

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
ІМ. Б. Д. ГАВРИЛИШИНА

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

Міжнародного наукового круглого столу

«ВИКЛИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19»

Круглий стіл організовується в рамках
реалізації Модуля Жана Моне
612067-EPP-1-2019-1-UA-EPPJMO-MODULE
«Європейська регіональна політика: баланс локальних,
національних і пан'європейських інтересів»

11 грудня 2020 року

Тернопіль
2020

УДК 332.1:616.9 COVID-19

B43

Рекомендовано до друку Вченою радою

Навчально-наукового інституту міжнародних відносин ім. Б. Д. Гаврилишина

Західноукраїнського національного університету

(протокол №4 від «24» грудня 2020 р.)

Керівництво оргкомітету:

Андрій КРИСОВАТИЙ, доктор економічних наук, професор, ректор Західноукраїнського національного університету – голова оргкомітету;

Оксана ДЕСЯТНЮК, доктор економічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи (міжнародна діяльність) Західноукраїнського національного університету;

Ігор ЛІЩИНСЬКИЙ, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри міжнародної економіки Західноукраїнського національного університету, заступник голови оргкомітету;

Марія ЛИЗУН, доктор економічних наук, професор, професор кафедри міжнародної економіки Західноукраїнського національного університету;

Віталіна КУРИЛЯК, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри міжнародної економіки Західноукраїнського національного університету;

Євген САВЕЛЬЄВ, доктор економічних наук, професор, професор кафедри міжнародної економіки Західноукраїнського національного університету;

Олена БУЛАТОВА, доктор економічних наук, професор, перший проректор Маріупольського державного університету;

Марцін ФЕЛЬТИНОВСКИ, доктор габілітований, асоційований професор факультету економіки і соціології Лодзького університету (Польща);

Анастасія МАРЧЕВА, доцент Економічної академії ім. Д. А. Ценова, м. Свіштов (Болгарія).

B43 Виклики європейської регіональної політики в умовах пандемії COVID-19 : Збірник матеріалів міжнародного наукового круглого столу (м. Тернопіль, 11 грудня 2020 р.). Тернопіль: ЗУНУ, 2020. 153 с.

Відповідальний за випуск:

Ігор ЛІЩИНСЬКИЙ, д.е.н., доцент, професор кафедри міжнародної економіки

Збірник підготовлено за підтримки програми Еразмус+ Європейського Союзу (модуль Жана Моне 612067-EPP-1-UA-EPPJMO-MODULE "Європейська регіональна політика: баланс локальних, національних та загальноєвропейських інтересів"). Проте підтримка Європейською Комісією публікації цього збірника не є автоматичною підтримкою її змісту, який відображає лише погляди авторів. Комісія не несе відповідальності за будь-яке використання інформації, що наведена в збірнику.

За зміст наукових праць та достовірність наведених фактологічних і статистичних матеріалів відповідальність несуть автори.

ЗМІСТ

ПРОГРАМА КРУГЛОГО СТОЛУ	6
ПЕРША ДИСКУСІЙНА ПАНЕЛЬ.....	11
Ігор ЛІЩИНСЬКИЙ	
ВИКЛИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ	
ПАНДЕМІЇ COVID-19	11
Tihomir LIČHEV	
THE EUROPEAN UNION – MAIN PROBLEMS AND THREATS IN THE	
CONDITIONS OF THE COVID-19 PANDEMIC	16
Олена БУЛАТОВА	
ПОЛІТИКА ЄС В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ: НАПРЯМИ ТА ІНСТРУ	
МЕНТИ	19
Вадим КОНЧИН	
ПОЛІТИКА РЕГІОНАЛЬНОГО ЗГУРТУВАННЯ ЄС В БОРОТЬБИ	
З COVID19: ОЧІКУВАНІ СОЦІАЛЬНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ЕФЕКТИ	21
Віталіна КУРИЛЯК, Євген САВЕЛЬЄВ	
РОЛЬ АЛЬЯНСУ ВИШЕГРАДСЬКИХ ДЕРЖАВ У ГЕОЕКОНОМІЧНОМУ	
ПОЗИЦІОНУВАННІ УКРАЇНИ.....	46
Тетяна МАРЕНА	
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ЄС.....	50
Алла ЧЕРЕП, Валентина ВОРОНКОВА	
КОНЦЕПЦІЯ КРЕАТИВНИХ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ТУРИСТИЧ-	
НОМУ БІЗНЕСІ.....	54
Марія ЛИЗУН	
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЙ	
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ РЕФОРМ В КРАЇНАХ ЄС	58
Nadiya DUBROVINA, Erika NEUBAUEROVA, Michal FABUŠ, Oksana TULAI	
PUBLIC FINANCES IN EU COUNTRIES: TASKS AND PRIORITIES	62
Наталя ВЕНГЕРСЬКА	
МОЛОДІЖНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА СІЛЬСЬКИЙ КРЕАТИВНИЙ	
ТУРИЗМ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД.....	67

Ольга ГАПЄЄВА	
COVID-19 ЯК ДЕТЕРМІНАНТ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ.....	72
Ольга БЕЗЗУБЧЕНКО, Ольга ЗАХАРОВА	
ОЦІНКА СТАНУ БЕЗПЕКОВОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО РЕГІОНУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ	76
Lilija MAKHOVA	
INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE ECONOMY OF UKRAINE UNDER COVID-19 PANDEMIC	80
Olena DOVGAL, Olha BULNAKOVA	
THE IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC ON THE ECONOMIES OF EUROPEAN AND ARABIAN COUNTRIES	83
Наталія КОМАР, Надія РАТУШНЯК	
ВПЛИВ ТОРГОВЕЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КРАЇНАМИ ЄС	87
Світлана КОРОЛЬ, Анна ЛИННИК, Катерина МАЦЬКІВ	
ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ЯК ОСНОВА НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ	92
ДРУГА ДИСКУСІЙНА ПАНЕЛЬ.....	97
Ольга ПЕТЛЬОВА	
НОРМАТИВНО-ІНСТИТУЦІЙНИЙ КАРКАС ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУСІДСТВА	97
Magnus BOATENG	
THE EFFECTS OF FDI ON NATIONAL'S ECONOMY	99
Олександр КИКТА	
РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО КЛАСУ В ЄС	103
Анастасія ПАСІЧНИК	
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ: ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН	107
Ольга ТЕРЕЩУК	
ОСОБЛИВОСТІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В РАМКАХ СТРАТЕГІЇ ЄВРОПА-2020.....	111
Олена ДАШКЕВИЧ	
УРБАНІЗАЦІЯ ТА АГЛОМЕРАЦІЯ ЯК СУЧАСНІ СВІТОВІ ПРОЦЕСИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ	113

Ольга МАШТАЛІР, Павло ДЗЮБАНОВСЬКИЙ ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЄС	117
Ірина ЗАБЛОЦЬКА БІЗНЕС КЛАСТЕРИ: ІСТОРІЯ УСПІХУ В ЄС ТА ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ	120
Вікторія БОДЬО ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ЄВРОРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	125
Ілона ПАНАСЮК ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КЛАСТЕРІВ НА ОСНОВІ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В ІТАЛІЇ.....	127
Тетяна ДРАПАК ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ І САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНИХ РЕФОРМ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ ЄС	130
Віра ПУПЕНКО КРЕАТИВНИЙ КЛАС УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	133
Олеся ДОРОГА ТОРГІВЛЯ ВІДХОДАМИ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	135
Desiree Eugenie KPUKUMU PLACE-BRANDING STRATEGY FOR LYON	137
Wubi Meekly NNENDAH FUNDING THE TRANSPORTATION SYSTEM IN NIGERIA.....	139
Evelyn Essien NKRUMAN TACKLING REGIONAL UNEMPLOYMENT IN GHANA	144
Андрій КУДЕРНИЦЬКИЙ МОДЕЛІ СТИМУЛЮВАННЯ ДЕПРЕСИВНИХ РЕГІОНІВ В ЄС	147
Софія КОЦУР ЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ ЄС	150

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

**ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
ІМ. Б. Д. ГАВРИЛИШИНА**

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ

ПРОГРАМА КРУГЛОГО СТОЛУ

**«Виклики європейської регіональної політики
в умовах пандемії COVID-19»**

Дата проведення заходу: 11 грудня 2020 року

Час проведення заходу: 12.30 – 17.00

Місце проведення: Західноукраїнський національний університет.

Zoom ID: 835 757 3579

Пароль: 2020

Модератори:

Ліщинський Ігор Орестович, професор кафедри міжнародної економіки
Західноукраїнського національного університету, д.е.н, доцент;

Лизун Марія Володимирівна, професор кафедри міжнародної економіки
Західноукраїнського національного університету, д.е.н, професор.

**Круглий стіл організовується в рамках
реалізації Модуля Жана Моне
612067-EPP-1-2019-1-UA-EPPJMO-MODULE
«ЄВРОПЕЙСЬКА РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА: баланс локальних,
національних і пан'європейських інтересів»**

	<i>Вступне слово</i>
12.30-12.50	<p>Андрій Крисоватий – ректор Західноукраїнського національного університету, д.е.н, професор;</p> <p>Оксана Десятнюк – проректор з науково-педагогічної роботи (міжнародна діяльність) Західноукраїнського національного університету, д.е.н, професор;</p> <p>Ірина Іващук – директор Навчально-наукового інституту міжнародних відносин ім. Б. Д. Гаврилишина, д.е.н, професор;</p> <p>Анастасія Марчева – доцент Економічної академії ім. Д. А. Ценова, м. Свіштов (Болгарія).</p>
	<i>Перша дискусійна панель</i>
12.50-13.00	<p>Ігор Ліщинський – професор кафедри міжнародної економіки Західноукраїнського національного університету, д.е.н, доцент <i>Європейська регіональна політика в умовах COVID-19</i></p>
13.00-13.10	<p>Оксана Качурівська – начальниця управління міжнародного співробітництва та фандрайзингу Тернопільської обласної державної адміністрації <i>Розвиток міжнародного співробітництва Тернопільської області в умовах пандемії COVID-19</i></p>
13.10-13.20	<p>Marcin Feltynowski – Faculty of Economics and Sociology University of Lodz (Poland), Dr hab., assistant professor <i>E-government at various levels of self-government - case of Lodzkie voivodeship</i></p>
13.20-13.30	<p>Олена Булатова – перший проректор Маріупольського державного університету, д.е.н, професор <i>Політика ЄС в умовах пандемії: напрями та інструменти</i></p>
13.30-13.40	<p>Eckhard Freyer – Hochschullehrerbund Hlb/ HS Merseburg, Prof Dr <i>EU-BREXIT-CEE-Ukraine in the Context of Creating a "Healthy Europe and Global Economic Leadership"</i></p>
13.40-13.50	<p>Вадим Кончин – доцент кафедри регіоналістики і туризму ДВНЗ "Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана", к.е.н., доцент <i>Політика регіонального згуртування ЄС в боротьбі з Covid19: очікувані соціальні та економічні ефекти</i></p>
13.50-14.00	<p>Євген Савельєв – професор кафедри міжнародної економіки Західноукраїнського національного університету, д.е.н, професор <i>Вишеградська четвірка як регіон інноваційного розвитку: висновки для України</i></p>
14.00-14.10	<p>Олена Борзенко – завідувач сектору міжнародних фінансових досліджень ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», д. е. н., професор <i>Вразливість сучасної міжнародної фінансово- економічної моделі у зв'язку з епідемією COVID-19</i></p>

14.10-14.20	Ілля Хаджинов – професор кафедри міжнародних економічних відносин Донецького національного університету імені Василя Стуса, д.е.н., професор <i>Україна на європейському ринку транспортних послуг</i>
14.20-14.30	Віталіна Куриляк – завідувач кафедри міжнародної економіки Західноукраїнського національного університету, д.е.н, професор <i>Центрально-Східна Європа як регіон інтеграційного об'єднання та Україна</i>
14.30-14.40	Тетяна Марена – проректор з науково-педагогічної роботи Маріупольського державного університету, к.е.н., доцент <i>Сучасні виклики стабільності банківської системи ЄС</i>
14.40-14.50	Алла Череп , д.е.н., професор; Валентина Воронкова , д.е.н., професор Запорізький національний університет. <i>Концепція креативних цифрових технологій у туристичному бізнесі</i>
14.50-15.00	Марія Лизун – професор кафедри міжнародної економіки Західноукраїнського національного університету, д.е.н, професор <i>Особливості формування стратегій територіальних реформ в країнах ЄС</i>
15.00-15.10	Безкоровайна Лариса - доктор педагогічних наук, доцент Запорізький національний університет <i>Дистанційні технології навчання в системі туристичної освіти</i>
15.10-15.15	Оксана Тулай – професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія Західноукраїнського національного університету, д.е.н, професор <i>Публічні фінанси у країнах ЄС: завдання і пріоритети</i>
15.15-15.25	Наталя Венгерська – доцент кафедри міжнародної економіки, природних ресурсів і економічної теорії Запорізький національний університет, к.е.н. <i>Молодіжне підприємництво та сільський креативний туризм: європейський досвід</i>
15.25-15.35	Ольга Гапєєва – доцент кафедри міжнародних економічних відносин, регіональних студій та туризму Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро), к.е.н. <i>COVID-19 як детермінант міжнародної економічної безпеки</i>
15.35-15.45	Ольга Беззубченко , к.е.н, доцент; Ольга Захарова , к.е.н, доцент; Маріупольський державний університет <i>Оцінка стану безпекового інвестиційного середовища країн європейського регіону в умовах пандемії.</i>
15.45-15.50	Вікторія Чітшвілі – викладач кафедри іноземних мов Національного фармацевтичного університету <i>Foreign Students' study during pandemic COVID-19.</i>
15.50-15.55	Лілія Махова – аспірант кафедри міжнародних економічних відносин Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна <i>Innovative development of the economy of Ukraine under COVID-19 pandemic</i>

15.55-16.00	Ольга Булгакова Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна <i>The impact of the COVID-19 pandemic on the economies of European and Arabian countries</i>
16.00-16.05	Наталія Комар – доцент кафедри міжнародної економіки Західноукраїнського національного університету, к.е.н. <i>Вплив торговельного регулювання на економічні відносини між Україною та країнами ЄС</i>
16.05-16.10	Ірина Івашків – с.н.с. відділу науково-консультаційного та інформаційного забезпечення економіки та маркетингу Прикарпатської сільськогосподарської дослідницької станції Інституту сільського господарства карпатського регіону НААН <i>Стратегічні пріоритети формування експортної політики АПК України в умовах інтеграції ЄС</i>
16.10-16.15	Світлана Король – доцент кафедри фінансів Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, к.е.н. <i>Фінансова безпека як основа незалежності України</i>
16.15-16.20	Питання/відповіді. Загальна дискусія. Підведення підсумків.
16.20-17.00	Друга дискусійна панель Ольга Петльова – слухачка магістратури Західноукраїнського національного університету <i>Нормативно-інституційний каркас політики європейського сусідства</i> Magnus Boateng – слухач магістратури Західноукраїнського національного університету <i>The effects of FDI on national economy</i> Essien Evelyn Nkrumah – West Ukrainain National University, Ternopil <i>Tackling regional unemployment in Ghana</i> Ideh Ekponudim Effiong – West Ukrainain National University, Ternopil <i>Influence of infrastructure on regional development, case of Nigeria</i> Надія Ратушняк – слухачка магістратури Західноукраїнського національного університету <i>Вплив торговельного регулювання на економічні відносини між Україною та країнами ЄС</i> Олександр Кикта – слухач магістратури Західноукраїнського національного університету <i>Розвиток креативного класу в ЄС</i> Анастасія Пасічник – слухачка магістратури Західноукраїнського національного університету <i>Децентралізація в Україні: досвід європейських країн</i> Ольга Терещук – слухачка магістратури Західноукраїнського національного університету <i>Особливості регіональної політики в рамках стратегії Європа-2020</i>

	<p>Олена Дашкевич – слухачка магістратури Західноукраїнського національного університету <i>Урбанізація та агломерація як сучасні світові процеси економічного розвитку</i></p> <p>Ірина Заблоцька – слухачка магістратури Західноукраїнського національного університету <i>Бізнес кластери: історія успіху в ЄС та досвід впровадження в Україні</i></p> <p>Вікторія Бодьо – слухачка магістратури Західноукраїнського національного університету <i>Перспективи українсько-польського єврорегіонального співробітництва</i></p> <p>Ілона Панасюк – слухачка магістратури Західноукраїнського національного університету <i>Особливості формування кластерів на основі малого та середнього бізнесу в Італії</i></p> <p>Тетяна Драпак – слухачка магістратури Західноукраїнського національного університету <i>Децентралізація і самоврядування як основа ефективних реформ державного сектору ЄС</i></p> <p>Віра Пупенко – слухачка магістратури Західноукраїнського національного університету <i>Розвиток креативного класу в Україні в контексті євроінтеграційних процесів</i></p> <p>Олуватосін Сеїду – слухачка магістратури Західноукраїнського національного університету <i>Економічний ефект малих та середніх підприємств на економіку країни</i></p> <p>Пруденс Мавадза – слухачка магістратури Західноукраїнського національного університету <i>Зовнішньоекономічні відносини країн ЄС та Зімбабве</i></p> <p>Юзифу Соронка – слухач магістратури Західноукраїнського національного університету <i>Сільське господарство як джерело доходів у економічному розвитку</i></p>
17.00	<p>Питання/відповіді. Загальна дискусія. Підведення підсумків. Закриття заходу.</p>

ПЕРША ДИСКУСІЙНА ПАНЕЛЬ

Ігор ЛІЩИНСЬКИЙ

професор кафедри міжнародної економіки
Західноукраїнського національного університету,
д.е.н., доцент

ВИКЛИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

На початку 2020-го року на порядку денному європейської регіональної політики було становлення Альянсу згуртованості (англ. *Cohesion Alliance*) та формування завдань на наступний багаторічний програмний період. Серед очікуваних наступних пріоритетів регіональної політики були: сталий розвиток, кліматичні загрози та цифрова трансформація. І ніщо не передбачало, що вже в лютому 2020-го року регіони зіткнуться із абсолютно новим викликом, який значною мірою «заморозить» економічну активність на планеті. Таким викликом стала пандемія COVID-19.

24 січня 2020 р. Франція стала першою країною в ЄС, яка виявила випадки зараження COVID-19: два випадки у регіоні *Île-de-France* та один у *Nouvelle-Aquitaine*. Першу смерть викликану коронавірусом також зафіксували в Франції 15 лютого 2020 р. За станом на 21 лютого 2020 р. було зафіксовано 38 випадків зараження у ЄС, переважно у Франції та Німеччині, а вже в останній тиждень лютого значний сплеск захворюваності виявили у декількох регіонах: північ Італії (*Lombardy, Veneto, Emilia-Romagna*), Франції (*Hauts-de-France and Auvergne-Rhône-Alpes*), Німеччині (*North Rhine-Westphalia, Bavaria and Baden-Württemberg*) та Іспанії (*Madrid, Rioja, Basque Country and Navarre*).

На момент написання матеріалу кількість смертельних випадків від COVID-19 у ЄС наближалась до 360 000. У 2020 р. можна відмітити дві яскраво виражені хвилі інтенсифікації захворюваності: (1) березень-квітень; (2) вересень-грудень (рис. 1).

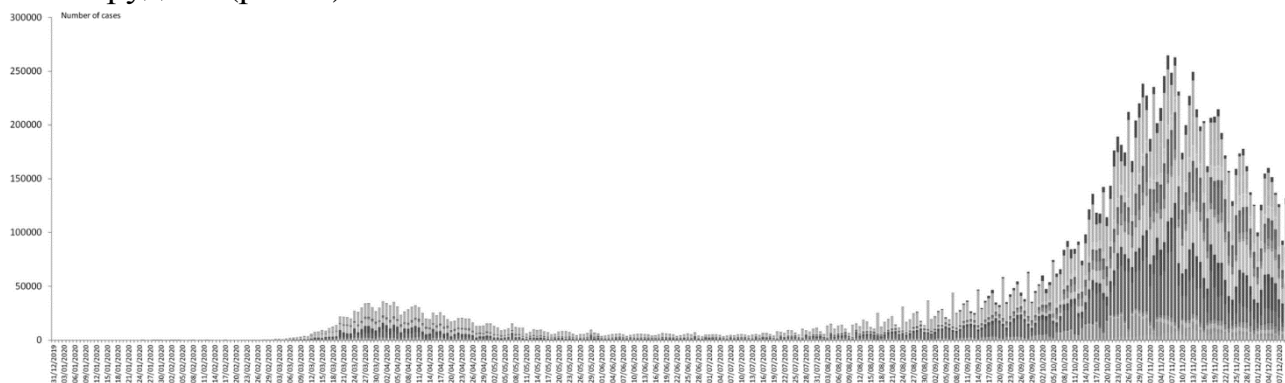

Рис. 1. Динаміка поширення COVID-19 в ЄС

Джерело: <https://www.ecdc.europa.eu/>

Практично всі регіони ЄС (хоч і нерівномірно) були вражені пандемією, яка стала центром уваги для політики усіх рівнів влади (рис. 2).

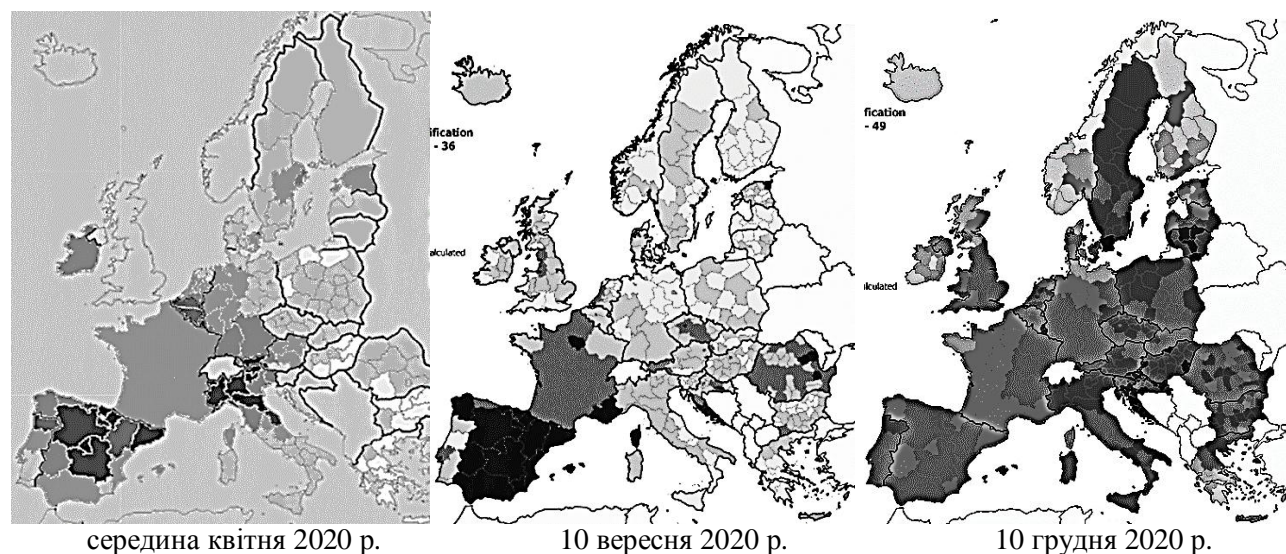

Рис. 2. Міра концентрації заражень COVID-19 в регіонах ЄС

Джерело: <https://www.ecdc.europa.eu/>

Наявні національні дані підкреслюють історичну масштабність пандемічної кризи щодо окремих країн ЄС. Ситуація варіює від зниження ВВП на 22,1% в Іспанії та 19% у Франції у другому кварталі 2020 року порівняно з тим же кварталом минулого року, до зменшення на 5,2% у Фінляндії та 3,7% у Литві. Розподіл впливу коронавірусу на ВВП регіонів наведена на рис. 3.

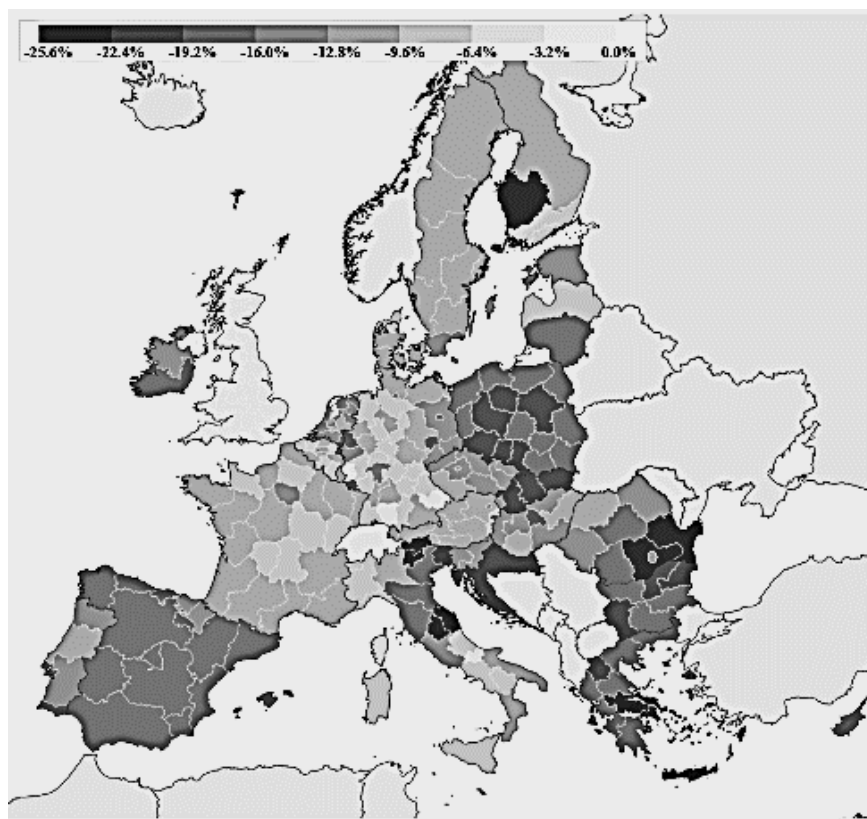

Рис. 3. Вплив пандемії COVID-19 на ВВП регіонів ЄС (I півріччя 2020 р.)

Джерело: European Committee of Regions з використанням методології RHOMOLO, наведеної у: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=SWD%3A2020%3A98%3AFIN>

Зазначені відмінності можна пояснити двома групами чинників:

- інтенсивність пандемії різнилась залежно від країни. Пандемія розпочалася в Італії, поширилася на Францію та дійшла до інших держав-членів дещо пізніше. Італія, яка чи не найбільше постраждала від пандемії, та Франція ввели найсуворіші карантинні заходи, що вплинуло на стан економіки.

- індустриальні та економічні структури різняться залежно від країни. Так, французька економіка значною мірою залежить від туризму та авіаційного транспорту, які є двома секторами, що найбільше постраждали під час пандемії. Відкритими питаннями залишається те, чи є поточна ситуація початком довгострокової кризи для згаданих секторів та які структурні реформи слід передбачати.

Загалом, регіони Південної та Східної Європи є більш вразливими через високий рівень мікропідприємств та самозайнятих робітників. Середземноморські та альпійські регіони зазнають особливо високого ризику через залежність від туризму. Економіка ряду регіонів Центральної та Східної Європи залежить від міжнародної торгівлі та ланцюгів поставок. Регіони Центральної та Північної Європи, а також окремі регіони Південної Європи також зазнають негативного впливу COVID-19 через значну частку зайнятості в секторах ризику.

Багато місцевих та регіональних органів влади зіткнулися із величезними проблемами підтримки належного рівня в сфері охорони здоров'я та догляду. Дослідники відмічають доволі значні відмінності у рівні смертності між регіонами, які залежали не лише від циркуляції вірусу, але також від інфраструктури охорони здоров'я, забезпеченості обладнанням та персоналом, вікової структури населення. Території з більш забрудненим повітрям та вразливі групи населення також були більш схильні до впливу пандемії. Для боротьби з пандемією держави-члени ЄС запровадили систему локдаунів та інші обмежувальні заходи, що мали значні економічні та соціальні наслідки (хоча і диференційовані) по всьому ЄС. Найбільш постраждалими в соціальному та економічному плані є регіони, в яких протягом найдовшого періоду застосовувались жорсткі заходи. Причому це не обов'язково ті, що мають найвищий рівень смертності або найбільше виявлених випадків. Найбільш постраждалі регіони або опираються на економічні сектори, які сильно постраждали від обмежувальних заходів (туризм, індустрія культури), або вирізняються економічними структурами, які ґрунтуються на малому та середньому бізнесі і самозайнятих особах, або сильно залежать від міжнародної торгівлі.

Криза перетворила цифрові технології на імператив. Інтернет-рішення стали важливими для органів державної влади в регіонах та містах ЄС у боротьбі з пандемією та її наслідками. Зазначена ситуація може сприяти

цифровому переходу суспільства, але також існує ризик посилення "цифрового розриву", у тому числі між сільськими та міськими районами, великими та малими компаніями, а також кваліфікованими та некваліфікованими робітниками. У той же час, більш широке використання дистанційної роботи може спричинити демографічні та економічні зрушення від міст до приміських чи сільських районів. Диференційований вплив кризи привів до становлення нової географії в ЄС – географії COVID-19, яка не збігається із традиційними розділовими лініями міських / сільських, центральних / периферійних або згуртованих регіонів. Така географія вимагає дуже ретельної оцінки потреб регіонів у підтримці та робить необхідним скоординовані, адаптовані відповіді.

Місцеві та регіональні органи влади опинились на передовій пандемії. Особливо варто виділити низку аспектів:

1. Власні політичні заходи органів місцевого самоуправління повинні були узгоджуватись із політикою вищих рівнів врядування, що не завжди відбувалось гладко і безпроблемно;

2. Особливий акцент робився на «вразливих групах» – особах старшого віку, самотніх, хворих супутніми захворюваннями, соціально незахищених верстах населення;

3. Збереження економічної активності та зайнятості стало пріоритетом в умовах локдаунів;

4. Значної важливості набрало створення інформаційних хабів для ознайомлення громадськості та бізнесу із заходами протидії поширенню пандемічних загроз;

5. Скорочення доходної частини бюджетів місцевих та регіональних органів управління через уповільнення економічної активності стане викликом для наступного календарного періоду.

У даному контексті слід згадати, що опитування громадської думки, проведене між 3 і 17 вересня 2020 року серед 26 000 громадян ЄС, підтвердило, що в сфері антипандемічної боротьби європейців довіряють більше регіональним та місцевим органам влади (52%), ніж ЄС (47%) та національним урядам (43%).

Серед основних інститутів ЄС, з яких надавалась підтримка фінансування протипандемічних заходів, можна виокремити Структурний та інвестиційний фонд ЄС. Разом із тим окремі напрямки боротьби із поширенням COVID-19 фінансувались також Європейським соціальним фондом та Європейським інструментом сусідства та транскордонної співпраці.

Серед інструментарію регіональної політики ЄС в умовах COVID-19, можна виокремити наступне:

1. Фінансова підтримка (субсидії малому і середньому бізнесу, позики під урядове забезпечення, кредитні лінії);

2. Фіскальна підтримка;
3. Рентна підтримка;
4. Інформаційні та консультаційні послуги;
5. Онлайн платформи співпраці, серед яких:
 - промоція «купуй місцеве»;
 - організація консультацій із питань охорони здоров'я;
 - створення пулів робочої сили;
 - забезпечення підтримки в різних сферах.

Додатковим викликом боротьби Європи з цією історичною рецесією, є реальний ризик відмови від стійких, зелених та цифрових амбіцій ЄС, що виникає через перенаправлення бюджету на більш нагальні короткострокові завдання охорони здоров'я. Більше того, участь регіональних та місцевих органів влади в управлінні Планом відновлення ЄС (зокрема, його головному компоненті – Механізмі відновлення та стійкості) є досить обмеженою, тобто ці документи є дещо «просторово сліпими». А нові заходи щодо підвищення гнучкості та прискорення фінансування політики згуртованості для реагування на пандемію коронавірусу несуть ризик посилення централізації на рівні держав-членів. Але з іншого боку, план відновлення може побіжно сприяти ефективному досягненню довгострокових цілей ЄС – одночасному цифровому та зеленому переходу, що сприятиме стійкому розвитку та кращому майбутньому у всіх регіонах та містах.

Список використаних джерел:

1. *European Committee of the Regions. 2020 Barometer of Regions and Cities. URL: <https://cor.europa.eu/en/our-work/EURegionalBarometerDocs/4370-Barometer%20optimized.pdf>*
2. *European Centre for Disease Prevention and Control. URL: <https://www.ecdc.europa.eu/>*
3. *Лизун М.В. Тенденції розвитку регіональної економічної інтеграції: методологічний аспект. Journal of European Economy. 2020. Том 19. № 1 (72). С.85-101.*
4. *Ліщинський І. О. Полюси та осі розвитку в контексті глокалізаційних процесів: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 364 с.*

Tihomir LICHEV

assoc. prof. at “D. A. Tsenov” Academy of Economics, Svishtov (Bulgaria), PhD

THE EUROPEAN UNION – MAIN PROBLEMS AND THREATS IN THE CONDITIONS OF THE COVID-19 PANDEMIC

The world faces a number of problems and challenges. Europe does not make an exception to this turbulent state of modernity. As a union of sovereign states, the continent faces many threats.¹ In general, they can be defined as internal and external to the EU. Internal threats are related with problems arising from the process of democracy. As the famous points out Bulgarian philosopher and culturologist living in Paris Tsvetan Todorov “Freedom is a fundamental value of democracy”, but there is another specific type of freedom, which under certain conditions can become a threat to democracy. This democratization is sick of its excessiveness, and with it freedom becomes a tyranny”.²

This "corrosion of society" leads to many problems in the EU, such as:

- Clash between different ethnic groups, peoples and races within different countries;
- Clash between the different social strata;
- Lack of consensus from individual member states in modern conditions;

In recent years, there have been significant internal turbulence – constant economic crises. External threats to the EU can be identified as ethnic, political conflicts, organized crime, and the imperial ambitions of non-EU countries such as the United States, the radicalization of Islam, the global migration crisis, terrorism, cybercrime and others. In addition to the above threats to the world and the EU in particular, there are those related to biological threats and especially the pandemic of COVID-19.³

In the present study, a brief analysis of the medico-geographical aspects of the pandemic is made - the origin, stages of growth in different countries and continents. The regions in the EU where it is the largest are listed. The main consequences of the pandemic are also considered - medical, economic, social, psychological and others. According to various scientists, the pandemic of COVID-19 occurs in the fall of 2019. in the 11 million city of Wuhan (Hubei Province) and is growing rapidly worldwide. Thanks to the measures taken quickly, it was limited to China, and then to the whole of East Asia (Korea, Singapore, etc.). In contrast to this region in Europe and North and South America, the measures are delayed due to various reasons, e.g.

¹ Личев, Т. Регионална икономика, Свищов, 2020.

² Тодоров, Ц. Интимните неприятели на демокрацията, С., 2013, с.20.

³ Иванова, П. и Т. Личев, Сигурност и безопасност в туризма, Свищов, 2017.

In many countries, the rulers completely deny the existence of this pandemic, and it is reduced even to the common flu. A typical example are the largest and most powerful countries in the world – the United States, Russia, Britain, India, Brazil, Argentina and others. These are the countries with many infected and dead people in the world. For political reasons, no action was taken in Italy and France, holding local or parliamentary elections; sporting and cultural events (Austria, Germany, Italy, etc.) where measures are delayed. Only in some smaller countries have more adequate decisions been made (Bulgaria, Montenegro, Kosovo, etc.) to limit it. From the end of February, the pandemic goes through the following stages:

1. Origin – in China and East Asia and its spread. Lack of measures in other countries;

2. Growth of the pandemic - the largest in Italy (mainly in the Northern regions, France, Spain, Germany and Great Britain);

3. Countries whose leadership does not recognize their existence and fall into an acute pandemic crisis (USA, Brazil, Argentina, Russia, India), which are also the largest infections and deaths. Unlike them in China, Korea and other countries, the pandemic is limited;

4. The EU will not take any coordinated action until early autumn. Restrictions on border crossings between member states are beginning have been introduced. There are only isolated cases where patients are been transported by air in border areas from France to medical centres in Germany;

5. Only at the end of the summer of 2020. The EU and its member states are launching a policy of closing and restricting travel and tourism between regions and countries in order to reduce the infection.

6. In recent months, the EU are not been united in its response to the pandemic. Eg. Austria, Spain and Bulgaria want to open winter ski resorts and Germany, France and others. on the contrary, throughout the EU.

7. In recent months, the EU has agreed on a common pandemic policy - funding, medical supplies, approvals and the purchase of the same vaccines for all member states.

In the first years of the COVID-19 pandemic, the EU faced a number of threats, the main ones being:

1. Insufficient level of development of the health systems - insufficient medical staff, beds in intensive care units, equipment, etc. There is also a problem with the different levels of medical services in the separate territorial units (Bulgaria, East Germany, Southern Italy, etc.).

2. Sharp decline in financial revenues and deterioration of the economic situation. The crisis is especially severe in entire industries such as air transport, tourism, culture and others.

3. The crisis has led to a deterioration of the social environment in the country. The number of closed companies, increasing unemployment, etc. is constantly growing.

4. In the education system there was a transition to distance learning, which lost personal contact with teachers and worsened the quality of the educational process.

5. Last but not least, the crisis affects the mental state of individuals.

The first-ever European Union Regional and Local Barometer report identifies the state of the Union at local level - in individual regions, as well as cities, municipalities and rural areas.⁴ The consequences of the crisis are asymmetrically distributed. The worst situation is in the coastal areas of Croatia, Eastern Bulgaria, in Andalusia, Castile and Leon, Valencia and the capital Madrid in Spain; Ile de France in France; most of the Italian regions, Central Macedonia and Crete in Greece. There are significant differences in the development of individual cities and municipalities. Positive examples of business support are given in Luxembourg (exemption from rents for retail outlets), Vienna, Sofia and others. lending to small and medium-sized businesses. There is also a growing interest in life in suburban and rural areas, as the settlers work through information technology. An interesting example is the organization of charters for understaffed institutions in the provinces of Burgenland and Lower Austria for 355 social workers and assistants from Romania, Bulgaria and Croatia.

All these aspects lead to new changes in the regional policy and regional development of the individual countries in the EU. Assistance, which has so far been to the least developed regions in the context of the crisis, should be shifted towards the most affected. For example, in the EU, the oldest population (over 25% of the population is at or over the retirement age) is in the Lombardy region of northern Italy, where it has the highest number of retirement homes, but also the highest mortality. In Bulgaria, the number of infected is around the European average, but the country is one of the first places in terms of mortality.

References

1. *Иванова, П. и Т. Личев, Сигурност и безопасност в туризма, Свищов, 2017.*
2. *Личев, Т. Регионална икономика, Свищов, 2020.*
3. *Тодоров, Ц. Интимните неприятели на демокрацията, С., 2013, с.20.*
4. <https://cor.europa.eu/bg/news/Pages/eu-regional-and-local-barometer.aspx>

⁴ <https://cor.europa.eu/bg/news/Pages/eu-regional-and-local-barometer.aspx>

Олена БУЛАТОВА

перший проректор Маріупольського державного
університету, д.е.н, професор

ПОЛІТИКА ЄС В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ: НАПРЯМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ

Сучасна регіональна політика, яку реалізує ЄС спрямована на забезпечення економічної, соціальної та територіальної єдності європейських регіонів. Досягнення зазначеної єдності та згуртованості посилить їх конкурентоспроможність, забезпечить стимулювання зростання зеленої економіки, створення нових робочих місць та розвиток зайнятості, а від так – покращить якість життя пересічних мешканців, посилить територіальну єдність європейських країн в цілому.

У своєму розвитку регіональна політика ЄС пройшла низку програмних етапів, для кожного з яких була вироблена своя система пріоритетів. З еволюцією регіональної політики ЄС змінювались як пріоритети, так і суттєво збільшувались обсяги її фінансування із кожним наступним програмним періодом [1].

Важливою особливістю реалізації регіональної політики у поточному 2014-2020 роках програмному періоді стала тісна інтеграція політики згуртованості зі стратегією «Європа 2020», регіональна політика спрямована на стимулювання економічного зростання та покращення якості життя шляхом реалізації стратегічних інвестицій, які зосереджено на чотирьох пріоритетах: (1) дослідження та інновації, (2) інформаційно-комунікаційні технології, (3) конкурентоспроможність малого та середнього бізнесу, (4) низьковуглецева економіка.

Практичну реалізацію зазначених пріоритетів забезпечить виконання одинадцяти тематичних завдань, на які зорієнтовано політику згуртованості у 2014-2020 роках: посилення досліджень, технологічного розвитку та інновації; покращення доступу, використання та якості інформаційні та комунікаційні технології; підвищення конкурентоспроможності малих та середніх підприємств; підтримка переходу до економіки з низьким вмістом вуглецю в усіх секторах; сприяння адаптації до кліматичних змін, профілактика ризиків та управління; збереження і захист навколишнього середовища та сприяння ресурсозбереженню; сприяння сталому розвитку транспорту, усунення вузьких місць в ключових мережевих інфраструктурах; сприяння стабільній та якісній зайнятості, підтримка мобільності робочої сили; сприяння соціальній інтеграції, боротьба з бідністю та будь-якою дискримінацією; інвестування в освіту, навчання та професійну підготовку, навчання протягом усього життя;

підвищення інституційної спроможності державних органів та ефективне державне управління.

Пандемія коронавірусу (COVID-19) призвела до вимагає серйозних соціальних та економічних наслідків в усіх країнах Європи. До середини жовтня 2020 року понад 240 тис. мешканців європейських країн втратили життя в Європі, рівень інфікування становив близько 7 млн. європейців. Карантинні обмеження, порушення ланцюгів постачання та зниження попиту призвели до суттєвого скорочення реального ВВП (приблизно на 40% в у другому кварталі 2020 року) [3]. По всіх європейських країнах уряди запровадили фіскальні пакети для підтримки домогосподарств та бізнесу, збереження робочих місць.

В умовах COVID-19 значення європейських наднаціональних інституції суттєво підвищилось, оскільки саме вони забезпечили реалізацію відповідної макроекономічної політики задля мінімізації кризових потрясінь попиту та пропозиції, що відбуваються одночасно в умовах пандемії, та забезпечення підтримки зайнятості, бізнесу та економіки. Основними заходами, що застосовувались в європейських країнах стали [2]:

- заходи монетарної політики Європейського центрального банку (програма закупівель, що спрямована на придбання державних та приватних активів із загальним бюджетом 1,35 трлн. євро.);

- фінансові заходи: а) ініціатива Єврокомісії, яка спрямована на зменшення ризиків безробіття в надзвичайних умовах (країни отримують позики із вигідними умовами для покриття витрат на заходи, що застосовуються при скороченні робочого часу на виробництві із бюджетом 100 млрд. євро); б) пакети фінансування, які спрямовані на забезпечення ліквідності малих та середніх підприємств через гарантійні фонди Європейського інвестиційного банку (загальноєвропейська гарантія на 200 млрд. євро та 8 млрд. євро фінансування МСП через посередників).

Окремо слід виділити заходи, які пов'язані із підтримкою науково-дослідних та дослідницьких робіт, спрямованих на розробку, діагностику вакцин проти COVID-19.

Пакет допомоги європейським країнам, який біло схвалено у квітні 2020 року лідерами ЄС, становив 540 млрд. євро., у тому числі 100 млрд. євро для програм збереження робочих місць, 200 млрд. євро для підтримки фірм через Європейський інвестиційних банк, 240 млрд. євро для покриття витрат на охорону здоров'я, пов'язаних з COVID-19. У липні 2020 року лідери країн ЄС прийняли новий пакет «Наступні покоління» обсягом на 750 млрд. євро. на період до 2027 року. Із прийняттям у липні 2020 року плану відновлення Європи, країни об'єднання отримують найбільший стимулюючий пакет заходів (1,8 трлн. євро), спрямованих на відновлення європейської економіки у

постковідний період, фінансування яких буде забезпечено за рахунок бюджету ЄС.

Сучасна європейська регіональна політика не тільки охоплює багато сфер, вона стає важливою складовою інших напрямів регулювання, яке сьогодні реалізовується Європейському союзу і стосується інноваційного розвитку, екологічних питань, сфери зайнятості, освіти тощо. Цілком логічним є те, що відновлення європейської економіки буде значною мірою залежати від поширення пандемії, заходів економічної політики та, безпосередньо, соціальної відповідальності європейців, а також вирішення проблем, які виникли до поширення коронавірусу і пов'язані із зниженням продуктивності, посилення нерівності, кліматичних змін тощо.

Список використаних джерел:

1. Булатова О.В. *Європейський регіоналізм та регіональна політика. Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Економіка, 2017. Вип. 14. –С. 131–140.*

2. *European Regions in the Face of Covid-19: A Comparative Look at Policy Measures/ Edurne Magro, Bart Kamp, Miren Larrea, Angélica Rodríguez. Orkestra. Basque Institute of Competitiveness. 2020.26p.*

3. *Whatever it Takes: Europe's Response to COVID-19. Regional Economic Outlook. IMF. Oct. 2020. 46p.*

Вадим КОНЧИН

доцент кафедри регіоналістики і туризму ДВНЗ "Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана", к.е.н., доцент

ПОЛІТИКА РЕГІОНАЛЬНОГО ЗГУРТУВАННЯ ЄС В БОРОТБІ З COVID19: ОЧІКУВАНІ СОЦІАЛЬНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ЕФЕКТИ

Формулювання нової політики згуртування регіонів ЄС 2021-2017 перед подіями розгортання пандемії COVID 19

Нова політика згуртування ЄС на період 2021-2027 рр. була представлена Європейською Комісією в травні 2018 року і визначає довгострокові стратегічні цілі формування конкурентоспроможних і солідарних регіонів Спільноти, остаточно закріпивши для їх реалізації стовпи сучасної соціал-ліберальної ідеології сталого розвитку.

За задумом Європейської комісії на чотири фонди регіональної політики (Фонд згуртування, Європейський фонд регіонального розвитку, Європейський соціальний фонд плюс та Європейський морський і рибальський фонд) було покладено функції фінансування регіональних та субрегіональних проектів, що здатні виконувати на просторово-функціональному рівні таких п'ять цілей згуртування:

- забезпечення інноваційної та смарт-економічної трансформації;
- сприяння розвитку зеленої та низьковуглецевої Європи;
- посилення мобільності та сполученості регіональних інформаційно-комунікаційних технологій;
- піклування про соціальну Європу та Європу, що ближче до громадян на основі досягнення тіснішої інтегрованості міських агломерацій;
- сільської місцевості та територій морського узбережжя шляхом сприяння локальним ініціативам.^{5 6}

Основними цільовими напрямками, за якими планувалося фінансування регіональних та субрегіональних проектів у рамках нової політики згуртування на загальну суму 330,6 млрд. євро, є:

- з Європейського фонду регіонального розвитку - інвестиції в робочі місця та економічне зростання (190,8 млрд.євро); європейська територіальна кооперація, зокрема за програмою INTERREG (8,4 млрд.євро); найвіддаленіші регіони та малозаселені території (1,5 млрд.євро).
- з Фонду згуртування (41, 4 млрд. євро), зокрема внесок на сприяння розвитку транспортної сполученості регіонів ЄС (10 млрд. євро)
- з Європейського соціального фонду плюс – близько 88,7 млрд. євро.⁷

Концепція фінансування нової політики згуртування регіонів ЄС до пандемії COVID-19

Домінування соціал-ліберального⁸ та нового кейнсіанського (*New Keynesian*)⁹ лобі в європейських наднаціональних інститутах значно розширило поле маневрування фінансовими механізмами різної природи в рамках нової політики згуртування ЄС на майбутній період. Крім звичних грантів, якими опікувалися переважно приватні компанії, що передавали публічним агенціям регіонального розвитку держав ЄС певний фінансовий ресурс для ефективного проектного інвестування і отримання на цій основі своїх фінансових та

⁵ https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/videos/new-eu-cohesion-policy-2021-2027

⁶ https://ec.europa.eu/regional_policy/en/2021_2027/

⁷ <https://research4committees.blog/2018/07/09/eu-cohesion-policy-2021-2027-ec-proposals-at-a-glance/>

⁸ <https://www.liberalforum.eu/blog/building-a-more-sustainable-union-how-sustainable-development-compliments-liberal-public-policy/>

⁹ https://crei.cat/wp-content/uploads/2018/07/jep_nk_june2018.pdf

господарських вигод, акцент в новій політиці згуртування почав робитися додатково на двох механізмах :

1) залученні агенціями регіонального розвитку спільно з регіональною/локальною владою банківських позик під гарантії бюджету ЄС та державних/регіональних бюджетів країн Спільноти (в умовах кризи дефляції в Європейській монетарній зоні, спричиненої надлишком незадіяного капіталу в банківській системі, даний механізм одночасно рятує банки-учасники від від'ємних кредитних ставок);

2) створенні фактично ще одного наднаціонального публічного інституту – Інвестиційного фонду ЄС (*InvestEU Fund*), у який держави Спільноти на добровільних засадах мають направляти фінансові ресурси з їх державних і регіональних бюджетів у вигляді трансфертів.¹⁰

Європейський інвестиційний фонд з 2021 року буде націлений на реалізацію амбітної програми «Інвестиційний план для Європи» за планом Юнкера і мобілізуватиме щонайменше 650 млрд. євро бюджетних (публічних), а також приватних фінансових ресурсів під гарантії бюджету ЄС. Основними цільовими орієнтирами стала інфраструктура, наукові розробки, інновації та діджиталізація, малі та середні підприємства, соціальні інвестиції та навички. Метою є подолання просідання показника частки інвестицій у системі валового регіонального продукту (%) за останніх 10 років. Якщо ця частка в середньому по ЄС-28 до світової фінансово-економічної кризи у 2008 р. становила близько 22.4 %, то вже у 2013 р. вона скоротилася до 19,3%

Після поширення в Єврозоні нової кейнсіанської (*New Keynesian*)¹¹ фіскально-монетарної ідеології на тлі посткризових процесів на даний час значення частки інвестицій до ВРП вже становить близько 20,5% за даними 2017 р.¹² Цей показник дедалі стає доволі умовним і потребує структурного аналізу, а саме того, скільки на цю частку припадає інвестицій з фінансових ресурсів суто приватного сектору, а скільки з фінансових ресурсів публічного сектору, а також приватного сектору, гарантованого бюджетом ЄС. Очевидно, що за пануючої на глобальному рівні і зокрема в Єврозоні економічної нової кейнсіанської доктрини частка державних/наддержавних інвестицій у системі ВРП щороку зростатиме і це буде викликати ефект заміщення ними приватних інвестицій (*crowding out effect*)¹³. У цьому сенсі тверезо треба буде ставитися до ролі як акселератора, так і мультиплікатора регіональних інвестицій, що активно залучатимуться та освоюватимуться через наддержавні інституційні

¹⁰ https://ec.europa.eu/regional_policy/en/2021_2027/

¹¹ <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecbwp1090.pdf>

¹² <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20180514-1>

¹³ https://www.economics-sociology.eu/files/11_76_Balcerzak_Rogalska.pdf

програми розвитку. Швидше ефект буде короткостроковим, власне як і все, до чого прикладається рука кейнсіанців усіх часів.

Фактично можна констатувати, що запропоновані Європейською Комісією два окреслених вище нових фінансових механізми хоча поки що є м'якими факторами регіонального розвитку, однак вже зараз мають виражену фіскальну природу та ведуть Європейський Союз до остаточної фази економічної інтеграції – фіскального (бюджетного) союзу. З самого початку після проголошення нової політики згуртування стало зрозуміло, що цей обережний поки що добровільний бюджетний підхід є лише першим етапом, з якого почнеться трансформація неоліберальної регіональної моделі ЄС з елементами соціальної ринкової економіки в модель наднаціонального нового кейнсіанського соціалізму зі значним перерозподілом ВРП від підприємницького сектору до умовно державного сектору, що інституціоналізується у формі наддержавного централізованого фонду InvestEU Fund.

Отже, завдяки створенню інвестиційного фонду ЄС Європейською комісією та Комітетом регіонів буде проводитися де-факто більш виразніше наддержавна інвестиційна політика з посиленням ролі реалюваних державних бюджетних ресурсів на регіональному та локальному рівнях. Відкритим до 2020 року залишалось питання, як виправдати та визнати на суспільному та бізнесовому рівнях ревізію та трансформацію існуючої десятиліттями парадигми регіонального згуртування ЄС переважно на ринкових засадах на користь надання наддержавним інституціям ширшого мандату для проведення централізованої активної інвестиційної політики з направленням зусиль на децентралізовані регіональні та локальні економічні простори. І раптовий банальний збіг обставин або ж розіграна кимось зла гра з конспірології вказує нам на те, що саме виникнення та поширення глобальної пандемії COVID-19 з початку 2020 року стало каталізатором невідворотності безперешкодної реалізації цих задумів.

Підготовка до імплементації нової політики згуртування регіонів ЄС в умовах COVID-19 та оперативне корегування її механізмів і інструментів для відновлення регіональної стійкості

З початком пандемії COVID-19 Європейський Союз зіштовхнувся зі значними труднощами, як у питаннях поширення захворюваності, так і в виборі превентивних заходів боротьби з хворобою, а особливо в знаходженні оптимальних шляхів подолання економічних та соціальних наслідків і забезпеченні відновлення ефективно функціонуючих до цього систем життєдіяльності та ведення бізнесу.

Важливим аспектом реагування на ситуацію залишається необхідність збереження системи регіональної конкурентоспроможності та недопущення втрати ефектів економічної конвергенції. Індекс регіональної конкурентоспроможності ЄС (*Regional Competitiveness Index EU*)^{14, 15} базується на методологічному поділі віднесення європейських регіонів до однієї з трьох груп – до факторорієнтованих, зорієнтованих на ефективність або зорієнтованих на інновації. Емпірична карта ступеню конкурентоспроможності регіонів ЄС дає можливість візуально оцінити сильні та відносно слабші регіони Спільного ринку (див. рис. 1).

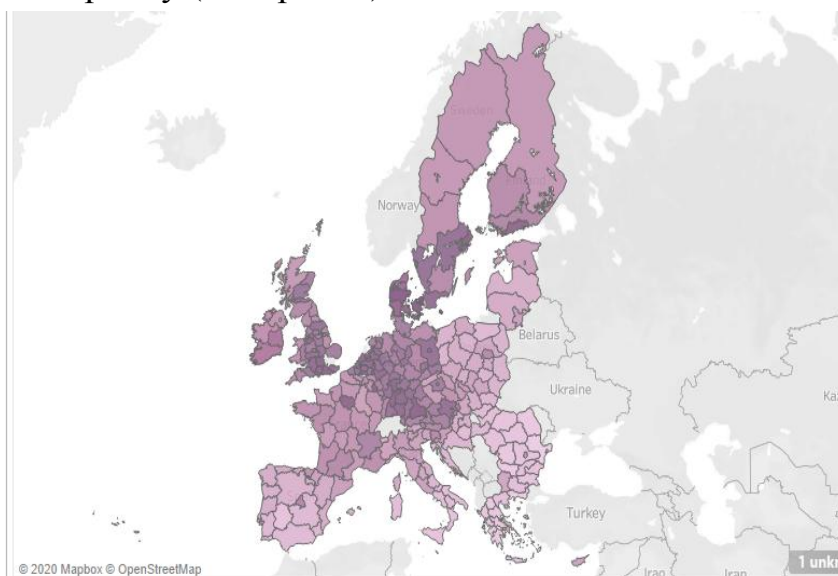

Рис. 1. Регіони ЄС-28 за ступенем конкурентоспроможності, 2019 р.

Джерело: Побудовано автором за даними масиву Індексу регіональної конкурентоспроможності ЄС. Темніший колір на карті означає вищий ступінь конкурентоспроможності.

Від приналежності регіону до тої чи іншої групи конкурентоспроможності залежить імплементація для нього конкретних економічних та соціальних проектів. Проте ця звична роками методологія та цільові орієнтири посилення конкурентоспроможності регіонів можуть значно змінитися в наступні роки в контексті глобальних потрясінь і внутрішніх слабких сторін регіональних систем, які не проявлялися до цього в світі «Beyond COVID-19».

75–відсоткове порогове відхилення значення валового регіонального продукту регіону від середньоарифметичного його значення для регіонів Спільноти залишається як і раніше ключовим критерієм оцінки ступеню поляризації регіонального добробуту в ЄС для надання фінансової допомоги з фондів регіональної політики слабшим регіонам (див. рис. 2 та 3).

¹⁴ https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/maps/regional_competitiveness/#1

¹⁵ https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/work/201701_regional_competitiveness2016.pdf

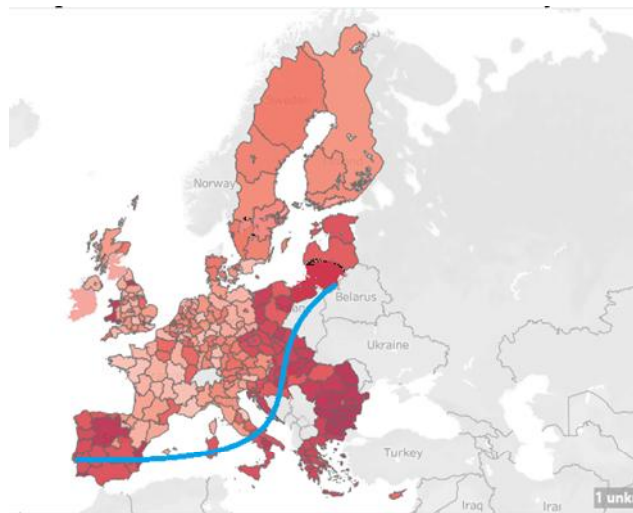

Рис. 2. Поляризація добробуту в регіонах ЄС-28, 2019 р.

Джерело: побудовано автором за статистичними даними масивів Eurostat. Темніший колір на карті означає вищий ступінь поляризації добробуту регіонів як відхилення від середньоарифметичного регіонального рівня добробуту.

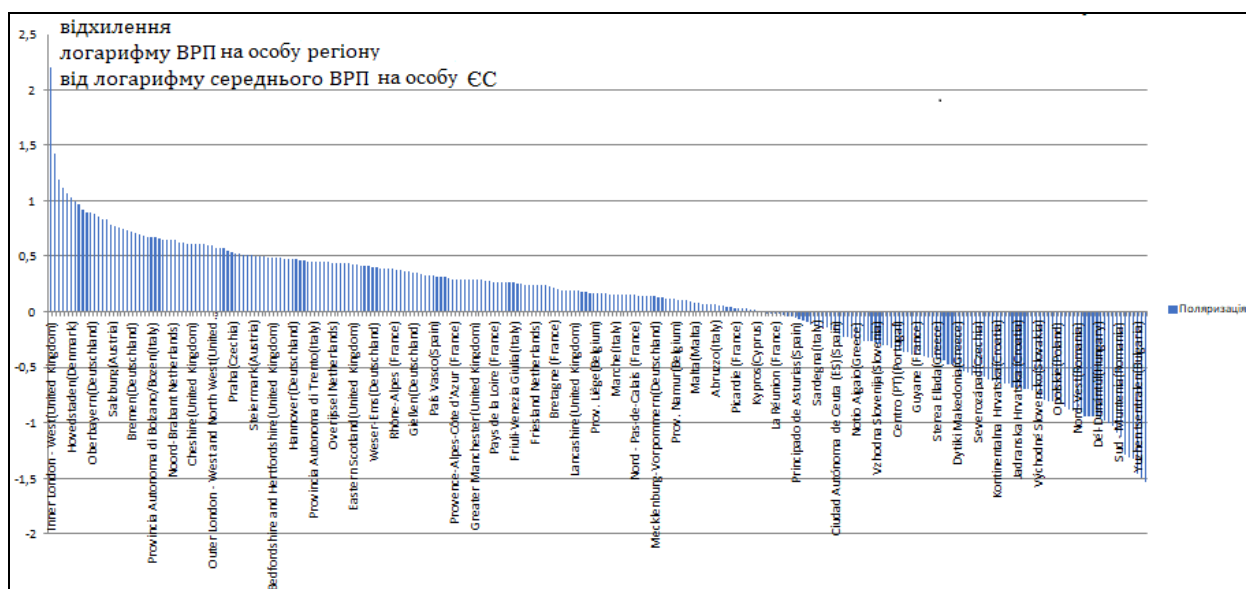

Рис. 3. Поляризація добробуту в регіонах ЄС-28, 2019 р.

Джерело: Побудовано автором за статистичними даними масивів Eurostat.

Однак в умовах COVID-19 в цільових слабших регіонах буде посилюватися і конкретизуватися тематичний зміст життєво важливої проблематики для вибору того чи іншого регіонального проекту фінансування. При цьому Інститути Європейського Союзу задля кращого згуртування ідентифікуватимуть індивідуально для регіонів-претендентів на фінансування функціональні площини, покращення яких суттєво може підвищити оцінки слабких регіонів за такими пілларами Індексу регіональної конкурентоспроможності, як «Система охорони здоров'я», «Інституції», «Інфраструктура», «Ефективність ринку праці» тощо.

Європейська Комісія запровадила оперативну низку ініціатив та внесла корегування в систему фінансування та технічного супроводу завершального етапу політики згуртування регіонів 2014-2020 рр. Європейський Союз

запровадив спеціальні заходи допомоги регіонам, розпочавши вже з березня 2020 р. негайну імплементацію Інвестиційної ініціативи як відповідь на Covid19 (The Coronavirus Response Investment Initiative (CRII)). Швидко було мобілізовано невикористану фондами ЄС ліквідність у розмірі 8 млрд. євро та запроваджено прості правила фінансування невідкладних антипандемійних заходів. За оцінками експертів ЄС на основі цієї негайно використаної ліквідності в регіональних системах має спрацювати акселератор інвестицій, в результаті чого відбудеться зростання обсягів сукупних публічних інвестицій до 37 млрд. євро. З квітня 2020 року вступила в силу додаткова Інвестиційна ініціатива як відповідь на Covid19 + (CRII +)^{16 17}, якою було внесено поправку до зміни ставки співфінансування проектів^{18 19} з боку ЄС до 100% і були суттєво спрощені правила реалокатії фінансових ресурсів між фондами в залежності від виконання нагальних завдань.²⁰ Єврогрупа (неформальний орган міністрів країн Єврозони) прийняла невідкладний пакет захисних сіток фінансової підтримки на рівнях держав-членів ЄС, працівників та малого і середнього бізнесу на суму 540 млрд. євро. Європейська комісія затвердила тимчасову інституційну рамку, яка дозволила урядам країн гнучко використовувати інструменти державної допомоги і розширити поле публічного фінансування. Непорушні постулати щодо акуратного поведіння ринковими економіками ЄС з розмірами та цільовими сферами державної фінансової підтримки були з об'єктивних причин «поставлені на холд» на невизначений час. Як зазначають аналітики, в перший період запровадження карантинних заходів відбулася реалокатія фінансових ресурсів фондів ЄС, урядів країн та публічних інституцій на користь проектів інфраструктури охорони здоров'я, доступу до медичних послуг та розвитку підприємництва і сприяння становлення стартапів, натомість значно скоротилося фінансування зелених ініціатив та процесів діджиталізації малого і середнього бізнесу.²¹

Слід зазначити, що в серпні 2020 року поряд з 5 основними цілями політики згуртування на 2021-2027 рр. з'являється додаткова ціль «Відновлення та стійкість» згідно з Планом відновлення для Європи (*Recovery Plan for Europe*)²², ключовим елементом реалізації якого стане вже створений у 2020

¹⁶ <https://www.clustercollaboration.eu/forum/european-alliance-against-coronavirus-daily-meetings/coronavirus-response>

¹⁷ https://www.clustercollaboration.eu/sites/default/files/WYSIWYG_uploads/european_alliance_crii_190520_20_tk_fin.pdf

¹⁸ https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/what/glossary/c/co-financing-rate

¹⁹ <https://research4committees.blog/2018/07/09/eu-cohesion-policy-2021-2027-ec-proposals-at-a-glance/>

²⁰ https://www.clustercollaboration.eu/sites/default/files/WYSIWYG_uploads/2020_06_eurada_news_-_flexible_cohesion_policy.pdf

²¹ [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2020/652223/IPOL_ATA\(2020\)652223_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2020/652223/IPOL_ATA(2020)652223_EN.pdf)

²² https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_en

році фонд «Наступна генерація ЄС» (*NextGeneration EU (NGEU)*)^{23 24}. Прийнято рішення наповнення цього фонду на 390 млрд. євро з гарантованих бюджетом ЄС грантів та на 360 млрд. євро у формі довгострокових кредитів, наданих приватним банківсько-фінансовим сектором Європейському Союзу і оформленим у вигляді спільного для країн-членів публічного боргу до 2058 р. Вагома частка фінансових ресурсів цього фонду у розмірі 672,5 млрд. буде реалокована через механізм відновлення та стійкості в умовах COVID19 (*COVID19 Recovery and Resilience Facility*). У загальному Плані відновлення для Європи було розроблено і оприлюднено довгострокову багаторічну рамку спеціального фінансування (*Multiannual Financial Framework (MFF)*) за статтями процесів модернізації та відновлення багатьох важливих площин згуртування, які або потрапили під вплив пандемії або мають функціональні завдання на шляху її подолання, зокрема: система згуртування та стійкості систем, цінності; наукові розробки та інновації через програму «Горизонт Європа»; біорізноманіття та гендерна рівність; кращий клімат та діджиталізація трансакцій; програми охорони здоров'я; міграція та адміністрування кордонів; політика сусідства ЄС тощо. Загальна сума фінансування Плану відновлення для Європи становить 1 трлн. 824 млн. євро.

*Пошук оптимальних доктринальних шляхів фінансування
Плану відновлення для Європи та нової моделі
регіонального згуртування*

В інституціях ЄС точиться наукова ідеологічна дискусія щодо альтернативних шляхів вибору джерел широкомасштабного фінансування Плану відновлення для Європи від наслідків пандемії COVID-19 та згуртування регіонів.

Як вже зазначалося, нові кейнсіанці (*New Keynesian*) зосереджують увагу на фіскальних стимулах для цільових груп, мобілізуючи кошти як у вигляді прямих податкових надходжень, так і через реалокіацію фінансових ресурсів приватного сектору на виконання завдань публічного сектору, зокрема обирають нарощування довгострокових боргових публічних (бюджетних) зобов'язань перед фінансово-банківським сектором. Вони не бачать сенс у проведенні додаткової грошової емісії центральними банками країн та вірять у акселератор інвестицій, який у підсумку здатен вирішити проблему зростаючої у короткотерміновому періоді спільної державної заборгованості. На відміну від цієї лобістської групи, некейнсіанці (*Neo-Keynesian*) пропонують не

²³ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_1658

²⁴ https://en.wikipedia.org/wiki/Next_Generation_EU

нарощувати інституційні фінансові борги Спільноти, а тим більше не посилювати конфлікт цілей між групами гравців та не порушувати ще більше оптимум Парето розподілу існуючих вже обмежених фінансових ресурсів між ними, а здійснити додаткову потужну грошову емісію. В такий спосіб через монетарний канал пропонується забезпечити швидке цільове стимулювання модернізації площин реального сектору та сучасної публічної інфраструктури (передусім системи охорони здоров'я, системи освіти та науки, безпечного та мобільного транспорту, міської інфраструктури) для потреб наступної генерації і становлення на цій основі стійких систем протидії глобальним викликам майбутнього.

Монетаристи своєю чергою не радять проводити наддержавну/державну дискреційну фінансову та монетарну політику і закликають гравців дотримуватися конвенційних правил ринкової економіки (*rules of law*). Мобілізація фінансових ресурсів у публічному секторі має, на їх думку, забезпечуватися через реалокаційний принцип з нульовою сумою, а саме через перегляд питомих ваг фінансових статей вже затверджених на певний період структур бюджету ЄС і країн-членів та проведення реалокації коштів у межах можливостей доходної частини бюджетів. Тобто для того, щоб фінансувати одні бюджетні статті, в умовах стагнації необхідно урізати інші менш стратегічно важливі на даний момент. Якщо публічні (бюджетні) структури або гравці не здатні пройти режим фіскальної економії (*fiscal austerity*), вистояти без додаткових грошових вливань регулятора та в актуальних умовах переорієнтуватися на нові функціональні рамки, то вони мають вийти з системи, передавши місце у вивільненому просторі приватним гравцям, які за очікуваннями справляться з власними та суспільними завданнями в умовах пандемії краще. При цьому монетаристи віддають належне розвитку ефективних інституцій, які мають забезпечити швидкі трансформації систем та переконфігурацію структури гравців з огляду на актуальні виклики та індивідуальні і суспільні потреби.

Представники лібертаріанства (правого лібералізму) взагалі не сприймають філософію імплементації відновлювальних та превентивних антипандемійних ініціатив з високою централізацією наддержавного фінансового управління та технічної підтримки на регіональному та субрегіональному рівнях. На їх думку рятувальним жилетом для суспільств є лише індивідуальна ринкова ініціатива гравців, які розуміючи глобальність проблеми, здатні швидко зреагувати і вибрати для себе власну стратегію бізнесу – або стратегію з індивідуальним мотивом виключного отримання прибутку, або ціннісну стратегію орієнтації на прибуток з елементами помірною альтруїзму чи місіонерства. Фінансування процесів боротьби з пандемією або попередження її подальшого розповсюдження найкращим

чином здатне відбутися на основі інвестицій знизу з безперешкодним доступом приватних гравців до фінансових ресурсів ринку. Ключову роль в системі повинні відігравати локальні інноваційні стартапи, що здатні представляти диференційовані підходи до вирішення проблем нового класу, з якими вперше в своєму житті під час пандемії зіштовхнулися конкретні індивідууми та просторові спільноти і які визначають їх поточні життєві ситуації.

Аналізуючи найбільш актуальні дані щодо структури державних витрат країн-членів ЄС-27 за функціональними площинами, які подає Eurostat, можна побачити, що досить складно здійснювати фіскальну економію в моделі з нульовою сумою, коли в процесі реалізації Плану відновлення для Європи національним державам необхідно було б перенаправляти фінансові ресурси в межах своїх бюджетних кошторисів на регіональний та субрегіональний рівні в першу чергу на потреби охорони здоров'я, соціального захисту та надання загальних публічних послуг. Якщо б модель монетаристів фіскальної економії з нульовою сумою була взята зараз до уваги на наступні роки в умовах пандемії та необхідності відновлення регіонів від її наслідків і при цьому не було б фінансових механізмів нової кейнсіанської природи, які застосовуватиме вже з початку 2021 р. фонд «Наступна генерація ЄС», то резерв бюджетних статей національних держав для реалізаційного маневрування і урізання був би дуже вузьким, як це можна побачити з рис. 4.

Першими функціональними площинами, які мала б потенційно зачепити фіскальна економія, вбачаються «Освіта» та «Економічні відносини», а також «Захист навколишнього середовища». Інші цільові статті є соціально та суспільно критичними, тому з них витягувати фінансовий ресурс просто не можливо. З огляду на це ідеологічна концепція монетаристів очевидно не має шансів стати ключовою в процесі відновлення Європи.

Неокейнсіанський (*Neokeynesian*) сценарій стимулювання економіки через експансіоністську монетарну політику в рамках системи центральних банків ЄС (або лише ЄЦБ) дає можливість спрацювати мультиплікатору інвестицій не через бюджетний (як то в новому кейнсіанстві), а через монетарний канал, проте на тлі економічної стагнації в Європі існує небезпека розгортання непродуктивної інфляції. Остання породить збідніння широких верств в європейському суспільстві та швидше за все посилить регіональну поляризацію. Розмови про політику дешевих грошей дуже сильно зачіпають серце New Keynesian ідеологів механізмів таргетування інфляції та кількісного пом'якшення, які піклуються як про макроекономічну стабільність, так і про доходи міжнародних спекулянтів на європейських фінансових ринках. Адже професіонали в монетарній економіці, що наближені до політичного естеблїшменту, щедро отримують роялті від своїх глобальних господарів –

фінансових архітекторів за публічно озвучені експертні думки на користь останніх. Тому будь-які спроби реалізації неокейнсіанського сценарію будуть присічені відразу глобальними гравцями «яструбами берклійського елітного клубу», які перед цим затаврують своїх опонентів, назвавши їх примітивними популістами.

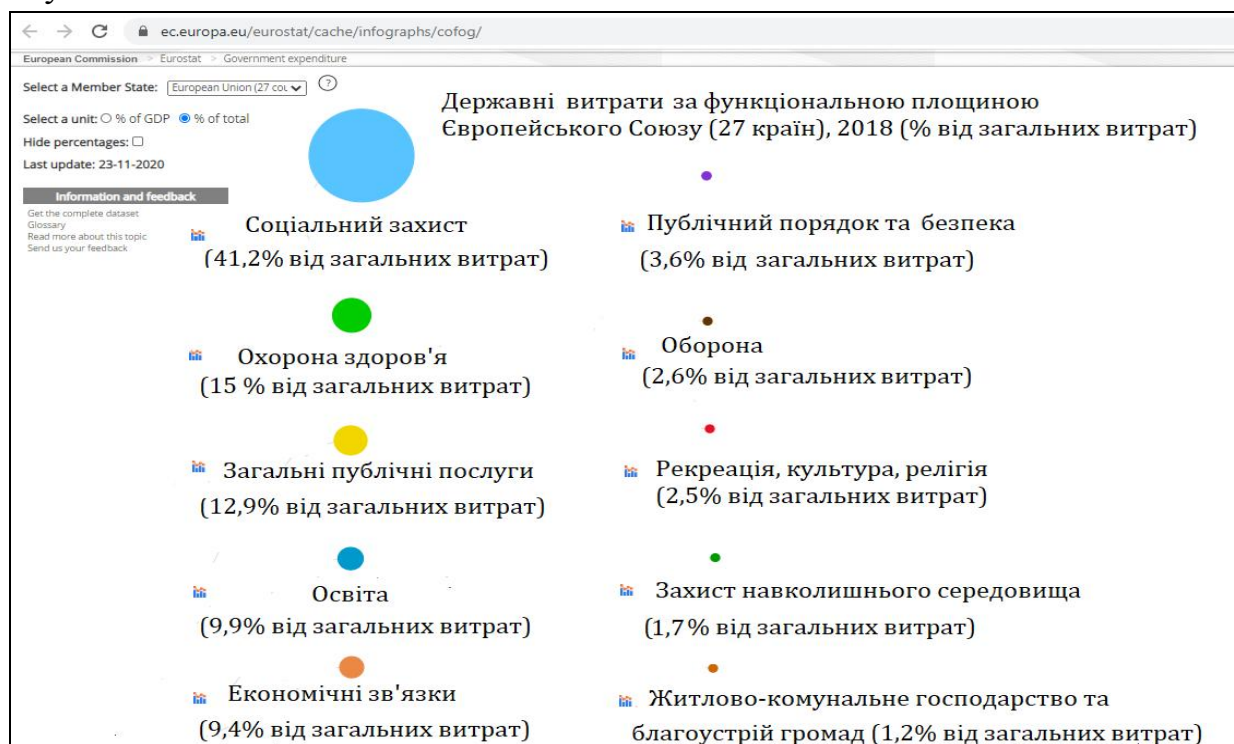

Рис. 4. Державні витрати за функціональною площиною країн ЄС 27, 2018 р.

Джерело: за даними Eurostat

Лібертаріанські ідеї подолання наслідків пандемії як ніколи зараз вітаються європейським суспільством та зокрема європейськими інститутами, навіть більше того – вони знаходять сьогодні практичну реалізацію в ініціативній самоорганізації та кооперації знизу малого і середнього бізнесу на шляху створення стартапів, формування локальних виробничих мереж та ланцюгів просування і збуту, становлення конкурентоспроможних функціональних просторів – локальних бізнес-кластерів. Інноваційні підходи малого бізнесу до унікальної пропозиції та раціональних рішень часто направлені на оперативне задоволення ним конкретних як первинних, так і естетичних споживчих потреб мешканців територіальних громад, міських кварталів, певних міні-спільнот тощо. Однак приватні ініціативи малих підприємців поки що не можуть цілковито охопити великі географічні та демографічні ділянки, а також функціональні площини, які виявилися вразливими та не готовими до викликів під час кризи пандемії.

Інформаційне платформне забезпечення реалізації політики згуртування регіонів ЄС в умовах COVID-19

Для ефективної реалізації нової політики згуртування регіонів ЄС 2021-2027 рр. Європейський Союз поряд з розробкою плану дій, оформленням мережевої функціональної системи інституцій з комплексом програм, ініціатив, пакетів, механізмів та інструментів фінансування розвинув також широкий спектр платформ технічного, інформаційного, науково-методологічного, аналітичного забезпечення процесів регіональної когезії з високою якістю їх динамічної та структурної візуалізації. При цьому дані спеціалізовані платформи та аналітичні дослідницькі центри враховують на своїх ресурсах тематику глобальної пандемії, оперативно та ретельно вивчають її ефекти на регіональний розвиток та інформують громадськість про актуальний стан та тренди. Наявність такого інформаційного та візуалізаційного забезпечення вселяє надію на розробку та грамотну реалізацію заходів відновлення і збереження стійкості просторово-економічних та соціальних систем Спільноти.

Ключовою науковою платформою Європейської комісії є науковий хаб EU Science Hub, модератором якого є Спільний дослідницький центр (Joint Research Centre (JRC)) - служба Європейської комісії з питань науки та знань, яка наймає вчених для проведення досліджень з метою надання незалежних наукових порад та підтримки політики ЄС.^{25 26}

Крім наукових робочих паперів та звітів цінним ресурсом цієї платформи є аматорський науковий інструментарій та створені аналітиками Big data масиви як за тематикою регіональної когезії на різних рівнях NUTS, так і з проблематики COVID-19 (див. рис. 5).

Важливу інформативну функцію з політики згуртування та розвитку регіонів ЄС з акцентом на боротьбу з COVID-19 виконує також Комітет регіонів ЄС²⁷. За 2020 р. було опубліковано фундаментальну працю методологічного та емпіричного плану Р. Гаугітча та Е. Даллмахера, яка присвячена оцінці впливу COVID-19 на соціальні та економічні характеристики територіально-просторових одиниць ЄС на рівні NUTS 3²⁸. Також вийшов черговий річний звіт Комітету регіонів «Барометр регіонів і міст 2020», в якому крім соціальних, економічних та екологічних ефектів пандемії на розвиток регіонів та міст ЄС було приділено значну увагу викликам та перспективам

²⁵ <https://ec.europa.eu/jrc/en/coronavirus-covid-19-eu-response-jrc-research-and-actions-additional-info>

²⁶ https://ec.europa.eu/jrc/en/scientific-tools?solrsort=ds_created%20desc

²⁷ <https://cor.europa.eu/en/engage/studies/Pages/default.aspx?from=01/01/2020&to=01/01/2021>

²⁸ <https://cor.europa.eu/en/engage/studies/Documents/TIA-Covid19.pdf>

адаптації моделей функціонування регіональної та місцевої влади в процесі відновлення стійкості та згуртування.²⁹

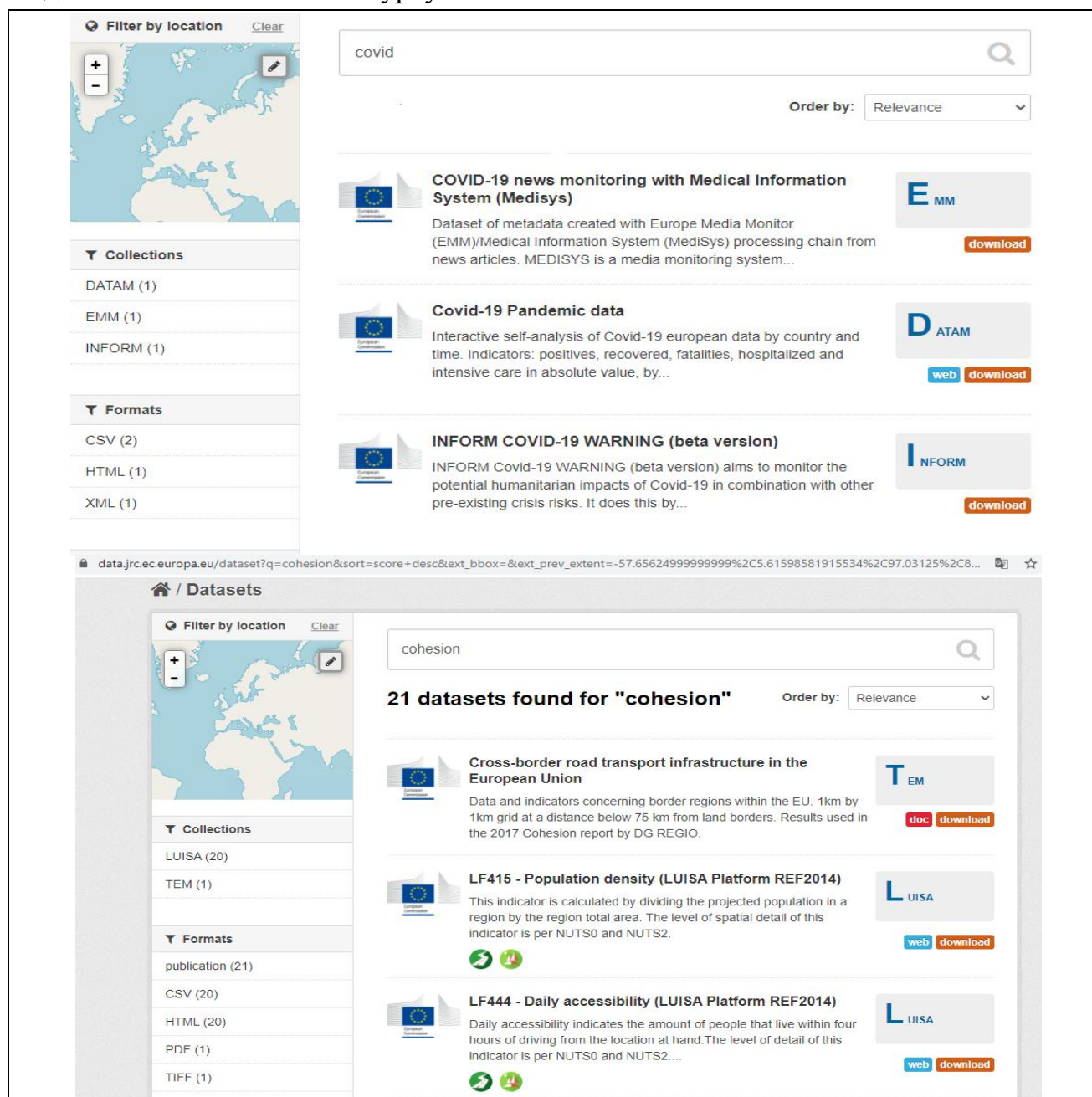

Рис. 5. Платформа Спільного наукового центру Європейської комісії.

На платформі агенції ЄС Європейського центру з профілактики та контролю захворювань (*European Centre for Disease Prevention and Control*) містяться численні Big Data масиви для регіонів ЄС різних рівнів NUTS для аналітичних потреб побудови економетричних моделей, картографії, скеттерплотів в різних форматах для широкого спектру пакетів статистичної обробки.³⁰ (див. рис. 6)

²⁹ <https://cor.europa.eu/en/our-work/EURegionalBarometerDocs/4370-Barometer%20optimized.pdf>

³⁰ <https://www.ecdc.europa.eu/en/covid-19/data>

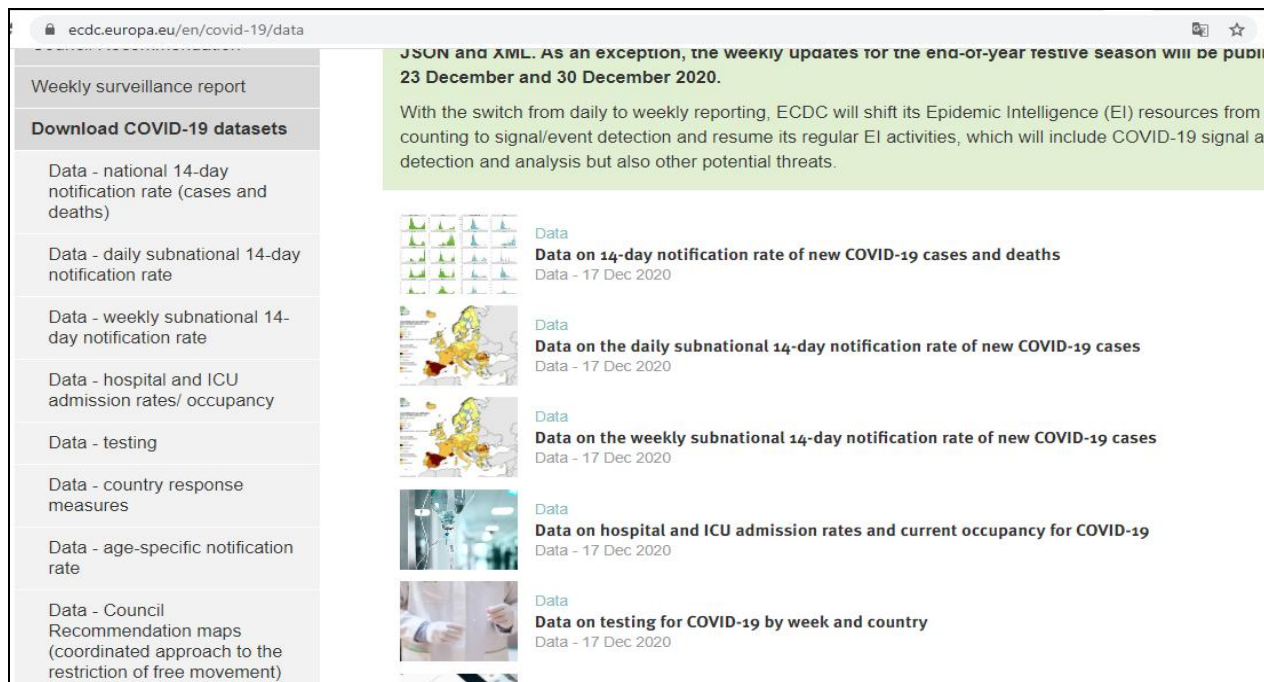

Рис. 6. Платформа Європейського центру з профілактики та контролю захворювань

Європейські дослідники вже почали у відкритих каталогах репозитарію нових ідей GitHub розміщувати свої наукові та аналітичні розробки з масивами даних, методичним інструментарієм і результатами моделювання з проблем регіональної когезії у взаємозв'язку з проблемами пандемії COVID-19, частина яких виконана на замовлення та за запитами Європейської комісії ^{31, 32, 33} (див. рис. 7).

На платформі європейських структурних і інвестиційних фондів регіональної політики ЄС запроваджено спеціальний механізм внесення змін з перерахування регіонам коштів, що спрямовуються на реагування та боротьбу з COVID-19. Цей онлайн-механізм передбачає включення протягом 2020 року в перелік вже існуючих показників регіональної політики кожною державою-членом ЄС автономно і добровільно специфічних програмних цільових показників, що пов'язані з пандемією для регіонів, які претендують на фінансування в рамках регіональної політики Спільноти. Держави-члени мають надати кожному з цих показників відповідний код та назву, що дозволить Європейській Комісії здійснити їх моніторинг і внести у список універсальних показників регіональної політики ЄС, зокрема в систему критеріїв фінансування регіональної когезії. Цільові показники можна буде вже використовувати в рамках реалізації Плану відновлення для Європи з 2021

³¹ <https://ec.europa.eu/jrc/sites/jrcsh/files/jrc121261.pdf>

³² <https://github.com/ec-jrc/COVID-19>

³³ <https://drmkc.jrc.ec.europa.eu/overview/COVID-19#/>

року, перший публічний звіт про їх застосування передбачено у травні 2021 року³⁴ (див. рис. 8).

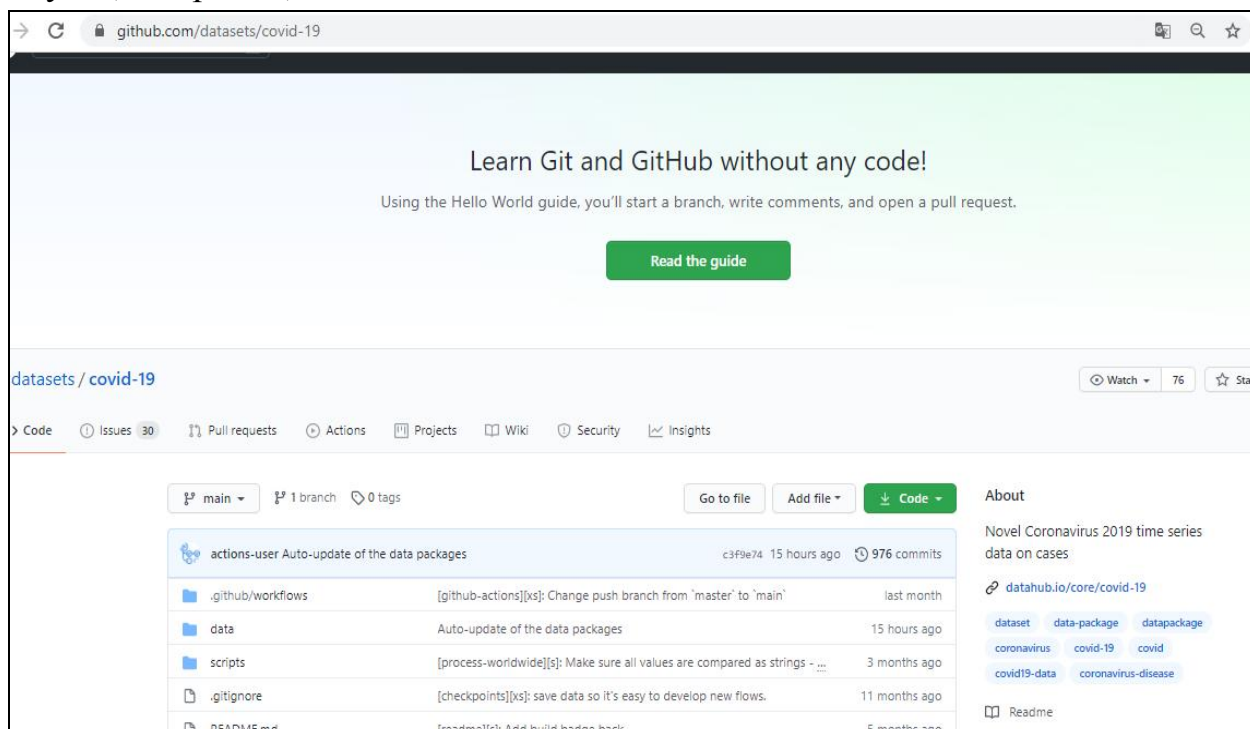

Рис. 7. Онлайн-репозитарій нових ідей GitHub.

Code	Indicator short name	Indicator long name	measurement Unit
CV1	Value of personal protective equipment purchased	Value of personal protective equipment purchased (total...	EUR
CV10	Testing capacity supported for COVID-19	Testing capacity supported to diagnose and test for COVI...	Number of tests possible
CV11	Ambulances and vehicles purchased for emergency res...	Ambulances and vehicles purchased for emergency resp...	Vehicles
CV16	RESERVED - code not available	RESERVED - code not available	
CV17	RESERVED - code not available	RESERVED - code not available	
CV18	RESERVED - code not available	RESERVED - code not available	
CV19	RESERVED - code not available	RESERVED - code not available	
CV2	Value of medical equipment purchased	Value of medical equipment purchased (ventilators, bed...	EUR
CV20	Grant support to SMEs for working capital (grants)	Value of non-repayable financial support to SMEs for wo...	EUR
CV21	Financial Instrument support to SMEs for working capital	Value of financial support to SMEs for working capital ot...	EUR
CV22	Number of SMEs with grants for working capital	Number of SMEs supported with non-repayable financial...	Enterprises
CV23	Number of SMEs with repayable working capital	Number of SMEs supported with working capital other t...	Enterprises
CV24	Number of SMEs receiving non-financial support	Number of SMEs receiving non-financial support (advice,...	Enterprises
CV25	Number of enterprises supplying equipment and PPE	Number of enterprises supported to supply equipment ...	Enterprises

Рис. 8. Таблиця спеціальних функціональних індикаторів, що відображають проблематику COVID-19 у регіонально-просторовому розвитку ЄС

Прогнозуємо, що інформаційні платформи, які націлені на проблематику регіональної політики ЄС в контексті врахування процесів пандемії та

³⁴ <https://cohesiondata.ec.europa.eu/2014-2020/Table-of-COVID-19-specific-indicators/e8ar-v68b>

реагування на неї, будуть надалі розширюватися в своєму спектрі, а аналітичні онлайн-модулі модифікуватися під конкретні запити користувачів різних сфер. Це посилить ступінь набуття регіонами та субрегіонами спільного досвіду в процесі інформаційного обміну і відкриє нові можливості для координованої стратегії відновлення просторово-функціональної стійкості, конкурентоспроможності та регіонального згуртування в ЄС.

Емпіричне дослідження взаємозв'язку характеристик конкурентоспроможності, поляризації добробуту та темпів економічного зростання з інтенсивністю захворювання на COVID-19 в регіонах ЄС (NUTS 2)

Проаналізувавши останні публікації в публічному доступі, в яких розглядається вплив пандемії на економічні та соціальні характеристики розвитку регіонів ЄС на різних рівнях номенклатури територіально-адміністративних одиниць NUTS, а також провівши своє дослідження, ми прийшли до таких висновків.

По-перше, все ще існує високий рівень регіональної поляризації і чим вищий рівень добробуту регіонів, тим кращими є позиції їх конкурентоспроможності і навпаки. Інтенсивність же пандемії COVID-19 в динаміці не має значущого статистичного зв'язку з рівнем добробуту регіонів, з рівнем економічного зростання та безробіття. У нашому дослідженні ми виявили також, що в цілому категорія регіонів з меншим добробутом та низькою конкурентоспроможністю не є виключно такою, що зумовлює розповсюдження хвороби або є взірцем її нейтралізації. Все дуже індивідуально. Так само не приходиться говорити і про якусь виключну роль категорії розвинутих заможних регіонів в цьому процесі. Жоден з регіонів і жодна з країн ЄС не застраховані не стати черговою мішенню для поширення пандемії в будь-який часовий момент.

По-друге, не дивлячись на отримані результати стосовно статистично незначущого та слабкого зв'язку загального індексу регіональної конкурентоспроможності ЄС з показником COVID-19 (дослідженим нами шляхом ітераційного спостереження часових періодів), ми все ж виявили, що регіони NUTS 2 проявляють слабкий, але все ж статистично значущий зв'язок за окремими пілларами цього індексу, зокрема обернений статистично значущий слабкий зв'язок за пілларами «Інституції», «Система охорони здоров'я», «Досконалість бізнесу» з COVID-19. Останній показник взято як поетапні 14 денні заміри кількості нових захворювань на 100 тис. осіб. за даними Європейського центру з профілактики та контролю захворювань. (див. рис. 9.)

Correlations								
		COVID_19	Polarization_ GRPPC	Economic_ Growth	RCI_2019	Institutions	Health	Infrastructure
COVID_19	Pearson Correlation	1	-,076	,015	,089	-,155	-,145	,051
	Sig. (2-tailed)		,213	,804	,141	,011	,017	,405
	N	272	272	272	272	272	272	272
Polarization_ GRPPC	Pearson Correlation	-,076	1	,075	,657**	,561**	,539**	,554**
	Sig. (2-tailed)	,213		,220	,000	,000	,000	,000
	N	272	272	272	272	272	272	272
Economic_ Growth	Pearson Correlation	,015	,075	1	,027	,022	-,089	-,011
	Sig. (2-tailed)	,804	,220		,661	,718	,144	,863
	N	272	272	272	272	272	272	272

		Efficiency_lab our_market	Technological _readiness	Higher_education _and_lifelong _learning	Innovations	Business_sophistication
COVID_19	Pearson Correlation	,207**	-,058	,072	-,031	-,128*
	Sig. (2-tailed)	,001	,343	,235	,609	,035
	N	272	272	272	272	272
Polarization_ GRPPC	Pearson Correlation	,469**	,565**	,461**	,675**	,641**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000	,000
	N	272	272	272	272	272
Economic_ Growth	Pearson Correlation	,062	,038	,098	,015	-,015
	Sig. (2-tailed)	,310	,534	,108	,808	,805
	N	272	272	272	272	272

Рис. 9. Статистичні зв'язки індексу регіональної конкурентоспроможності регіонів ЄС 27 та Великої Британії (загального індексу та окремих його пілларів), поляризації доходів та темпів економічного зростання з показником поширення захворюваності на COVID-19.

Було виявлено, що в регіонах з відносно недосконалими та несистемними інституціями, які можуть характеризуватися зокрема вищим ступенем національного державного регулювання в регіонах, нижчим рівнем розвитку громадянського суспільства і свідомості, відносно неналежним чи/та непрозорим наданням публічних послуг місцевою владою, пандемія COVID 19 поширювалася інтенсивніше. Велика кількість регіонів ЄС із відносно слабкими інституціями виявляла високий ступінь нових випадків захворюваності (див. рис. 10 та 11). Передусім це регіони NUTS 2 Болгарії, Хорватії, Румунії, Італії, Угорщини, Словаччини, Польщі, Словенії, Чехії, Кіпру, Литви, Португалії та Іспанії, деякі регіони Франції. Водночас переважна більшість регіонів Греції зі слабкими інституціями випала з цього спектру уражених пандемією слабких регіонів зазначених вище країн ЄС.

Оцінюючи ступінь якості систем охорони здоров'я в регіонах країн ЄС на 2019 р., що представлена на рис. 12, можна говорити, що в цій площині не проявляється регіонального згуртування. Англо-саксонська ліберальна модель за рейтингом фактично не відрізняється від соціалізованих солідарних скандинавської, австрійської, німецької, іспанської та італійської моделей і всі вони вважаються за європейськими мірками взірцями. Водночас не дотягують за якістю надання медичних послуг та інституційними моделями піклування про здорове суспільство регіони Східної Європи (зокрема Болгарії, Угорщини, Польщі, Румунії, Латвії, Словаччини зі значним відривом, а також відносно краще, але теж слабшими виглядають медичні системи Франції (крім столичного регіону), Греції та Португалії (див. рис. 13).

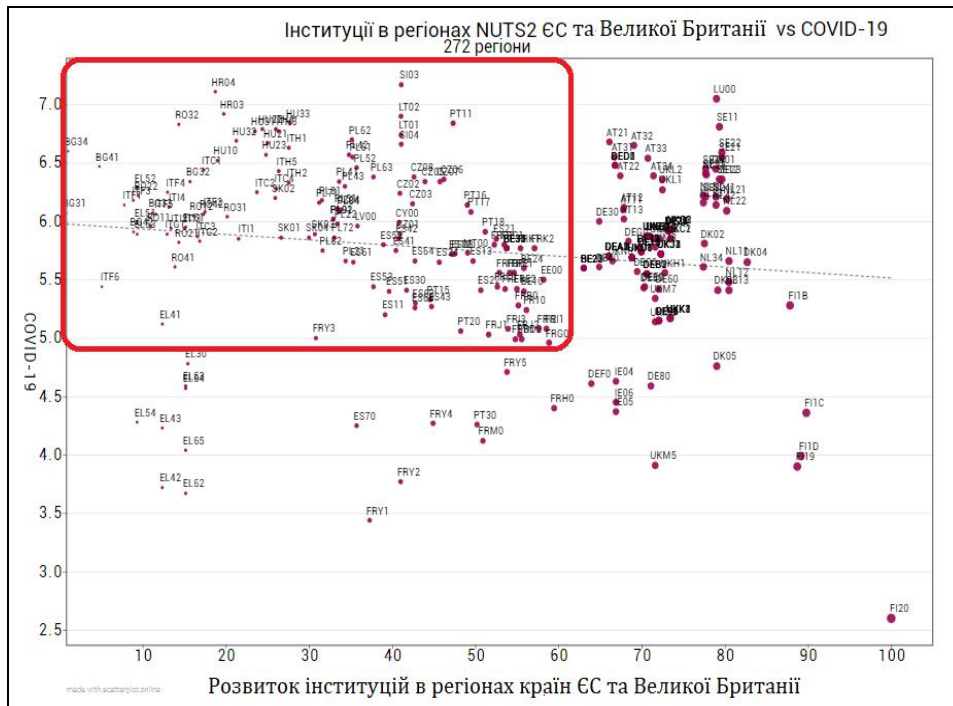

Рис. 10. Взаємозв'язок ступеню розвитку інституцій з інтенсивністю поширення COVID 19 у регіонах NUTS 2 країн ЄС-27 та Великої Британії, 2020.

Джерело: Побудовано автором на основі статистичних даних Індексу регіональної конкурентоспроможності ЄС (RCI 2019) та динамічними даними Європейського центру з профілактики та контролю захворювань показника кількості випадків нових захворювань на COVID-19 на 100 тис. осіб

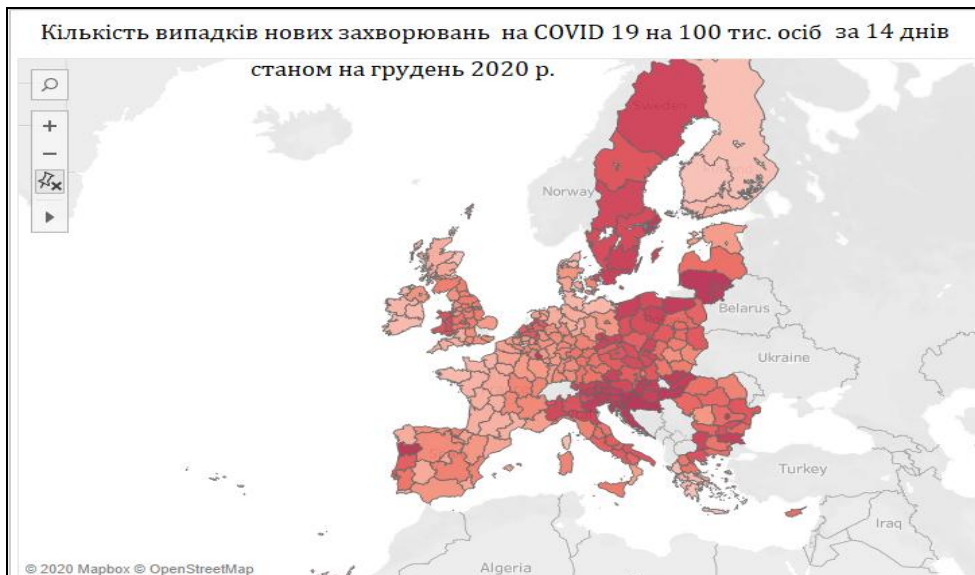

Рис. 11. Іntenсивність поширення пандемії COVID 19 у регіонах NUTS 2 країн ЄС-27 та Великої Британії.

Джерело: Побудовано автором на основі статистичних даних Європейського центру з профілактики та контролю захворювань показника кількості випадків нових захворювань на COVID-19 на 100 тис. осіб. Темніший колір – вищий рівень інтенсивності поширення захворюваності.

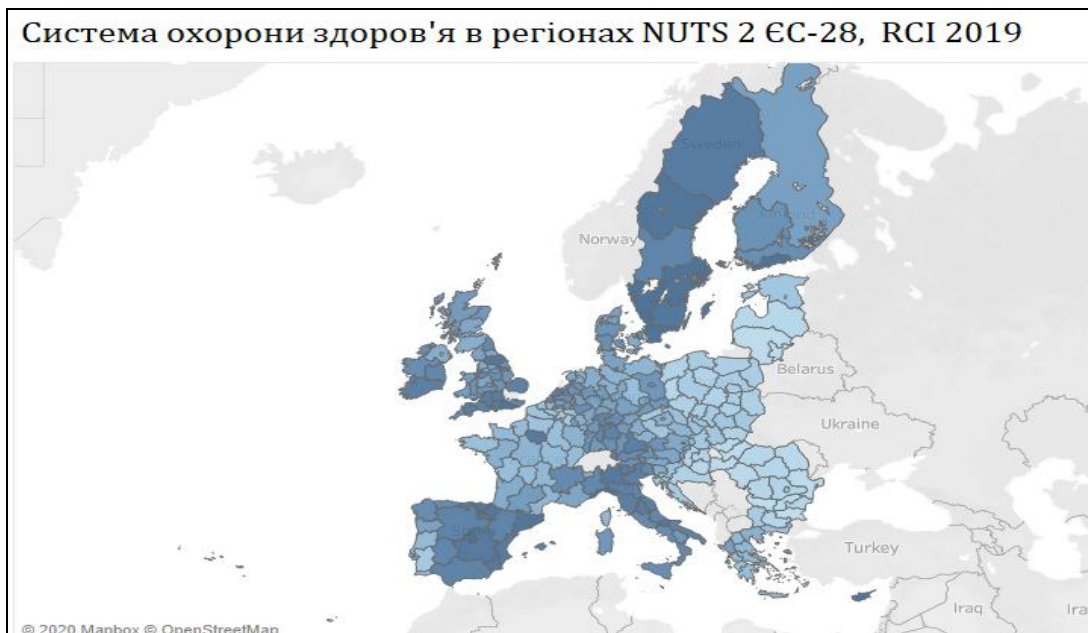

Рис.12. Якість системи охорони здоров'я в регіонах ЄС-28, 2019.

Джерело: Побудовано автором на основі статистичних даних Індексу регіональної конкурентоспроможності ЄС-28 (RCA 2019). Темніший колір – вищий рівень якості системи охорони здоров'я.

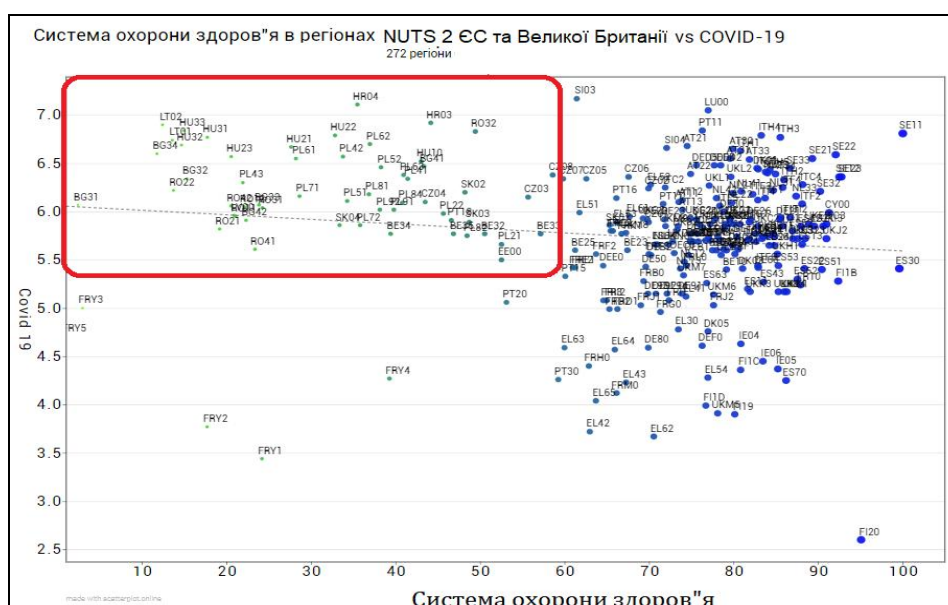

Рис. 13. Взаємозв'язок ступеню якості систем охорони здоров'я з інтенсивністю поширення COVID 19 у регіонах NUTS 2 країн ЄС-27 та Великої Британії, 2020.

Джерело: Побудовано автором на основі статистичних даних Індексу регіональної конкурентоспроможності ЄС (RCI 2019) та динамічними статистичними даними Європейського центру з профілактики та контролю захворювань показника кількості випадків нових захворювань на COVID-19 на 100 тис. осіб (2020)

Якщо співвіднести нижчу якість систем охорони здоров'я у 2019 році в цих групах країн зі ступенем поширення пандемії у 2020 р., то можна бачити слабкий, але статистично значущий зв'язок, при якому регіони перелічених

країн саме Східної Європи проявляють дуже невтішний стан та динаміку нових випадків захворюваності. Можна очікувати, що саме слабші та вразливі регіони перелічених вище країн Східної Європи стануть цільовими мішенями у фінансуванні зі структурних фондів регіональної політики та Плану відновлення ЄС за спеціально визначеними показниками COVID-19 вже у найближчій перспективі. При цьому по регіонах Греції пандемія з самого початку не нанесла значних ударів і тому важко оцінити, чи спроби вдосконалення медичної системи в її регіонах у нових умовах можна вважати результативними та успішними. Щодо Франції та Португалії, то гіпотетично можна припустити, що зниження динаміки поширення COVID-19 є результатом гарних превентивних заходів як жорсткого локдауну, так і м'якого карантину, а також зміни відношення регіональної та локальної влади до медичного обслуговування на інституційному рівні. Прикладами поганої практики превентивних заходів в умовах пандемії є регіони Швеції як однієї з найкращих країн за якістю медичного обслуговування. Інтенсивність поширення пандемії в регіонах Швеції та Бельгії перекреслила успіх їх ліберальної моделі ігнорування локдаунів та інших превентивних заходів.

Проявлення статистично значущого оберненого, проте слабкого зв'язку досконалості бізнесу з інтенсивністю поширення COVID-19 знов вказує на погані позиції регіонів перелічених вище країн Східної Європи. Але до цих регіонів ще масово приєднуються регіони Іспанії та Італії, Словенії та Чехії та Швеції (див. рис.14). У процесі реалізації політики згуртування в контексті цього пілара конкурентоспроможності європейські інституції ймовірно робитимуть акцент у цих регіонах на фінансуванні вдосконалення їх бізнес-середовища. Передусім йдеться про посилення умов для створення ефективних локальних виробничих та збутових мереж і логістичної інфраструктури в уражених пандемією регіонах та субрегіонах цих країн. Також буде популяризуватися розробка моделей довіри бізнесу до запропонованого нового кейнсіанського Плану відновлення Європи. Слід зазначити, що приватний бізнес багатьох регіонів ЄС до цього керувався філософією свободи прийняття рішень у системі координат неолібералізму та лібертаріанства, а зараз його примушуватимуть локалізуватися і соціалізуватися в вузькому географічному просторі для задоволення місцевих ринків. Отже, в рамках Плану відновлення для Європи акцент робитиметься саме на зміні парадигми ведення малого і середнього бізнесу та прив'язування його все більше до локусів нижчого просторового рівня. Саме в організацію та підтримку таких бізнес-моделей з координацією процесів прийняття бізнес-рішень під егідою наднаціональних управлінських інституцій на регіональному та субрегіональному рівнях будуть направлятися бюджетні фінансові асигнування.

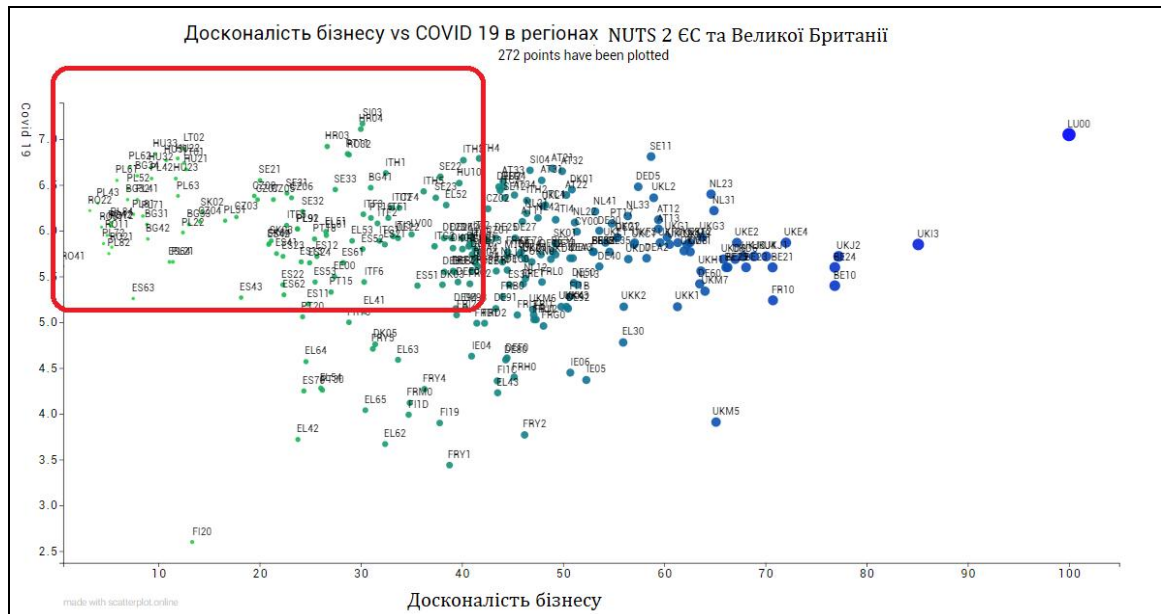

Рис. 14. Взаємозв'язок характеристик досконалості бізнесу з інтенсивністю поширення COVID 19 у регіонах NUTS 2 країн ЄС-27 та Великої Британії, 2020.

Джерело: Побудовано автором на основі статистичних даних Індексу регіональної конкурентоспроможності ЄС (RCI 2019) та динамічними статистичними даними Європейського центру з профілактики та контролю захворювань показника кількості випадків нових захворювань на COVID-19 на 100 тис. осіб (2020).

Разом з тим нами було отримано прямий статистично значущий слабкий зв'язок інтенсивності пандемії з піларом «Ефективність ринку праці». Це означає, що переважна більшість регіонів ЄС з ефективними ринками праці, зокрема з високою просторово-функціональною мобільністю працівників (з відсутністю обмежень вибору та виконання робіт і просторового пересування) зіштовхуються з поширенням COVID-19. Водночас для регіонів Італії, Греції та Іспанії, які в допандемійний період характеризувалися нижчою ефективністю ринків праці, притаманний аналогічно відносно високий рівень поширення захворюваності (див. рис. 15). В цьому аспекті важко робити однозначні висновки, чи превентивні заходи та заходи боротьби з пандемією шляхом введення м'яких чи навіть жорстких обмежень мобільності працівників в міжрегіональному чи й навіть регіональному та локальному просторах будуть давати в майбутньому очікувані на статистичному рівні результати подолання інтенсивності поширення захворюваності. Не дивлячись на слабкість отриманого зв'язку, проте беручи до уваги його статистичну значущість, ймовірно логічним є все ж таки робити спробу введення тимчасових обмежень мобільності ринків праці. У Плані відновлення для Європи передбачена низка заходів в цьому напрямі, зокрема створення належних умов праці на дистанції, заходи наднаціонального та місцевого рівнів управління з посилення просторової локалізації ведення бізнесу, перехід промислових виробництв на

більшу кількість трудових змін, розукрупнення офісних приміщень, програми посилення та поживлення діджиталізації бізнес-процесів тощо.

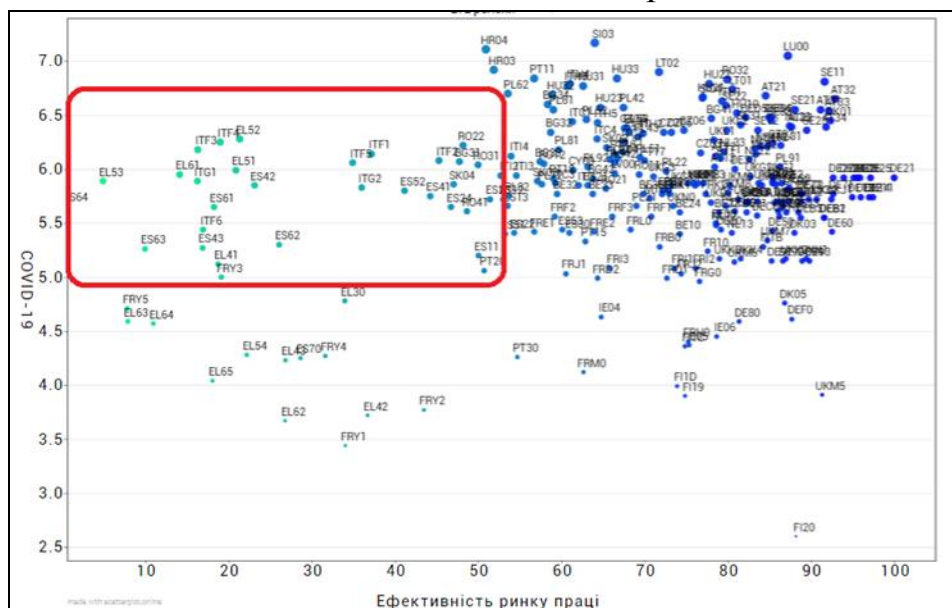

Рис. 15. Взаємозв'язок ефективності ринків праці з інтенсивністю поширення COVID 19 у регіонах NUTS 2 країн ЄС-27 та Великої Британії, 2020.

Джерело: Побудовано автором на основі статистичних даних Індексу регіональної конкурентоспроможності ЄС (RCI 2019) та динамічними статистичними даними Європейського центру з профілактики та контролю захворювань показника кількості випадків нових захворювань на COVID-19 на 100 тис. осіб (2020).

Висновки. Посилення наддержавної централізації та ренаціоналізації і зростання на цій основі розмірів урядів при проведенні нової політики відновлення та регіонального згуртування ЄС може призводити до зменшення ролі самих регіонів та міст у прийнятті рішень, а отже, до зменшення чутливості різних економічних та соціальних заходів гравців, які безпосередньо наближені до своїх локусів. Щоб нейтралізувати частково ці небажані ефекти, мають з'являтися знизу ініціативи самоорганізації регіональних та локальних суб'єктів (місцевого бізнесу, громад, місцевої влади) у спільному формуванні екосистем регіонів і міст та розробці комплексних заходів їх адміністрування.

Відмінності в якості регіонального і локального інституційного середовища та систем управління беззаперечно вплинуть на різний рівень ефективності політики відновлення та різний характер фінансування в європейських регіонах та містах. Крім того, пандемія COVID-19 продемонструвала, що виклики ще попереду і вони не можуть бути вирішені державами чи регіонами поодиночці та вимагають нових моделей міжрегіональної кооперації, адміністрування просторів, зв'язків функціонально-просторових бізнес-кластерів, системи цінностей та прийняття рішень різними групами європейського суспільства. Набувають вагомого

значення інтегровані підходи до розвитку регіональних та локальних економічних і соціальних просторів.

У процесі реалізації політики регіонального згуртування в нових умовах має посилюватися значення ініціатив у рамках програм Interreg, інструментів інтеграції регіональних та національних програм, зокрема інтегрованих територіальних інвестицій (ІТІ). Політика згуртування в контексті імплементації відновлювальних програм з охорони здоров'я ЄС повинна враховувати розробку механізмів з забезпечення кращої інтеграції транскордонних регіонів та підходів до підвищення стійкості до ситуацій, коли кордони можуть бути закриті. В цьому напрямі особливого значення набуватимуть інструменти транскордонного співробітництва, такі як існуюча Європейська група територіального співробітництва (EGTC) та запропонований в нових умовах Європейський транскордонний механізм (ЕСВМ) .

Пандемія COVID-19 об'єктивно стала рушієм і прискорювачем тих структурних змін у Європі, які задовго до її проявлення були заплановані для зменшення просторових економічних та соціальних дисбалансів і руху до зеленої та справедливої міжрегіональної моделі розвитку. Чи треба Спільноті завдячувати виникненню пандемії, чи все ж слід вважати її руйнівною катастрофою тисячоліття, - розсудить час.

Список використаних джерел:

1. *New EU Cohesion policy (2021-2027). An official website of the European Union.* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/videos/new-eu-cohesion-policy-2021-2027
2. *New Cohesion Policy An official website of the European Union.* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/2021_2027/
3. *Kołodziejcki M., D.Haase (2018). EU cohesion policy 2021-2027 – EC proposals at a glance. Research4Committees.* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://research4committees.blog/2018/07/09/eu-cohesion-policy-2021-2027-ec-proposals-at-a-glance/>
4. *Klein, A.J. (2020). Building a More Sustainable Union: How Sustainable Development Compliments Liberal Public Policy. About the European Liberal Forum.* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.liberalforum.eu/blog/building-a-more-sustainable-union-how-sustainable-development-compliments-liberal-public-policy/>
5. *Jordi Galí (2018). The State of New Keynesian Economics: A Partial Assessment. Centre de Recerca en Economia Internacional (CREI).* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://crei.cat/wp-content/uploads/2018/07/jep_nk_june2018.pdf

6. *New Cohesion Policy An official website of the European Union* – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/2021_2027/

7. Cogan, J.F. T. Cwik, J. B. Taylor and W. Volker. (2009). *New Keynesian versus old Keynesian Government Spending Multipliers*. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecbwp1090.pdf>

8. *How much does your country invest?* Eurostat, 2018. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20180514-1>

9. Balcerzak, A., E. Rogalska (2014). *Crowding Out and Crowding in within Keynesian Framework. Do We Need Any New Empirical Research Concerning Them?*, *Economics & Sociology*, Vol. 7, No 2, 2014, pp. 80-93. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.economics-sociology.eu/files/11_76_Balcerzak_Rogalska.pdf

10. *European Regional Competitiveness Index 2019*. European Commission – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/maps/regional_competitiveness/#1

11. *The EU Regional Competitiveness Index 2016*. WP 02/2017. European Commission, WP 02/2017, p.14. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/work/201701_regional_competitiveness2016.pdf

12. *Coronavirus Responce*. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.clustercollaboration.eu/forum/european-alliance-against-coronavirus-daily-meetings/coronavirus-response>

13. Krausova T. (2020). *Coronavirus Response Investment Initiative Plus (CRII+): New actions to mobilise essential investments and resources*. European Commission, Presentation – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://clustercollaboration.eu/sites/default/files/WYSIWYG_uploads/european_alliance_crii_19052020_tk_fin.pdf

14. *Co-financing rate*. Glossary, European Commission. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/what/glossary/c/co-financing-rate

15. Kołodziejcki M., D. Haase (2018). *EU cohesion policy 2021-2027 – EC proposals at a glance*. Research4Committees. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://research4committees.blog/2018/07/09/eu-cohesion-policy-2021-2027-ec-proposals-at-a-glance/>

16. *Flexible Cohesion Policy*. European Association of Development Agencies Association Européenne des Agences de Développement, EURADA News June 2020. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://clustercollaboration.eu/sites/default/files/WYSIWYG_uploads/2020_06_eurada_news_-_flexible_cohesion_policy.pdf

17. *Cohesion Policy measures in response to the COVID-19 pandemic. European Parliament, At Glance Study in Focus, 2020.* – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2020/652223/IPOL_ATA\(2020\)652223_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2020/652223/IPOL_ATA(2020)652223_EN.pdf)

18. *Recovery plan for Europe. An official website of the European Union, 2020.* – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_en

19. *NextGenerationEU: Commission presents next steps for €672.5 billion Recovery and Resilience Facility in 2021 Annual Sustainable Growth Strategy. An official website of the European Union, 2020.* – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_1658

20. *Next Generation EU.* – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://en.wikipedia.org/wiki/Next_Generation_EU

21. *Coronavirus (COVID-19) - EU response, JRC research and actions, additional info. An official website of the European Union, 2020.* – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://ec.europa.eu/jrc/en/coronavirus-covid-19-eu-response-jrc-research-and-actions-additional-info>

22. *Scientific tools & databases. EU Science HUB. An official website of the European Union, 2020.* – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://ec.europa.eu/jrc/en/coronavirus-covid-19-eu-response-jrc-research-and-actions-additional-info>

23. *Studies. The EU's Assembly of Regional and Local Representatives. An official website of the European Union, 2020.* – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://cor.europa.eu/en/engage/studies/Pages/default.aspx?from=01/01/2020&to=01/01/2021>

24. *Roland Gaugitsch R., E. Dallhammer, B. Schuh, Ch. Hui-Hsiung, F. Besana (2020). Territorial Impact Assessment: the State of the Cities and Regions in the COVID-19 crisis. European Committee of Regions.* – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://cor.europa.eu/en/engage/studies/Documents/TIA-Covid19.pdf>

25. *2020 Barometer of Regions and Cities, European Committee of Regions.* – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://cor.europa.eu/en/our-work/EURegionalBarometerDocs/4370-Barometer%20optimized.pdf>

26. *European Centre for Disease Prevention and Control. Download COVID-19 datasets. An official website of the European Union, 2020.* – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.ecdc.europa.eu/en/covid-19/data>

27. *Conte A., P. Lecca, S. Sakkas and S. Salotti (2020). The territorial Economic Impact of Covid-19 in the EU. A Rhomolo Analysis. JRC121261 - Seville, Spain: European Commission, 2020.* – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://ec.europa.eu/jrc/sites/jrcsh/files/jrc121261.pdf>

28. *Rationale for the JRC COVID-19 website - data monitoring and national measures*. GitHUB, 2020. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://github.com/ec-jrc/COVID-19>

29. *DRMKC - Disaster Risk Management Knowledge Centre. COVID-19* <https://drmkc.jrc.ec.europa.eu/overview/COVID-19#/>

30. *Table of COVID-19 specific indicators. European Structural & Investment Funds*. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/2014-2020/Table-of-COVID-19-specific-indicators/e8ar-v68b>

Віталіна КУРИЛЯК

завідувач кафедру міжнародної економіки
Західноукраїнського національного університету,
д.е.н., професор

Євген САВЕЛЬЄВ

професор кафедри міжнародної економіки
Західноукраїнського національного університету,
д.е.н., професор

РОЛЬ АЛЬЯНСУ ВИШЕГРАДСЬКИХ ДЕРЖАВ У ГЕОЕКОНОМІЧНОМУ ПОЗИЦІОНУВАННІ УКРАЇНИ

Україна у Центрально-Східній Європі має сусідами першого порядку країни Вишеградської четвірки. На разі співпраця її з цим угрупованням обмежується переважно трансформаційними акціями у сфері імплементації досвіду вступу в ЄС для процесів розробки політики реформ, орієнтованих на євроінтеграцію. Водночас реальної інтеграції з сусідніми економіками практично не відбувається. Про це свідчить географічна структура зовнішньої торгівлі України товарами на світовому ринку, і зокрема з країнами V4. Так, її питома вага до країн V4 у загальному експорті товарів у 2018 році склала 14,04%. Проте, майже половина обсягу експорту товарів V4 припадає на Польщу. Що торкається Угорщини (3,48%), Чехії (1,85%) і Словаччини (1,83%), то він незначний. Питома вага імпорту України з країн V4 ще менша (табл.1).

Відсутність тісних економічних зв'язків України з країнами Вишеградської групи стає фактором, який призводить до обмеження інтеграційних процесів сферою технічного консультування у проведенні політики реформ. Хоча це і сприяє геополітичному та гео економічному

розвитку країни, проте не стає чинником безпосереднього розвитку міждержавних економічних відносин.

Таблиця 1

Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами України з ЄС та країнами V4 у 2018 році³⁵.

	Експорт		Імпорт		Сальдо, тис. дол. США
	тис. дол. США	% у зовнішній торгівлі України	тис. дол. США	% у зовнішній торгівлі України	
Усього Україна	47334987,0	-	57187578,0	-	-9852591,
З них з країнами Вишеградської четвірки					
Польща	3257248,5	6,89	3641921,5	6,37	-384673,0
Словаччина	863926,4	1,83	525879,4	0,92	338047,0
Угорщина	1646045,9	3,48	1260239,9	2,20	385806,1
Чехія	878035,7	1,85	1034786,6	1,81	-384673,0
Усього V4	6645256,5	14,04	6462827,4	11,30	-45492,9

Джерело: Сформована авторами.

Отже, політика Східного партнерства повинна мати два зрізи: загальноєвропейський і національний. На загальноєвропейському рівні визначатимуться спільні для всіх країн-сусідів умови: форми співпраці, інституційні системи, фінансування і т. і. Водночас для кожної країни-сусіда має розроблятися конкретизована стратегія співпраці, яка в економічній сфері буде зорієнтована на включення країни в центральну-східну систему промислової кооперації і спільного підприємництва, а через неї також в європейську та світову систему виробництва і обміну. Певні запозичення для цього можна здійснити з таких об'єднань, як Енергетична хартія, Єдине європейське небо. Переваги такої організації розподілу і кооперації праці полягають у створенні сприятливих умов ефективнішого використання людських і природних ресурсів у територіальному просторі Центрально-Східної Європи. Міждержавна координація цих процесів буде мати головною метою зростання добробуту населення кожної країни за умов надання пріоритетності політиці дивергенції.

Включення України в систему інтеграційних економічних процесів Центрально-Східної Європи найбільш ефективно відбувається в енергетичній сфері. Близько третини газових потреб України задовольняється завдяки

³⁵ Держкомстат України. Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами у 2018 році. URL: http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/zd/ztt/ztt_u/ztt1218_u.htm

збільшенню його реверсу із Словаччини³⁶. Водночас обговорюється ідея створення газового хабу у Центральній Європі, яка підтримується Словаччиною, Польщею, Чехією та Україною. Хоча її втілення гальмується через відсутність єдності у позиціях партнерів в гуманітарних питаннях, зокрема угорської сторони щодо етнічної політики. Попри це, прагматичні інтереси мають зумовити рішення на користь економічним і загальнополітичним викликам, адже домінує спільне розуміння ризиків, які несе «Північний потік-2»³⁷.

У відношеннях країн Східного партнерства та ЄС в цілому і V4 зокрема розвивається підхід, який визначають як всеохоплюючий (*inclusive*). Він особливо важливий в питаннях євроінтеграції України як великої європейської держави за територією, населенням і природними ресурсами. Для України особливо важливо реалізувати «глибоке галузеве партнерство з підготовленими та зацікавленими партнерами»³⁸.

Визначення структури інтеграційних процесів при галузевому підході потребує певного ранжування пріоритетів, які спроможні сформувавши збалансовану стратегічну концепцію розвитку економіки України, ув'язану з цілями і завданнями щодо європейської інтеграції та акумуляцією матеріальних і фінансових ресурсів. При цьому варто повною мірою скористатися позицією V4 в питаннях Східного Партнерства. У цьому контексті важливого значення набуває «The Visegrad Group Joint Statement on the Future of the Eastern Partnership», у якій зазначається, що «ЄС та східні партнери повинні зробити сміливі кроки для збільшення та вдосконалення своїх зв'язків, транспорту та інфраструктурних основ заради майбутнього економічного успіху»³⁹.

Завдання, пов'язані з євроінтеграційним проектом України, вирішуються в умовах наявності застарілої інфраструктури. Вона є найбільшим гальмом для їх виконання, через що розбудова якісної інфраструктури набуває першочергового значення. Певною мірою вона створюється Україною у рамках національного проєкту 2020 року «Велике будівництво». У ньому передбачені на 2020 рік будівництво чи реконструкція 6,5 тис. км доріг, 142 шкіл, 117 дитсадків, 212 відділень екстреної медичної допомоги, 570 медичних амбулаторій, 122 спорткомплексів по всій країні⁴⁰.

³⁶ Лендъел М. Л. Україна та Вишеградська четвірка: стан і перспективи розвитку відносин. Аналітична записка. URL: <http://old2.niss.gov.ua/articles/1861/>

³⁷ Зеленський: Україна та Словаччина розуміють ризики, які несе «Північний потік-2». URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/09/24/665497/>

³⁸ The Visegrad Group Joint Statement on the Future of the Eastern Partnership; Prague, April 8, 2020. URL: <http://www.visegradgroup.eu/documents/official-statements>

³⁹ The Visegrad Group Joint Statement on the Future of the Eastern Partnership; Prague, April 8, 2020. URL: <http://www.visegradgroup.eu/documents/official-statements>

⁴⁰ Велике будівництво: програма Президента України. URL: <https://bigbud.kmu.gov.ua/>

Започаткування національного інфраструктурного проекту на разі спрямовано на усунення, так званих, найвужчих місць. При його продовженні варто виокремити такі цілі, досягнення яких прискорює європейськість країни. З огляду на те, що Україна рішенням Європейської комісії включена до Транс'європейської опорної транспортної мережі (TEN-T), їй належить проявити себе ефективним учасником розбудови стратегічного транспортного коридору у сполученні Європа – Азія. У рамках таких інвестицій доцільно, по-перше, у пріоритетному порядку розвивати транспортно-логістичну систему ЄС, тому що карта опорної мережі TEN-T у країнах Східного партнерства вже схвалена Європейською Комісією. По-друге, для цього транспортного коридору варто акумулювати зусилля на розробці високошвидкісної залізничної лінії як для пасажирських, так і в кінцевому підсумку вантажних послуг, повністю сумісних із звичайною залізничною мережею. Такий підхід програмується країнами V4 і відповідно він має забезпечити цілковиту інтеграцію українських залізничних шляхів як в Європу, так і в Азію⁴¹. Ефективність такого проекту проявиться у тому, що він має потенціал забезпечення майбутнього економічного успіху через поступове розширення доступу до Єдиного ринку ЄС і ринку азійських країн.

Таблиця 2

Прямі інвестиції в Україну у 2019 році (млн. дол. США)

	Прямі інвестиції (усього) (2+5)	Інструменти участі в капіталі (3+4)	Інструменти участі в капіталі, крім реінвестування доходів	Реінвестування доходів	Боргові інструменти
	1	2	3	4	5
Усього	5860,4	4909,1	1658,8	3250,3	951,4
	451,6	425,8	171,3	237,4	35,2
Чехія	4,7	9,4	1,6	10,8	4,7
Угорщина	190,6	189,1	91,6	97,6	1,5
Польща	210,3	193,7	77,1	116,6	16,6
Словаччина	46,0	33,6	1,0	32,6	12,4

Джерело: Розроблено авторами за даними: Національний банк України. Прямі інвестиції в Україну. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external/data-sector-external#5>

Процеси європейської і світової економічної інтеграції України не набувають тих темпів, які мали нові члени ЄС значною мірою через те, що країна не створила відповідного бізнес-клімату для залучення прямих

⁴¹ Joint Declaration of the Ministers of the Czech Republic, Hungary, the Republic of Poland and the Slovak Republic responsible for transport, development and EU funds. URL: https://www.mzv.sk/documents/10182/3574816/190521+V4+Declaration+on+High-Speed+Rail+Network_Bratislava

інвестицій. Особливо це стосується відносин з Чехією, Угорщиною, Польщею і Словаччиною (табл. 2), які об'єктивно повинні мати до цього інтерес через наявність в Україні порівняно з ними великого просторового, людського і природного потенціалу, що є суттєвим для прийняття інвесторами рішень на користь здійснення прямих інвестицій. З огляду на це, законодавчими органами України мають бути розроблені фінансово-економічні та організаційні інструменти, які зроблять вигідним використання конкурентних переваг України.

Отже для розвитку процесів європейської економічної інтеграції пріоритетне значення має співпраця з країнами Вишеградської четвірки. Успішний розвиток її є підґрунтям для розширення зв'язків із країнами-членами ЄС загалом. Водночас поглиблення інтеграційних процесів в сфері економіки полегшує вирішення криз європейського проекту, які часто поєднуються з агресивною ревізіоністською політикою Росії в Центрально-Східній Європі.

Співпраця України і Вишеградської четвірки має переважно технічний характер, орієнтований на надання консультацій у підготовці і проведенні реформ. Проте ресурс економічної інтеграції використовується недостатньо. Насамперед Україні слід підвищити активність у розбудові дорожньо-транспортного проекту TEN-T, аби покращити зв'язки з Європою і створити передумови для продовження магістралей у азійському напрямі. Натомість доцільно реалізувати політику залучення інвестицій у формування сучасної виробничої мережі на принципах Східного партнерства.

Тетяна МАРЕНА

проректор з науково-педагогічної роботи
Маріупольського державного університету,
к.е.н., доцент

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ЄС

Банківська система традиційно займає особливе місце у фінансовій системі Європейського Союзу, яка побудована за типом банкоцентричної моделі. Саме тому стабільність банківського сектору значною мірою визначає стійкість фінансової системи і європейської економіки в цілому. Зміни у позиціях банківської системи Європейського Союзу у світовому банківському секторі та ескалація ризиків, що загрожують її стабільності, передусім,

обумовлені кризовими явищами у глобальній фінансовій системі. Ще до розвитку глобальної фінансової кризи 2008-2009 рр. у світовій банківській системі намітилися трансформаційні зрушення, пов'язані з регіональним перерозподілом банківських активів та зміною ролі глобальних регіонів у банківському секторі. Глобальна криза тільки пришвидшила такий перерозподіл сил у світовому фінансовому середовищі, виступивши каталізатором зазначених трансформацій.

До глобальної кризи лідером за обсягами банківських активів виступав європейський регіон, на частку якого припадало 45,6% банківських активів світу і яку переважно забезпечували банківські системи країн ЄС. У посткризовий період саме погіршення стану банківської галузі Європейського Союзу стало чинником зменшення частки європейського регіону у структурі глобальних банківських активів. Ретроспективний аналіз питомої ваги ЄС у банківських активах демонструє її значну волатильність: у 2003 р. на ЄС припадало близько 47% банківських активів світу, у 2007 р. – близько 51%, а у 2017 р. ця частка скоротилася до майже 25%.

Навіть через кілька років після глобальної фінансової кризи європейські банки відчували проблеми з прибутковістю внаслідок структурних недоліків, низьких процентних ставок, а також через відсутність загальноєвропейського регулятора банківської діяльності. Зменшення розміру багатьох банків з ЄС було пов'язане зі згортанням операцій на міжнародних ринках та виходом із прибуткових секторів. Прибуток п'яти найбільших європейських банків знизився з 60 млрд. дол. у 2007 р. до 17,5 млрд. дол. у 2017 р. Водночас, рентабельність власного капіталу банків ЄС, які входять до переліку 1000 найбільших банків світу, зросла до 8,6% у 2017 р. порівняно з 5,5% у 2016 р. [3].

Паралельно спостерігається зменшення присутності західноєвропейських банків серед найбільших банківських установ світу. Якщо у 2010 р. серед десяти найбільших банківських установ світу за розміром активів було представлено шість європейських банків, то у відповідному рейтингу 2018 р. присутні тільки два європейських банка. У рейтингу 1000 найбільших банків і 2017 р., і 2018 р. представлено 218 західноєвропейських банків. За даними TheBanker, у 2020 р. серед 10 найбільших банківських установ за розміром капіталу першого рівня був присутній лише один європейський банк – британський HSBC, а банки з ЄС взагалі не увійшли до перших позицій у рейтингу [4].

У посткризові роки банки з країн ЄС певною мірою втрачали своє значення у якості надійних посередників на світових фінансових ринках внаслідок зниження фінансової стійкості та кризи ліквідності банківських активів. Вищезазначені факти втрати європейськими банками позицій у

рейтингах найбільших банків світу були обумовлені кількома чинниками. Перш за все, деякі банки з країн, що розвиваються, передусім, з Китаю, об'єктивно виявилися менш схильними до негативного впливу кризових явищ, оскільки не були настільки інтегровані до світової фінансової системи, як банківські установи з розвинутих країн. Крім того, погіршення конкурентних позицій банків з країн ЄС на світовому ринку банківських послуг було пов'язане не тільки з впливом глобальної кризи на ліквідність та фінансову стійкість банків, але й з негативними наслідками європейської боргової кризи.

Оскільки банківські системи країн Європейського Союзу набагато повільніше відновлюються після кризи, ніж банківські сектори більшості країн американського та азійсько-тихоокеанського регіону, нагальною необхідністю і часто єдиною можливістю для банків втриматися на ринку стає їх активна участь у процесах злиттів та поглинань у банківській сфері. Європейські банки сьогодні відчувають конкурентну загрозу з боку більш великих та фінансово міцних азійських та північноамериканських банків, які зайняли значну частку найбільш важливих сегментів банківського бізнесу, а саме ринку інвестицій та корпоративного банкінгу. За цих умов, а також зважаючи на внутрішні проблеми європейської банківської системи (стійкі проблеми з прибутковістю, низькі процентні ставки, відсутність повноцінної послідовної фінансово-кредитної політики ЄС тощо), злиття та поглинання стають стратегічно важливими важелями виживання банків [2, 3].

Основними екзогенними викликами загальноекономічного та геополітичного характеру, що загрожуватимуть стабільності фінансового сектору і, зокрема, банківської системи країн Європейського Союзу найближчим часом, є: погіршення світової економічної кон'юнктури, зниження темпів економічного зростання у всіх країнах світу; формування більш жорстких та мінливих умов глобального фінансового середовища; політично керовані ініціативи деглобалізації в Європі та США, зростання глобальних дисбалансів внаслідок поглиблення політичної дивергентності. Наслідками зазначених процесів у глобальному та національних фінансових секторах можуть стати втрата довіри та зменшення приватного споживання та інвестицій через зростання невизначеності; посилення мінливості обмінних курсів та руху капіталу; зниження рівня кредитування, погіршення прибутковості банків та підвищення ризиків їх дефолту; перехід до рестриктивного регулювання банківської системи; трансмісія системних проблем банківської системи до інших фінансових секторів, зокрема, фондового ринку.

Найновішим глобальним чинником неекономічного характеру, який формує сучасні виклики стабільності європейської банківської системи, є пандемія COVID-19 [1]. За деякими оцінками, наслідки пандемія коронавірусу є більшою загрозою для європейських банків, ніж свого часу боргова криза

єврозони. Одним з головних ризиків пандемії для банківського сектору ЄС є сплеск непрацюючих кредитів (NPL), розмір яких може зрости до 1,4 трлн. євро або 1,7 трлн. дол. США.

Весною 2020 р. уряди країн ЄС запровадили низку заходів щодо гарантування позик, субсидування заробітної плати та відстрочення погашення боргів, щоб допомогти компаніям пережити кризу. Одночасно Європейський центральний банк розробив власний план, спрямований на пом'якшення вимог до капіталу для зміцнення балансу банків та забезпечення стабільного кредитування економіки. Європейським банкам, які тільки почали відновлюватися після глобальної фінансової кризи та боргової кризи єврозони, заборонили викуп акцій та виплату дивідендів до кінця 2020 року.

Серед ключових рекомендацій для європейських банків на період загострення кризи внаслідок пандемії ЄЦБ визначає наступні: проведення на регулярній основі стрес-тестування банків, ідентифікація та аналіз ризиків для оцінки їх кредитоспроможності, платоспроможності та ліквідності; покриття збитків за рахунок буферного капіталу та ліквідності. Крім того, ЄЦБ передбачає рефінансування комерційних банків під низьку відсоткову ставку для підвищення їх спроможності надавати позики суб'єктам господарювання, що найбільше постраждали від пандемії (зокрема, це стосується підприємств малого та середнього бізнесу). Також пандемія може спровокувати наступну хвилю злиттів та поглинань у європейському банківському секторі, оскільки підвищення рівня консолідації банківської системи дасть змогу підвищити її стабільність, зменшити витрати, диверсифікувати джерела доходів та ризики банківських установ.

Список використаних джерел:

1. *Огляд початкових механізмів економічного, національного і багатостороннього реагування на COVID-19.* URL: <https://brdo.com.ua/analytics/oglyad-pochatkovykh-mehanizmviv-ekonomichnogo-natsionalnogo-i-bagatostoronnoho-reaguvannya-na-covid-19/>

2. *2019 Banking and Capital Markets M&A Outlook: An open door for deal making / Deloitte Center for Financial Services, 2019. – 24 p.* URL: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/us/Documents/financial-services/us-banking-cm-ma-outlook-report.pdf>

3. *2019 Banking and Capital Markets Outlook: Reimagining transformation / Deloitte Center for Financial Services, 2019. – 40 p.* URL: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/global/Documents/Financial-Services/gx-fsi-dcfs-2019-banking-cap-markets-outlook.pdf>

4. *Top 1000 World Banks 2020.* URL: <https://www.thebanker.com/Top-1000>

Алла ЧЕРЕП

декан факультету економіки Запорізького національного університету, д.е.н., професор, Заслужений діяч науки і техніки України, Академік академії наук вищої освіти України

Валентина ВОРОНKOBA

завідувач кафедри менеджменту організацій та управління проектами Запорізького національного університету, д. ф. н., професор, Академік академії наук вищої освіти України

КОНЦЕПЦІЯ КРЕАТИВНИХ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ

Актуальність теми дослідження в тому, що ми живемо в умовах цифрового суспільства, що розвиває креативні цифрові технології, детерміновані експоненціальним розвитком, великими даними (BIG DATA), що допомагають побачити проблеми пандемії COVID -19, що призупиняє туристичні маршрути і змушує виробляти нові стратегії і тактики у сучасному туристичному бізнесі. У зв'язку з цим треба створити оновлену концепцію розвитку туристичного бізнесу, що робить успішною роботу туристичної компанії, що включає сукупність принципів, концепцій і технік, які структурують цифрові технології і розвивають цифрове мислення туристичних компаній.

Аналіз сучасних тенденцій розвитку сучасного світу свідчить, що сьогодні розвиток креативних технологій у туристичному бізнесі висувається на перше місце у зв'язку з пандемією COVID-19, так як відбулося призупинення туристичних турів та від'їздів громадян у ті інші країни, а у результаті відбувається спад туристичної галузі в Україні. Не випадково туристична галузь вважається однією з найдинамічніших та найбільш швидкозростаючих глобальних галузей, що має значний вплив на світову економіку з точки зору внеску у національний ВВП. Всесвітня Рада подорожей і туризму (WTTC) прогнозує, що у 2024 році прибутки від туризму складатимуть біля 29,8 млрд., а офіційний прогноз аналітиків, що доходи від туризму виростуть на 3,3 % за наступне десятиліття. За даними Всесвітньої ради з туризму та подорожей (WTTC), туризм в США займає 23 % в провідних галузях державного значення. Для подальшого розвитку туризму слід оновити і переформатувати концепцію креативних цифрових технологій у туристичному бізнесі, яка була б конкурентоспроможною [2].

Існує необхідність дослідження структурних взаємовпливів трансформацій креативних технологій туризму у напрямі його сталого розвитку у контексті європейського досвіду, що включає: 1) розвиток креативних технологій цифрової економіки і цифрового менеджменту як чинників сталого

розвитку туристичного бізнесу за рахунок упровадження Data science - аналізу і обробки даних турфірм у цифровій формі); 2) розвиток цифрових технологій як мегатрендів Data Mining, що включає добування даних, інтелектуальний аналіз даних, глибинний аналіз даних, направлених на розширення та персоніфікацію даних про клієнтів для подальшого розвитку туристичного бізнесу, щоб реалізувати нові фічі для клієнтського профілю та розвитку direct-комунікацій, відслідковуючи ситуацію в туристичних організаціях у зв'язку з полинною поведінкою клієнтів і коригуючи ціни на турпоїздки; 3) виявлення специфічних особливостей трансформації туризму за рахунок використання Big-data-методів, використовуючи метод граф і топологічний аналіз; 4) удосконалення тенденцій розвитку креативних смарт-технологій туризму для збалансованого сталого розвитку; 5) розвиток креативних технологій у різних бізнес-моделях сільського туризму в Україні та країн ЄС; 6) впровадження моделей глибинного (машинного) навчання у сферу туристичного бізнесу. Всі ці компоненти складають концепцію креативних цифрових технологій у туристичному бізнесі цифрового суспільства.

Концепція креативних цифрових технологій у туристичному бізнесі також включає: 1) розвиток креативного мислення туроператорів та туристичних менеджерів, які сьогодні називаються та формування креативних команд, здатних працювати в умовах ризику та сприяти подоланню проблем складності, невизначеності, стохастичності, асиметрії інформації; 3) специфіку використання інформаційно-комп'ютерних технологій у сільському туризмі у межах Європейської мережі розвитку сільських територій (ENRD) та застосування інновацій у галузі туристичної політики України; 4) вплив креативних технологій на динаміку змін у туризмі та досягнення підвищення конкурентоспроможності туристичного бізнесу як основи сталого розвитку у країнах Європі та Україні; 5) урізноманітнення креативних технологій сільського туризму з метою виявлення ризиків та шляхів їх подолання для досягнення сталого розвитку туристичного бізнесу; 6) використання креативних та цифрових технологій для сталого розвитку туристичних бізнес-моделей у сільському туризмі в Україні та країнах ЄС; 7) формування відкритих мереж (кластерів) та асоціацій для популяризації й підтримки креативного сільського туризму в Україні; 8) використання мережевих платформ для досягнення сталого розвитку туризму в Україні та країнах Європи та удосконалення його інструментарію; 9) розвиток кластерного підходу як новітньої форми удосконалення бізнес-процесів у сільському туризмі та особливості їх реалізації в Україні та європейських країнах, основою яких є свобода, дозвілля та безпека споживачів.

Для digital-технологій характерними є креативність, інтуїція, знання проблемної ділянки туристичного бізнесу, так як спеціалісти повинні приймати креативні рішення і застосовувати креативні технології, щоб зробити туристичний бізнес ефективним [1, с.272]. Digital-технології все частіше стають на чолі компаній, щоб вміти компетентно взаємодіяти з зовнішнім і внутрішнім середовищем, оцінити всю сукупність корона вірусних проблем і вміти їх вирішити, що є великою професійною перевагою. Туристичні компанії розвивають digital-аналітичне інформаційне мислення, яке є креативним для

працівників туризму з метою, щоб отримати над конкурентами переваги і розширити горизонти в умовах коронавірусної епохи. Для туристичного бізнесу надзвичайно важливими є розвиток digital-технологій Іншуртеха – страхових технологій, що дозволяють переосмислити і перебудувати страхування за допомогою нових технологій. Так, бізнес-модель digital-технологій німецької страхової компанії Friendsurance полягає у тому, що всі учасники вкладають гроші у загальний пул для зниження ризиків – такою є природа страхування. Сьогодні, коли туристичний бізнес орієнтований на digital-технології, потрібно думати, як їх застосовувати до реальних завдань туристичного бізнесу, як використовувати digital-технології в умовах коронавірусу, як структурувати digital-технології, щоб зробити їх системними, а, отже, як зробити туристичний бізнес прибутковим навіть у складні кризові часи.

Ми цінуємо туризм, за те, що він поєднує людину, природу, культуру і є ефективним способом формування «другої культури» як занурення людини в інший спосіб життя, іншомовне середовище, нові види людських цілей, задоволеності людини від споживання іншомовних культурних ресурсів. Туризм як соціокультурний феномен має ціннісний характер і його пізнання сприяють креативні інноваційно-інформаційні (проривні) технології, які представляють квінтесенцію інформаційного суспільства, необхідного для реалізації людської суті та її самореалізації. В умовах глобальної протидії пандемії COVID -19, людство опинилося перед спільними загрозами, що несуть їх здоров'ю, та в ситуації «спільної єдиної долі людства», перед якою опинилися всі країни, так як аналогічні проблеми пандемії переживають всі країни у різній мірі ситуації загострення [3].

Безперечно, головне сьогодні активізувати туристичні масові поїздки і повернутися до ситуації минулих років. Тому сучасна ситуація вимагає формування нової концепції креативних цифрових технологій у туристичному бізнесі і подолання тих кризових чинників, перед якими стоїть і Україна. Головна проблема - це розробка чи закупівля протикоронавірусної ефективної вакцини, яка є важливим чинником забезпечення глобальної безпеки, без якої туризм не зможе бути реанімованим у повній мірі.

Через туризм та різні його форми ми можемо залучитися завдяки креативним технологіям до медичного туризму, який може бути надзвичайно актуальними (наприклад, до країни Ізраїлю); до наукового туризму, який не затухає, а стає все більш актуальним (симпозіуми, конгреси, круглі столи, міжнародні конференції). У 2020 році і Україна відчинила двері для туристів з Піднебесної, які навіть за умов пандемії не знижуються, а активність співпраці наукових та освітніх кіл двох сторін підтверджується часом. А популярні серед українських громадян туристичні маршрути територією Китаю пролягають через такі великі міста, як Пекін, Шанхай, Гуанчжоу. Чимале зацікавлення викликають міста, що мають культурне значення, зокрема, Харбін, Сучжоу, Нанкін, Женжень. Апробовано четверту програму на острів Хайнань, який є морським курортом та має значний курортний потенціал. Крім того, великим попитом користуються виставки, які проходять у Пекіні, Шанхаї, Гуанчжоу [3, с.272].

Як висновок відмітимо, що конкуренція на ринку туристичних послуг посилюється в зв'язку з розвитком процесів глобалізації, засобів масової комунікації, електронної комерції, цифровізації суспільства. Туристичний ринок є одним із найбільших та найдинамічніших ринків у світі. Тож необхідно урізноманітнювати креативні цифрові технології у туристичному бізнесі цифрового суспільства, так як туризм є достатньою стабільною і значною статтею доходу державної економіки. Слід відмітити, що умови пандемії стали серйозним випробуванням для культурно-освітніх взаємин між Україною і багатьма країнами світу, що привели до сурових обмежень у плані комунікації та обмінних процесів. Це все ж таки негативно вплинуло на розвиток науково-освітніх і культурних процесів, привело до призупинення багатьох туристичних програм, а подекуди й до повного їх згортання.

Концепція креативних цифрових технологій у туристичному бізнесу в умовах пандемії COVID -19 повинна включати наступне:

1. Створити концепцію інноваційного розвитку туристичного бізнесу за рахунок data-science (оцінка ролі аналітичних та інформаційних даних) в туристичному бізнесі.

2. Розвиток Digital-технологій, які все частіше стають на чолі компаній, щоб вміти компетентно взаємодіяти з зовнішнім і внутрішнім середовищем, оцінити всю сукупність коронавірусних проблем і вміти їх вирішувати.

3. Розвивати data-аналітичне мислення туристичних агентів-спеціалістів, які працюють в туристичних компаніях.

4. Туристичній команді слід добре подумати, як буде вирішена та чи інша туристична проблема і як будуть використовуватися дані для їх вирішення.

5. Туристичні організації повинні очолити справжні професіонали і спеціалісти, здатні вивести свою компанію на рівень конкурентоспроможності, щоб вийти з ситуації кризи, ризику, нестабільності, інформаційної стохастичності.

Подяка

Публікацію підготовлено в рамках проекту «Диверсифікація сільського туризму через збалансованість та креативність: поширення європейського досвіду в Україні»/«Diversification of rural tourism through sustainability and creativity: disseminating European experience in Ukraine» (DIRUT) 620720-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-MODULE за підтримки Програми Erasmus+: Jean Monnet Європейського Союзу, що реалізується у Запорізькому національному університеті (2020-2023).

Список використаних джерел:

1. Череп Алла, Андрюкайтене Регіна, Воронкова Валентина. Вплив креативних digital-технологій на розвиток туристичного бізнесу в умовах діджиталізації. Формування концепції цифровізації як чинник розвитку креативності особистості та її вплив на розвиток людського й соціального капіталу» // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 26-27

листопада 2020 року / *Ред.-упорядник: д.філософ..н., проф., В. Г. Воронкова. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. С.274-277.*

2. *Структура туристських потоків США за даними ЮНВТО. URL: https://www.researchgate.net/publication/323449028_US_Tourist_regionalization.*

3. *Китайська цивілізація : традиції та сучасність: матеріали XIV міжнародної наукової конференції, 5 листопада 2020 р. Київ : Видавничий потенціал «Гельветика», 2020. 496 с.*

Марія ЛИЗУН

професор кафедри міжнародної економіки
Західноукраїнського національного університету,
д. е. н., професор

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ РЕФОРМ В КРАЇНАХ ЄС

Територіальні реформи є досить складною, радикальною та часом суперечливою реорганізацією місцевого самоврядування. Вони стали основною рисою трансформації державного управління в останні десятиліття в Європі. Спочатку у 1970-х роках територіальні реформи торкнулися переважно західноєвропейських країн, а після падіння недемократичних режимів подальші зміни були розпочаті в Центральній та Східній Європі. Після світової фінансово-економічної кризи початку ХХІ ст. почалася чергова хвиля реструктуризації [1].

Дослідження особливостей формування стратегій територіальних реформ в країнах ЄС є вкрай актуальним, беручи до уваги на ефективність їх системи місцевого управління та початок такого типу реформ в Україні. Враховуючи те, що кожна країна є унікальною, має свої історичні передумови проведення перетворень та соціальну організацію суспільства, інструменти та підходи до реалізації територіальних реформ будуть відрізнятися між собою [2].

За останні півстоліття у багатьох країнах Європи спостерігалася тенденція до консолідації місцевих органів влади. Такі зміни торкнулися як країн північноєвропейської групи (Данія, Швеція, Великобританія та деякі німецькі провінції), так і країн Південної та Східної Європи (Греція, Болгарія, Литва). Перша група країн зосередила свої зусилля на укрупненні територіальних одиниць, а друга група країн (південноєвропейський тип реформ), до якої віднесено Францію, Італію, кілька країн ЦСЄ, зберегли

історичну, роздроблену комунальну структуру, оскільки ініціативи реформ були добровільними. Як наслідок ці країни також мають значні відмінності у середньому розмірі муніципалітетів (від 1720 жителів у Франції та до 7250 жителів в Італії).

В Європі починаючи з 1970-х років в основі територіальних реформ було укрупнення територіальних одиниць. У деяких випадках були зроблені спроби об'єднати малі муніципалітети навколо більших агломерацій з метою створення великих мегаполісів та сформувати "центри" для надання послуг та економічного розвитку. Таким чином, за останні десятиліття кількість муніципалітетів у європейських країнах зменшилася, зокрема найбільше зниження цього показника спостерігалось у Греції (-94%) та Бельгії (-75%) [3].

Такого значного укрупнення в Греції вдалося досягти завдяки впровадженню двох реформ (реформа Каподістрія у 1998 р. та реформа Калікратеса в 2010 р.), за яких кількість муніципалітетів була зменшена з 5800 до 325. При цьому після реформ в кожному муніципалітеті налічується до 33600 мешканців [4]. Ці реформи були вкрай необхідними, адже через значну роздробленість (понад 80 % із 5774 сільських муніципалітетів мали менше 1000 жителів) муніципалітети не могли взяти на себе велику частину державних обов'язків. Крім того відбувалося зменшення чисельності населення сільських районів та громад, пов'язане з демографічними змінами та міграцією.

Перша спроба запровадити ефективні адміністративні реформи в Греції відбулася в середині 80-х рр. у зв'язку з членством Греції в Європейському Союзі. В цей час Європейський Союз запроваджував програму лібералізації та приватизації послуг і Греція була зобов'язана прийняти нову політику, щоб претендувати на європейські фонди. Метою реформування державного сектору країн ЄС під впливом нової теорії державного управління було зменшення державних витрат та впровадження нових практик управління на місцевому рівні.

Реформа Калікратеса запровадила всебічний процес децентралізації, змінивши розподіл влади у Греції на користь місцевого самоврядування. На основі чого відбувся стрімкий розвиток місцевих та регіональних органів влади та створення інституційних органів, включаючи муніципальні консультативні та виконавчі комітети [5]. Вцілому реформи Каподістрія та Калікратеса реорганізували не лише грецьку систему місцевого самоврядування. Відбулися зміни й у загальній адміністрації країною. В основі реформ лежала модернізація держави шляхом підвищення ролі місцевого самоврядування в процесі регіонального планування. Таким чином Греція наблизилася до так званого північноєвропейського типу реформ [6].

Щодо Бельгії, то у 1959 р. Центральна економічна рада дійшла висновку, що велика роздробленість країни породжує численні економічні та соціальні

проблеми. Тому постало питання широкомасштабного об'єднання всіх бельгійських муніципалітетів з менше ніж 2500 мешканцями, а також посилення міжмуніципальної співпраці.

Об'єднання 1976 р. у Бельгії зменшило кількість муніципалітетів з 2379 до 589. Зокрема, у Фландрії кількість муніципалітетів зменшилась на 66% (з 906 до 308 муніципалітетів), у Валлонії падіння становило 82%. Лише у столичному регіоні Брюсселя не було здійснено муніципальних об'єднань [7].

В Ісландії, Данії та Нідерландах кількість муніципалітетів зменшилась більш ніж наполовину. Під час останньої територіальної реформи 2007 року в Данії кількість муніципалітетів (комун) зменшилась з 271 до 98, а 14 округів були об'єднані в п'ять регіонів. Новостворені муніципалітети нараховують в середньому близько 55 400 жителів.

Подібні реформи можна спостерігати в Болгарії та Литві [8]. Поряд з Великобританією та Данією, ці дві країни мають найбільш густонаселені муніципалітети Європи. За останнє десятиліття лише в Словенії, Польщі та Іспанії кількість муніципалітетів зростає. Однак муніципалітети європейських країн все ще демонструють суттєві відмінності у розмірі та чисельності населення. Слід зазначити, що середній розмір муніципалітету складає від 1640 до 139 000 км², тоді як кількість муніципалітетів з менш ніж 5000 жителями коливається від 96 до 2 %.

Таким чином політика щодо об'єднання в європейських країнах була пов'язана з децентралізацією місцевої влади, що дало змогу посилити підтримку масштабних реформ [9, 10]. Хоча об'єднання муніципалітетів було не єдиним способом посилення місцевих адміністрацій. Важливе значення мають фінансування, політичний склад та географічне розташування органів місцевого самоврядування. Усі ці аспекти так чи інакше визначають місцеву адміністративну владу.

Успіх чи невдача стратегій територіальних реформ повинні вимірюватися з точки зору бюджету: зменшення витрат на певні завдання, скорочення загального бюджету або зменшення податкового тягаря. Однак такого роду заощадження є лише другорядною метою територіальних реформ. В основі таких реформ лежить підвищення ефективності для забезпечення стійкості системи місцевого самоврядування, підтримка або покращення якості послуг місцевого самоврядування, спроможність оперативно вирішувати локальні проблеми.

Список використаних джерел:

1. *Swianiewicz P., Gendźwiłł A. and Zardi A. Territorial reforms in Europe: Does size matter? 2017*

2. Лизун М., Ліщинський І. Глобальне управління в контексті формування світового економічного порядку. *Наука молода*. 2013. Вип. 20. С. 40–46.
3. Steiner R., Kaiser C., and Eythórsson G. T. 2016. “A Comparative Analysis of Amalgamation Reforms in Selected European Countries.” In *Local Public Sector Reforms in Times of Crisis*, edited by S. Kuhlmann and G. Bouckaert, 23–43. London: Palgrave.
4. Hlepas N. *Incomplete Greek Consolidation. Local Government Studies*. 2010. No. 36 (2). P. 223–252. DOI:10.1080/03003930903560596.
5. Kalimeri V. *The Kallikrates vs the Kapodistrias reforms in Greece: A story of moderate success. Politics in Central Europe*. 2018. Vol. 14/1, pp. 65-76
6. Kuhlmann S., and Wollmann H. *The Evaluation of Institutional Reforms at Sub-National Government Levels: A Still Neglected Research Agenda. Local Government Studies*. 2011. No. 37 (5). P. 479–494. DOI:10.1080/03003930.2011.604542.
7. De Ceuninck K. & Reynaert H. *Central-Local Relations in Flanders...* НКЖУ-ССРА, 2016. No. 16(1), p. 5–30
8. Ліщинський І. О. Стратегія формування полюсів зростання в Болгарії. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2016. Випуск 3. С. 61-71
9. Лизун М.В. Тенденції розвитку регіональної економічної інтеграції: методологічний аспект. *Journal of European Economy*. 2020. Том 19. № 1 (72). С.85-101.
10. Ліщинський І. О. *Полюси та осі розвитку в контексті глокалізаційних процесів: монографія*. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 364 с.

Nadiya DUBROVINA

Associate Professor at School of Economics and Management in Public Administration in Bratislava, PhD, CSc.

Erika NEUBAUEROVA

University of Economics in Bratislava, Associate Professor, PdD

Michal FABUŠ

School of Economics and Management in Public Administration in Bratislava, PhD

Oksana TULAI

West Ukrainian National University, Doctor of Economics, Professor

PUBLIC FINANCES IN EU COUNTRIES: TASKS AND PRIORITIES

Nowadays the problems of optimal taxation and tax distribution are closely connected with growth of decentralization and democracy in the world, especially in EU and other countries, such as USA, Canada, etc. Many economists and analysts studied the problems of co-operation between central and local administration in the realization of the state programmes and efficiency of public services on different levels (central, regional or local). Decentralization is connected with three different but related processes: deconcentration; delegation and devolution.

According to definition of these processes by S. White [1]:

1. Deconcentration is a process whereby the central government disperses responsibilities for certain services to regional branch offices without any transfer of authority.

2. Delegation refers to a situation in which the central government transfers responsibility for decision making and administration of public functions to local governments;

3. Devolution means that the central government transfers authority for decision making, finance, and administrative management to quasi-autonomous units of local government.

S.White, G. Wright, V.Niznansky and other authors considers the main types of the decentralization, such as: political decentralization; administrative decentralization and fiscal decentralization [1, 2, 3, 4]. Political decentralization is important, because it makes possible to develop different political institutions and their freedom, to collect citizen interests and turn them into policy decisions.

Administrative decentralization concerns the administrative mechanism, where political institutions turn policy decisions into allocative outcomes through fiscal and regulatory actions. Fiscal decentralization maintains that local entities can collect taxes, undertake expenditures and rectify imbalances [5, 6, 7]. As V. Tanzi noted that the trend toward fiscal decentralization exists and is explained by such factors as: deepening democratization and freedom; globalization and information expansion; increasing role of regional and local economies [8].

Many economists and analysts studied the problems of co-operation between central and local administration in the realization of the state programmes and efficiency of public services in different level (central, regional or local). Due to the theoretical and empirical evidence it was clear that some functions of public administration on the central level are not carried out efficiently and some competences of public administration can be transferred to the local levels. So, the theory about the leading role of state in the spatial planning and regional development was not so successful and increasing problem of regional disparities observed in many countries lead to the necessity to consider the endogenous factors of growth in the poor regions. These factors (such as local industrial potential, small business development, local taxes, etc.) as well as regional competences and capacities should stimulate the economic growth in the less developed regions. But central government can also provide some programmes, subsidies and grants to support these regions. Thus, the problems of competences and public finance distribution between central level (state) and other levels (regional or local) are the main aspects to discuss in the theories of fiscal federalism and fiscal decentralization [3, 6]. In the theory of fiscal federalism the problem of taxes allocation between different levels of government is considered as one of important tools for realization of stabilization and allocation functions of public finance.

It should be noted that one of the theoretical and research problems is how to evaluate the measure for financial decentralization.

There are different approaches to this problem in modern research.

In the report “Division of powers between the European Union, member states, candidate and some potential candidate countries, and local and regional authorities: Fiscal decentralisation or federalism” written by C. Alcidi, A. Giovannini, F. Infelise and J. Núñez Ferrer (CEPS) the analysis of fiscal decentralization state is carried out for 28 EU members and 5 candidate countries (Iceland, Montenegro, the Former Yugoslav Republic of Macedonia, Serbia and Turkey) and 3 potential candidates (Albania, Bosnia and Herzegovina and Kosovo) [3]. Authors used the quantitative and qualitative information and simple methods for calculation of such ratios as: expenditure ratio; revenue autonomy; own decentralization; transfer dependency and composite ratio.

E. Markowska-Bzducha proposed to use geometric mean of 5 indicators for the evaluation of local finance autonomy [9]. This set of indicators included 5 ratios: 1) expenditure of local government to total public expenditure (%); 2) expenditure of local government to GDP (%); 3) own revenue of local government to total public revenue (%); 4) revenue from local tax and other taxes obtained by local government to total public revenue (%); 5) investment expenditure of local government to total public expenditure (%). According to this calculation for 2001 the highest level of local finance autonomy was observed in Sweden (32.3%) and the lowest level of this indicator was in Malta (%). The high values of local finance autonomy were obtained for Denmark and Finland (31.4%), the Czech Republic (30%) and Ireland (29%). Such countries as Slovakia, Belgium, Germany, Great Britain and Greece had relatively low level of local finance autonomy, the calculated value were between 15% and 20% [9]. But it should be noted that the mentioned approach for calculation of local finance autonomy based on the geometric mean has serious disadvantage when some of the partial indicators is equal to 0.

For evaluation of the EU countries position we used available data from Eurostat, because database of OECD for the purpose of financial decentralization and fiscal federalism study does not contain information about all EU countries, and sometimes the statistical information in this database is not actual. That is why we proposed our own set of indicators based on the available and more actualized databases from Eurostat for the evaluation of financial decentralization and local autonomy level in different countries of EU.

In Fig. 1 the position of the EU countries for aggregated indicators Int_C and Int_L are given for the period of 2002-2017.

It should be noted that for the balanced position of the country on the plot the values of the Int_C and Int_L should be equal or lie on 45 degree line. If the bundles lie above 45 degree line it means that of local autonomy level is more expressed, and vice versa, if the bundles lie lower 45 degree line it means that of local autonomy level is less expressed.

As we can see from these results, in some post socialist countries such as Bulgaria, Estonia, Lithuania in certain time period the values of measure of public finance dependence upon central government expenditure (Int_C) and measure of local autonomy (Int_L) were close to each other. For example, the positions according to coordinates Int_C and Int_L were:

1. for Bulgaria (0,14; 0,15) in 2005; (0,12; 0,16) in 2008; (0,128; 0,191) in 2011 and (0,132; 0,151) in 2014;

2. for Estonia (0,136; 0,177); in 2002; (0,136; 0,195) in 2014; (0,137; 0,178) in 2017;

3. for Lithuania (0,139; 0,153) in 2008; (0,185; 0,197) in 2011; (0,181; 0,198) in 2014 and (0,168; 0,185) in 2017.

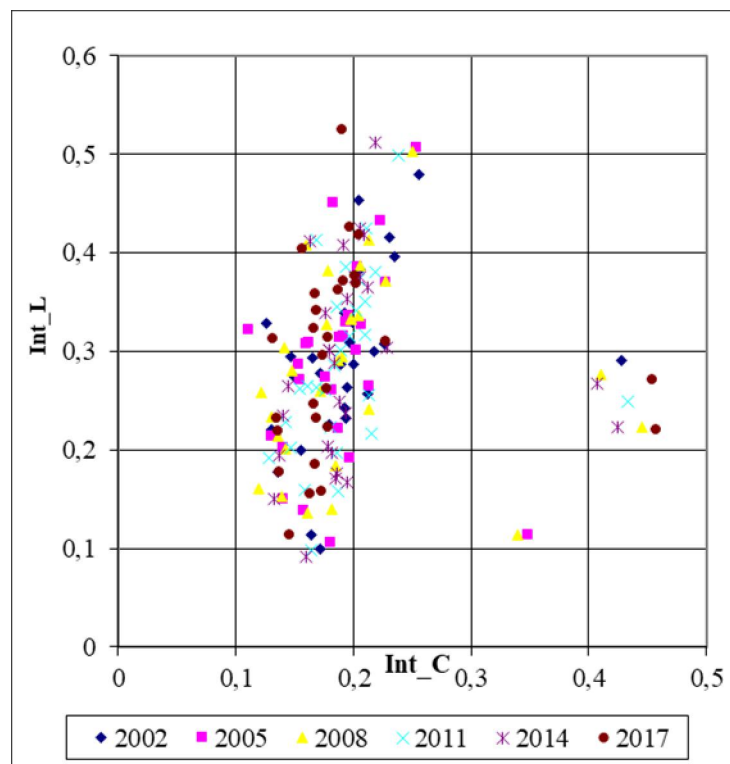

Fig. 2. The position of the countries in 2002-2017 for aggregated indicators Int_C and Int_L

Source: own elaboration

Thus, it is possible to suggest that the mentioned countries followed the balanced policy in fiscal reforms and decentralization, so the levels of public finance dependence upon central government expenditure and local autonomy were developed more or less equally.

In other countries, for example, France, Italy, Portugal, Sweden the values of Int_C are essentially lower than values of Int_L; thus in the mentioned countries the processes of local financial autonomy are more expressed in comparison with public finance dependence upon central government expenditure.

In such countries, as Greece and Malta it is possible to observe the essential higher values of Int_C than values of Int_L. For example, for Greece (0,445; 0,222) in crisis period of 2008; for Malta (0, 348; 0,114) in 2005 and (0,339; 0,114) in 2008; for Finland (0,407; 0,268) in 2014 and (0,454; 0,271) in 2017.

For Visegrad countries (Slovakia, the Czech Republic, Poland and Hungary) we observed some differences in the realization of reforms for financial decentralization during the period of 2002-2017.

For example, in Slovakia and Hungary the differences between values of aggregated indicators Int_C and Int_L are not so essential, we can suggest that the positions of Slovakia and Hungary are quite close to 45 degree line. Thus, the state policy is essentially balanced for the role of central government power and local autonomy. In the Czech Republic and Poland, we can see that values of Int_L are

essentially higher than values of Int_C, thus the local autonomy are developing more in comparison with the central government impact.

Thus, institutional factors, as well as political situation and features of the modern economic and social development play an important role in the choice of selecting the appropriate model of financial decentralization in each country.

References

1. WHITE, S. 2011. *Government Decentralization in 21 st Century. A literature review. CSIS. Center for Strategic & International Studies. 26 p.*
2. ALESINA, A., PEROTTI, R. 1997. *Fiscal Expansions and Adjustments in OECD Countries. Economic Policy 21., 205-248.*
3. ALCIDI, C., GIOVANNINI, A., INFELISE, F., NÚÑEZ FERRER, J. 2014. *Division of powers between the European Union, member states, candidate and some potential candidate countries, and local and regional authorities: Fiscal decentralisation or federalism. 2014.*
4. OECD 2012, "Income inequality and growth: The role of taxes and transfers", *OECD Economics Department Policy Notes, No. 9. January 2012.*
5. BAHL R.W., NATS S. *Public Expenditure Decentralization. In: Developing Countries//Government and Policy, No.4. 1986.*
6. BAHL, R., MARTINEZ-VAZQUEZ, J. 2006. *Sequencing Fiscal Decentralization. World Bank Policy Research Working Paper 3914. World Bank, Washington DC.*
7. TIEBOUT, Ch. 1956. *A Pure Theory of Local Expenditures. Journal of Political Economy 64, issue*
8. TANZI, V. 2001. *Pitfalls on the Road to Fiscal Decentralization. Working Paper. No. 19. Carnegie Endowment for International Peace, Washington DC.*
9. MARKOWSKA-BZDUCHA, E. 2006. *Samodzielność finansowa samorządów terytorialnych w dwudziestu pięciu krajach Unii Europejskiej. In: Fundusze Europejskie. Nr 6(13). 2006. S.18-21.*

Наталія ВЕНГЕРСЬКА

доцент кафедри міжнародної економіки,
природних ресурсів і економічної теорії
Запорізького національного університету, к.е.н.

МОЛОДІЖНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА СІЛЬСЬКИЙ КРЕАТИВНИЙ ТУРИЗМ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Економіка ХХІ століття наповнюється новим змістом, що спонукало вчених сформулювати нові концепції, зокрема економіки знань, інноваційної економіки, зеленої, циркулярної, креативної чи «помаранчевої економіки». Важливою особливістю креативної економіки порівняно із «звичайною» економічною системою є те, що вона наповнюється новим змістом і набуває ряд якісно нових ознак. У той же час, можна стверджувати, що креативна економіка не заперечує попередні форми розвитку, а природно включає їх у себе в якості ключових складових компонентів. Країни Західної Європи мають значний досвід в розвитку молодіжного підприємництва, яке базується на креативності та інноваційності, зокрема Франція, Італія, Великобританія, Німеччина.

Теоретичні та практичні аспекти розвитку креативної економіки були розкриті зарубіжними вченими, такими як: Дж. Хокінс та Р. Флорида. Взаємозв'язок креативної індустрії та розвитку сільських територій є недостатньо дослідженою, проте питання креативного сільського туризму знайшли відображення у наукових працях європейських вчених, зокрема Дж. Річардса, С. Сільви, Т. Кастро, Д. МакГренахана, Т. Вояна та інших. Проте, українськими науковцями ця тема є недостатньо розкритою, що обумовлює дослідити європейський досвід щодо механізмів розвитку молодіжного креативного підприємництва в сфері сільського туризму.

В умовах економічної кризи, спричиненою пандемією, та наявністю зростаючого рівня безробіття серед молоді, уряди європейських країн розглядають можливості його зниження шляхом підтримки молодіжного підприємництва. Сфера сільського туризму є одним з важливих напрямків диверсифікації економіки сільських територій Європейського Союзу та привабливою для початку підприємницьких ініціатив молоді. Збільшення рівня зайнятості молоді є центральним для політики зайнятості ЄС у контексті стратегії зростання та зайнятості в Європі. Молодіжна робота та неформальне навчання відіграють важливу роль у розвитку творчого та інноваційного потенціалу молоді, включаючи підприємницькі навички. Європейський Союз через «Європу 2020» та його флагманські ініціативи «Нові навички та робочі місця», «Цифровий порядок денний для Європи», «Інноваційний союз», «Молодь на ходу» сприяє розвитку підприємництва, підприємницького

мислення, суміжним знанням, навичкам та компетенціям, які можуть підвищити конкурентоспроможність та зростання, які будуть «розумними», стійкими та інклюзивними [1].

Першим, хто ретельно дослідив поняття креативності та креативного методу ведення бізнесу, був Дж. Хокінс [2]. Вчений стверджує, що нас чекає нова економіка – та, що поєднує у собі вже знайоме нам підприємництво і творчість. Така економіка буде синтезом результату дії індивідуальної уяви людини та використання її економічної цінності. Згідно його думки, креативна економіка відрізняється від традиційної економіки саме центральною роллю особистості. Ні творчість, ні економіка не є чимось новим в нашому світі, але нове полягає в зміні відносин між ними, а також у тому, як їх поєднання створює виняткову ефективність для людства.

Дж. Хокінс [2] наполягає на тому, що люди з ідеями стають сьогодні набагато привабливішими для бізнесу аніж ті, що просто вміють працювати з машинами та обладнанням. Він дає визначення творчого продукту як економічного товару або послуги, яка є результатом творчого процесу і володіє економічною цінністю, вартістю. Його визначення креативної економіки таке: це один з перших видів економіки, де першорядним є винахідливість і уява, які впливають на поведінку людей. Це призводить до розвитку нового креативного сектора постіндустріальної економіки. В його основі знаходиться активне використання творчих та інтелектуальних ресурсів людей.

Конференція ООН з торгівлі та розвитку дає наступне визначення креативної економіки – це галузь світової економіки, що швидко розвивається. Вона динамічна в частині генерування доходів, створення робочих місць і розвитку експорту, оскільки менше прив'язана до матеріальних ресурсів. Основою такої економіки стають креативні активи, за рахунок яких відбуваються економічне зростання і розвиток [3].

Американський економіст Р. Флорида [4], який відомий завдяки розробкам теорії креативного класу, вкладає дещо інший зміст в поняття креативної економіки. В бестселері «Креативний клас: люди, які змінюють майбутнє» вчений виділив новий клас працівників, зайнятих у сфері креативної економіки, - креативний. В основу виявлення специфіки ним залучено ознаку професій, роду занять працівників у креативній індустрії – діяльності, що спирається на особисту креативність, майстерність і талант, та має потенціал до створення багатства і робочих місць шляхом продукування та використання інтелектуальної власності. Дж. Хокінс [2] виділив п'ятнадцять креативних індустрій, що провадять інтелектуальну власність у вигляді авторських прав, патентів, торговельних марок і оригінальних розробок.

Відповідно у XXI столітті більшість видів економічної діяльності продукує креативні ідеї, товари та формуються нові мережі реалізації

креативного потенціалу. Зокрема, одним із таких напрямків є сільський креативний туризм. Зазначимо, що креативний туризм відрізняється від культурного з точки зору спрямованості, зокрема культурний туризм фокусується на культурній спадщині, музеях та пам'ятках, а креативний туризм зосереджується на іміджі, ідентичності, способі життя, атмосфері, наративах та засобах масової інформації [6-7]. У сільській місцевості мистецтво та творчі індустрії є стратегічними секторами відновлення економіки, оскільки вони можуть стимулювати та розвивати згуртованість громад, а також надавати туристичні та інші можливості [7]. «Сільська ідилія» приваблює туристів до сільських територій, де вони можуть відчуті «цінність віддаленості» від території дедалі частіше асоціюються як з «втечею», так і з «оновленням», що сприяє розвитку, наприклад, «кемпінгів» цифрової детоксикації.

Сільські території стикаються з безліччю проблемам, які призводять до втрати людського капіталу під впливом міграції молоді до міст. Однак є також альтернатива вирішенню цих проблем – це залучення людей, які зацікавлені в житті на селі. Д. МакГренахан і Т. Воян [8] стверджують, що ця група складається з сімей середнього віку, людей, що змінюють професію, або людей похилого віку, особливо представників творчого класу. Представляючи сільські території як привабливе місце для життя з цікавим природним, культурним та історичним потенціалом та адекватною інфраструктурою. Автори припускають, що учасників креативного класу приваблюють сільські території за тими ж атрибутами, що приваблюють туристів. Тому для цього вони пропонують розвивати сільські території, використовуючи ті самі стратегії, що застосовуються при розвитку туризму. Такий підхід може забезпечити дві цілі – територіальні громади залучатимуть креативних людей та одночасно підтримуватимуть розвиток туризму.

Креативний клас згідно Р. Флориди охоплює людей, зайнятих у галузі науки та техніки, архітектури та дизайну, освіти, мистецтва, музики та розваг. Основна економічна функція креативного класу – це генерувати нові ідеї, нові технології та / або новий творчий зміст. Р. Флорида просуває ідею про те, що нові інвестиції у бізнес залучаються до місць, які демонструють велику концентрацію людей з креативного класу. У свою чергу, цих творчих людей приваблюють місця, які можуть забезпечити підвищене відчуття якості місця, зокрема, це дестинації з культурно-історичними святами, можливостями для відпочинку та значною кількістю природних ресурсів.

Як результат, інвестиції та сприяння розвитку культурно-рекреаційної економіки стали новою стратегією конкуренції у великих столичних центрах. Хоча загальна передумова, викладена в цьому аргументі, як видається, стосується безпосередньо великих міських центрів, вона може також застосовуватись до невеликих сільських громад. Насправді сільські громади

часто наділені великою кількістю місцевих ресурсів, які творчий клас вважає привабливими.

З огляду на зростаючий інтерес до ремісничого підприємництва, ролі культури та туризму в його зростанні, з'являються нові цікаві практики з точки зору реалізації механізмів розвитку креативного сільського туризму, зокрема такий практичний досвід має Португалія [9]. Так, деякі ремісники в сільській місцевості в Португалії об'єднуються задля управління, реалізації та впровадження креативного туристичного досвіду, які вони отримали від їх діяльності в рамках трирічного (2016-2019) міждисциплінарного дослідницько-прикладного національного проєкту з креативного туризму під назвою CREATOUR.

Проєкт CREATOUR був вперше реалізований в Португалії та мав на меті створення мережі креативних туристичних пакетів, які пропонують місцеві ремісники. У проєкті брали участь п'ять дослідницьких центрів, що співпрацювали з культурними / творчими організаціями та іншими зацікавленими сторонами, розташованими в малих містах та сільських районах Португалії в регіонах Норте, Центро, Алентежу та Алгарве [9].

Дизайн проєкту ґрунтувався на подвійному підході - теорії та експериментах - для явного розвитку прикладних експериментів та реалізації 40 пілотних проєктів, які урізноманітнювали туристичні пропозиції та поглиблювали зв'язки між культурними / творчими та туристичними організаціями в цих регіонах. Як мережа, CREATOUR функціонує, як не лише мережа для просування креативних туристичних пропозицій, а також для допомоги своїм пілотним проєктам, надаючи можливості для побудови та обміну знаннями, спілкування з іншими, вдосконалення своїх туристичних пропозицій та створення стратегій для підвищення ефективності громади.

Реалізація вищенаведених можливостей для сільських громад сприяє відновленню та подальшому процвітанню сільської економіки.

Оскільки міста, які стали центрами креативних галузей, заснованих на знаннях, акцентують у свої програмах та стратегіях про важливість креативного класу суспільства як фактору підживлення двигуна економічного зростання, то сільська місцевість, на жаль, не має значного досвіду у реалізації таких стратегій чи програм розвитку креативних індустрій.

Таким чином, можна стверджувати, що креативний сільський туризм має подвійний вплив на місцеву економіку, по-перше – це розвиток сталого підприємництва, а, по-друге – покращення соціально-культурних та економічних вимірів місцевих громад. Успішними кейсами є колаборація молодіжного креативного, зеленого та цифрового підприємництва. На наш погляд, молодь може себе реалізувати у стартап діяльності, яка поєднуватиме принципи циркулярної, зеленої, цифрової та креативної економіки, тобто

відбувається синергія напрямків. На основі вищенаведеного, на наш погляд, в Україні необхідно використовувати досвід Португалії щодо створення мережевих структур для розвитку креативного сільського туризму.

Подяка:

Публікацію підготовлено в рамках проєкту «Диверсифікація сільського туризму через збалансованість та креативність: поширення європейського досвіду в Україні»/«Diversification of rural tourism through sustainability and creativity: disseminating European experience in Ukraine» (DIRUT) 620720-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-MODULE за підтримки Програми Erasmus+: Jean Monnet Європейського Союзу, що реалізується у Запорізькому національному університеті (2020-2023).

Список використаних джерел

1. Eurofound. *Youth entrepreneurship in Europe: Values, attitudes, policies*. 2015. Publications Office of the European Union, Luxembourg.
2. Хокінс Д. *Креативна економіка* / пер. з англ. Щербакова І., 2011. 256 с.
3. *Creative Economy Outlook and Country profiles: Trends in international trade in creative industries*. UNCTAD :веб-сайт. URL: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/webditcted2016d5_en.pdf (датазвернення: 20.11.20).
4. Флорида Р. *Креативний клас: люди, которые меняют будущее*. Москва : Класика-21, 2007. 421 с.
5. Richards G. *Creativity and tourism: the state of the art*. *Annals of Tourism Research*. 2011. Vol. 38. No. 4, pp. 1225–1253. doi: 10.1016/j.annals.2011.07.008.
6. Triarchi E. and Karamanis K. *Alternative tourism development: a theoretical background*. *World Journal of Business and Management*. 2017. Vol. 3. No. 1. pp. 35–54.
7. Duxbury N., Silva S. and Castro T. V. *Creative tourism development in small cities and rural areas in Portugal: insights from start-up activities*, in Jelinčić, D. A. and Mansfeld, Y. (Eds), *Creating and Managing Experiences in Cultural Tourism*. World Scientific Publishing, Singapore.
8. McGranahan D., Wojan T. *Recasting the Creative Class to Examine Growth Processes in Rural and Urban Counties*. *Regional Studies*. 2007. 41 (2), pp. 197 – 216.
9. Bakas F. E., Duxbury N., and Castro T. *Creative tourism: Catalysing artisan entrepreneur networks in rural Portugal*. *International Journal of Entrepreneurial Behaviour and Research*. 2018. 24. Special Issue on Artisan, Cultural and Tourism Entrepreneurship.

Ольга ГАПЄЄВА

доцент кафедри міжнародних економічних відносин, регіональних студій та туризму
Університету митної справи та фінансів
(м. Дніпро), к.е.н.

COVID-19 ЯК ДЕТЕРМІНАНТ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Всесвітній економічний форум щорічно публікує аналітичні звіти стосовно глобальних ризиків [2]. Розвиток міжнародної економічної безпеки країни відбувається в координатах поглибленої взаємодії багатьох різноманітних чинників [5-9], які з одного боку можуть забезпечити стійке міжнародне безпекове становище, з іншого – дестабілізувати, підірвати економічну безпеку або взагалі комплексно впливати (мати різновекторний вплив, який передбачає як комбінацію факторів взаємовпливу, так і поглинання одного іншим). Всі ці чинники, виступаючи детермінантами економічної безпеки країн по-різному (асиметрично) впливають на їхній стан, адже тиск детермінант обумовлений як функціональними ознаками так і місцем виникнення (внутрішні або зовнішні, причому останні враховують як регіональні, так і глобальні виміри безпеки).

Важливою особливістю методології Всесвітнього економічного форуму є те, що в основі дослідження лежить визначення топ імовірних та топ найбільш впливових ризиків, які ми пропонуємо вважати детермінантами розвитку міжнародної безпеки. Серед найбільш ймовірних детермінант впливу на міжнародну безпеку перші три позиції займають екологічні: екстремальні погодні явища, неготовність до кліматичних змін і стихійні лиха. Далі за ступенем ймовірності йде шахрайство з даними та їх крадіжка, кібератаки, штучні екологічні проблеми, масова міграція, втрата біорізноманіття, криза водопостачання та «мільні бульбашки» у великій економіці. Половину небезпечних щодо можливого впливу ризиків також складають екологічні проблеми, але перше місце в цьому рейтингу все одно займає зброя масового знищення. Крім того, небезпечними названо штучні екологічні проблеми і поширення інфекційних захворювань. Варто зазначити, що зброя масового знищення та екстремальні погодні явища тривалий час залишаються основними світовими загрозами. При цьому майже десять років тому головні глобальні ризики носили виключно економічний характер.

У 2010 році це був обвал цін на активи, в 2011-му - шторми і циклони (ймовірний ризик) та фінансова криза. З 2012 по 2014 роки найбільш імовірною детермінантою міжнародної економічної безпеки називали розрив в доходах населення, а найбільш небезпечною - системні фінансові порушення і

фінансову кризу. Після 2014 року характер глобальних ризиків змінився, оскільки посилився вплив міждержавних конфліктів, зростання неконтрольованої міграції, кризи водопостачання та кліматичні зміни.

Розповсюдження вірусів відноситься до соціальних детермінант економічної безпеки, до яких також відносяться: порушення у містобудуванні, які через надмірне розповсюдження міст та пов'язаної з цим інфраструктури, створюють соціальні, екологічні та медичні проблеми; продовольчі кризи, що виникають через недоступний або ненадійний доступ до відповідної кількості та якості їжі та харчування в великих масштабах; масштабна вимушена міграція, що спричинена конфліктами, катастрофами, екологічними або економічними причинами; посилення соціальної нестабільності, що проявляється через діяльність соціальних рухів або організацію протестів (наприклад, вуличні заворушення, соціальні заворушення тощо), які порушують політичну та соціальну стабільність, негативно впливаючи на населення та економічний розвиток країн; швидке і масове поширення інфекційних захворювань, бактерії, віруси, паразити або грибки, які спричиняють неконтрольоване розповсюдження інфекційних захворювань (наприклад, внаслідок стійкості до антибіотиків, противірусних препаратів та інших способів лікування), що призводить до поширених смертельних випадків та економічних зривів.

Нові революційні біотехнології прогнозують, з одного боку, появу перспективних досягнень, які з іншого боку створюють серйозні проблеми нагляду та контролю. Частота спалахів хвороб постійно зростає. У період з 1980 по 2013 роки було зареєстровано 12012 спалахів, що включає 44 мільйони окремих випадків, які стосуються кожної країни світу. Щомісяця Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) відслідковує 7000 нових сигналів можливих спалахів, генеруючи 30 спостережень, 30 розслідувань, і 10 повних оцінок ризику. У червні 2018 р. вперше в історії виникли спалахи шести з восьми категорій захворювань, що знаходяться у списку «першочергових захворювань» ВООЗ [2]. За перші 100 днів із початку повідомлення ВООЗ про появу перших випадків вірусної інфекції COVID-19 у світі було інфіковано (на початок квітня 2020 року) понад 1,3 млн осіб, майже 80 тисяч людей померли. На початок грудня 2020 року підтверджено понад 66,7 млн. випадків захворювання на коронавірус, понад 1,5 млн. осіб загинуло [4]. Глобальне поширення пандемії призвело до посилення кризових явищ у світовій економіці, обсяги падіння якої будуть ще більш вражаючими у порівнянні із кризою 2008 року, Великою депресією.

Серед основних тенденцій, що сприяють збільшенню частоти спалахів, можна виокремити наступні. По-перше, зростаючий рівень подорожей, торгівлі та зв'язку означає, що спалах може переїхати з віддаленого поселення до будь-

якого міста по всьому світу менше ніж за 36 годин. По-друге, життя з високою щільністю, часто в негігієнічних умовах полегшує розповсюдження інфекційних захворювань у містах – і 55% населення світу сьогодні проживає в міських районах, ця частка за прогнозами до 2050 року досягне 68 %. По-третє, збільшення вирубки лісів також впливає на спалахи інфекційних захворювань. По-четверте, зміни клімату впливають на зміни та структуру передачі інфекційних захворювань.

Глобалізація зробила світ більш вразливим до суспільного та економічного впливу від спалахів інфекційних захворювань. Спалах ГРВІ 2003 року, який заразив близько 8000 людей від якого загинуло 774 – коштував світовій економіці приблизно 50 мільярдів доларів США. В результаті спалаху захворювань у Південній Кореї у 2015 році було інфіковано лише 200 осіб і загинуло 38, але це призвело до витрат у 8,5 млрд. дол. США. У результаті пандемії COVID-19, що спалахнула у Китаї 31 грудня 2019 р., майже немає країни де не було б зафіксовано інфікованих хворих.

Серед основних факторів ефективності міжнародної безпеки виокремлюють [9]: сучасні тенденції розвитку геостратегічної ситуації на всіх рівнях (глобальному, регіональному, субрегіональному); соціально-економічний та військовий потенціал країн світу; загрози, що впливають на рівень стабільності країн, у тому числі на регіональному та субрегіональному рівнях; ефективність існуючих систем безпеки; можливості створення нових систем безпеки.

Країни ЄС певний час керувалися тим, що можливості економічного розвитку об'єднання обумовлюються спільним економічним потенціалом країн-учасниць. Експерти Європейської ради з міжнародних відносин доводять, що сьогодні можливості забезпечення економічних інтересів країн ЄС усе більше залежать від поведінки інших держав – глобальних лідерів [3]. Зокрема, США та Китай вже не відділяють економічні інтереси від геополітичних, усе частіше використовуючи економічні зв'язки (від кіберпростору до фінансових відносин) для отримання геополітичних переваг. Така ситуація ставить під загрозу економічну безпеку Європейського Союзу. З урахуванням цього експерти обґрунтовують необхідність розробки Європейською Комісією Стратегії економічного суверенітету, яка б забезпечувала інтеграцію економічних інтересів та геополітичних аспектів функціонування об'єднання. Стратегія має зосереджуватися на завданнях укріплення та підтримки європейської науково-дослідної сфери; захисту від іноземного втручання активів, важливих для національної безпеки; забезпечення рівних умов у внутрішній та міжнародній конкуренції; зміцнення європейської грошово-фінансової автономії.

Водночас, ефективна координація цих та інших проблем міжнародної економічної безпеки між державами-лідерами стає усе складнішою з огляду на посилення їх глобальної конкуренції. Більше того, паралельно з поглибленням глобалізаційних процесів сьогодні активізуються політично керовані ініціативи деглобалізації в Європі та США та відбувається певне посилення політичної дивергентності, що може призвести до зростання глобальних дисбалансів і стати інгібітором подальшого розвитку співробітництва у сфері економічної безпеки. Тим не менше, результативність систем національної економічної безпеки держав дедалі більше буде визначатися ефективністю взаємодії між країнами з безпекових питань, ступенем інтеграції національних безпекових систем у регіональні безпекові мережі та глобальні механізми забезпечення економічної безпеки.

Список використаних джерел:

1. *Coronavirus disease (COVID-19) Pandemic. World health organization: official website. URL: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019>*

2. *Global Risks Report. 2019. World Economic Forum: website. URL: <https://www.oliverwyman.com/content/dam/oliver-wyman/v2/publications/2019/January/Global-Risks-2019/Global-Risks-Report-2019.pdf>*

3. *Leonard M., Pisani-Ferry J., Ribakova E., Shapiro J., Wolff G. Redefining Europe's economic sovereignty. Policy Contribution. 2019. №9. URL: https://bruegel.org/wp-content/uploads/2019/06/PC-09_2019_final-1.pdf*

4. *WHO Director-General's opening remarks at the Mission briefing on COVID-19. World health organization: official website. URL: <https://www.who.int/dg/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-mission-briefing-on-covid-19---9-april-2020>*

5. *Бойко Т. В. Актуальні проблеми економічної безпеки України URL : <http://library.kr.ua/orhus/bojko.pdf>.*

6. *Власюк О. С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку. Національний інститут проблем міжнародної безпеки при Раді національної безпеки і оборони України. Київ: Вид-во «Лібра», 2008. 48 с.*

7. *Економічна безпека України : проблеми та пріоритети зміцнення : монографія / З. С. Варналій, Д. Д. Буркальцева, О. С. Наєнко та ін. ; за заг. ред. проф. З. С. Варналія. Київ : Знання України, 2011. 299 с.*

8. *Самойленко Ю., Григорчук М. Економічна безпека України: правовий аспект. Віче. 2013. № 13. URL: <http://www.viche.info/journal/3838/>.*

9. *Флейчук М.І. Легалізація економіки та протидія корупції у системі економічної безпеки: теоретичні основи та стратегічні пріоритети в умовах глобалізації. Львів: Ахілл, 2008. 660 с.*

Ольга БЕЗЗУБЧЕНКО

Маріупольський державний університет, к.е.н,
доцент

Ольга ЗАХАРОВА

Маріупольський державний університет, к.е.н,
доцент

ОЦІНКА СТАНУ БЕЗПЕКОВОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО РЕГІОНУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

В сучасних умовах розвитку світового господарства найважливішим чинником і одночасно результатом глобалізації та посилення інтеграційних тенденцій стало стрімке зростання іноземних інвестицій. Практично всі сектори і галузі економіки відчувають реальну потребу в значній кількості інвестиційних ресурсів, тому розвиток багатьох країн напряду залежить від глобальних потоків прямих іноземних інвестицій. Для країн з недостатньою кількістю власних джерел інвестування, переважним є залучення іноземних інвестицій, які стають необхідною умовою економічного зростання та вирішення багатьох соціально-економічних проблем, зокрема забезпечення національних інтересів та достатнього рівня економічної безпеки.

Пандемія COVID-19 суттєво вплинула на діяльність ТНК, що є основними суб'єктами міжнародної інвестиційної діяльності, з одного боку, а з іншого виступають ключовими драйверами світової торгівлі. Глобальне інвестиційне середовище до COVID-19 вже характеризувалось зниженням довіри інвесторів через невизначеність торгової та інвестиційної політики, уповільненням світового зростання, падінням цін на товари та зростанням протекціонізму. В цих умовах криза COVID-19 сформувала нові загрози діяльності ТНК, зокрема порушила існуючі глобальні ланцюжки доданої вартості, на які покладається багато компаній, а серія шоків попиту та пропозиції загрожує життєздатності багатьох підприємств в цілому.

За результатами оцінки Світового банку ризику для прямого іноземного інвестування пов'язанні з обмеженням діяльності компаній, нестачею робочої сили, порушенням доступу до сировини, обсяги виробництва якої скоротилися, оскільки постачальники скорочують виробництво, накопиченням запасів конкурентів на фоні невизначеності, зменшенням обсягів споживання товарів та послуг [1].

Важливість саме комплексного врахування ризиків, підтверджується фактом спалаху пандемії COVID-19, збитки від якої ще остаточно навіть не можна оцінити як для світової економіки в цілому, так і для кожної окремої країни. За офіційними даними у 2019 році в Європі було оголошено 6412

проектів, які передбачають прямі іноземні інвестиції, це на 0,9% більше, ніж у 2018 р. У світі без пандемії практично всі вони з високою імовірністю дійшли б до стадії реалізації. Однак зараз очікується, що внаслідок невизначеної обстановки на ринку через пандемію тільки 65% оголошених в минулому році проектів будуть реалізовані в зазначений термін, чверть проектів буде відкладена, а десята частина - зовсім скасовані.

За цих умов питання забезпечення інвестиційної безпеки, що визначає здатність національної економічної системи залучати, акумулювати та підтримувати на достатньому рівні інвестиційні ресурси, ефективно їх використовувати для забезпечення сталого економічного зростання та високого рівня конкурентоспроможності країни, набувають особливої актуальності.

На основі досліджень, проведених авторами [3], було розроблено інтегральний індекс інвестиційної безпеки (ISI), який наближуючись до 1, свідчить про більшу здатність країни акумулювати та раціонально використовувати інвестиційні ресурси, що визначає її можливості для підвищення рівня власного науково-технічного та інтелектуального потенціалу, здійснення розширеного відтворення основного капіталу, підтримки конкурентоспроможності економіки і гарантованого зростання ВВП на рівні завдань соціально-економічного розвитку та міжнародного співробітництва, створення стратегічних резервів тощо.

Як показали результати розрахунків на основі вибірки 109 країн світу за період 2008-2018 рр. (табл. 1) серед досліджуваних країн 46% характеризуються значеннями ISI вище середньосвітового, що дозволило віднести їх до країн з безпечним рівнем інвестиційного розвитку, серед яких Сінгапур та Нідерланди мають оцінки ISI вищі за 0.75, що дозволило їх охарактеризувати як країни з оптимальним рівнем інвестиційної безпеки. 54% країн потрапили у групу з небезпечним рівнем (ISI нижчий за середньосвітовий), з яких дві країни мають критичний рівень небезпеки. Серед країн цієї групи головним чином країни, що розвиваються. Щодо країн Центральної та Східної Європи, то 10 країн, що належать до розвинених країн та є членами ЄС, характеризуються відносно безпечним рівнем інвестиційного розвитку, 5 країн, серед яких тільки Хорватія є розвинутою країною ЄС, а інші країни належать до країн з перехідною економікою, характеризуються відносно небезпечним рівнем розвитку процесів інвестування.

Згідно з результатами дослідження Україна має найменші оцінки індексу інвестиційної безпеки серед країн Центральної та Східної Європи, навіть в групі країн з небезпечним рівнем інвестиційного розвитку. Це означає, що в коротко-і середньостроковій перспективі без впровадження екстрених дієвих заходів щодо поліпшення інвестиційного статусу країни, Україні не вдасться підвищити рівень інвестування для повноцінного економічного зростання. У

2018 рр. порівняно з 2008 рр. Україна знизилась на 13 позиції, цьому сприяло: значне падіння ВВП, високий рівень інфляції, низький суверенний кредитний рейтинг, неврегульовані умови ведення бізнесу, високий рівень корупції, нестабільність військово-політичної ситуації тощо.

Таблиця 1

Розподіл країн за рівнем інвестиційної безпеки

ISI	Число/ частка	Країни	ISI mean
Оптимальний ($ISI > 0.75$)	2 / 1,8	Сінгапур, Нідерланди	0,78
Безпечний ($0.52 < ISI < 0.75$)	48 / 44,1	Ірландія, Катар, Великобританія, Південна Корея, Австралія, Німеччина, Швеція, Об'єднані Арабські Емірати, Ісландія, Норвегія, Австрія, Канада, США, Данія, Нова Зеландія, Японія, Бельгія, Кіпр, Ізраїль, Люксембург, Фінляндія, Малайзія, Бахрейн, Франція, Грузія, Китай, Чилі, Оман, Таїланд, Панама, Кувейт, Саудівська Аравія, Іспанія, Монголія, Португалія, Маврикій, Казахстан, В'єтнам, Естонія, Чехія, Словенія, Латвія, Польща, Угорщина, Словаччина, Литва, Румунія, Болгарія	0,62
Небезпечний ($0.28 < ISI < 0.52$)	57/52,3	Хорватія, Росія, Албанія, Молдова, Україна, Ботсвана, Італія, Мексика, Індонезія, Перу, Уругвай, Туреччина, Азербайджан, Індія, Філіппіни, Шрі-Ланка, Коста-Ріка, Колумбія, Вірменія, Камбоджа, Домініканська Республіка, Ямайка, Непал, Киргизія, Ефіопія, Мозамбік, Тринідад і Тобаго, Марокко, Бангладеш, Гана, Йорданія, Греція, Замбія, Гондурас, Парагвай, Сальвадор, Сенегал, Південна Африка, Алжир, Кот-д'Івуар, Нікарагуа, Мавританія, Таджикистан, Намібія, Пакистан, Гватемала, Єгипет, Аргентина, Бразилія, Кенія, Камерун, Чад, Малі, Лесото, Нігерія, Малаві, Зімбабве	0,43
Критичний ($ISI < 0.28$)	2 / 1,8	Бурунді, Венесуела	0,24
Разом	109		0,52

На основі проведеного кореляційного аналізу факторів впливу на рівень інвестиційної безпеки (табл. 2) визначено, що за вибіркою всіх країн ISI в більшому ступені корелює з станом інвестиційного клімату країни, що в

дослідження визначався позиціями країн в ключових міжнародних рейтингах та має слабкий зв'язок з дома іншими субіндексами.

Таблиця 2

Оцінка взаємозв'язків між інтегральним індексом інвестиційної безпеки та його окремими складовими

	Коефіцієнт кореляції Пірсона		
	Субіндекс 1. Investment climate	Субіндекс 2. Investment attractiveness	Субіндекс 3. Investment activity
Всі країни вибірки (109)	0.93	0.32	0.44
Країни ЦСЄ (15)	0.98	0.87	0.05
Ukraine	0.72	0.97	0.85

Для групи країн ЦСЄ окрім рівня інвестиційного клімату виявлена тісна кореляція з рівнем інвестиційної привабливості, що визначається ключовими макроекономічними показниками. Тобто для цих країн саме макроекономічна стабільність та стійка динаміка соціально-економічного зростання є фактором, що визначає інвестиційні можливості країн. З субіндексом інвестиційної активності, за індикаторами якого країни ЦСЄ мають найнижчі рейтингові позиції, кореляції не виявлено. Щодо окремих країн цієї групи, то рівень інвестиційного клімату має тісний зв'язок зі станом інвестиційної безпеки в таких країнах, як Чехія, Латвія, Росія, Словаччина та Україна. Інвестиційна привабливість суттєво визначає стан інвестиційної безпеки майже в усіх країнах ЦСЄ, за винятком Албанії та Молдови. Рівень інвестиційної активності характеризується найбільшою диференціацією значень коефіцієнта кореляції з ISI. Так, якщо для всієї групи ЦСЄ кореляції між ISI та S3 не виявлено, то в таких країнах, як Албанія, Хорватія, Молдова, Росія, Словаччина, Словенія та Україна рівень інвестиційної активності, що визначає саме інтенсивність та характер акумулювати та використовувати інвестиційні ресурси, суттєво впливає на загальний рівень інвестиційної безпеки.

Таким чином, для країн ЦСЄ серед ризиків інвестиційної безпеки перш за все слід зазначити можливе погіршення загальної макроекономічної динаміки, що негативно позначатиметься на інвестиційній привабливості та активності інвесторів, зокрема іноземних. Нестабільність макроекономічного середовища, збереження диспропорцій розвитку щодо найбільш розвинених країн ЄС також знижує загальний рівень інвестиційної привабливості та позначається на показниках інвестиційної активності.

Отже, навіть в умовах відсутності впливу зовнішніх загроз некоекономічного характеру, до яких належить пандемія, перед країнами постає необхідність врахування ризиків інвестиційного середовища, серед яких: ризики

макроекономічного середовища, галузеві ризики, ризики національного рівня безпеки, інституційні ризики, політичні та регуляторні ризики. В умовах пандемії COVID-19 на фоні посилення додаткових загроз зростає важливість державної підтримки, що може реалізовуватися за такими пріоритетними напрямками, як надання податкових пільг запровадження програм підтримки ліквідності бізнесу, що можуть включати спеціальні кредитні лінії з низьким відсотком, гранти, субсидії чи гарантії позик, пом'якшення трудового законодавства та регуляторних вимог для бізнесу тощо.

Список використаних джерел:

1. *Saurav A., Kusekryan P., Viney K. The impact of COVID-19 on foreign investors: Evidence from the second round of a global pulse survey. 2020. URL: <https://blogs.worldbank.org/psd/impact-covid-19-foreign-investors-evidence-second-round-global-pulse-survey>*
2. *Stawicka, M. Foreign Direct Investments in the Central & Eastern Europe Countries and the Economic Crisis . Advances in Economics and Business. 2015. Vol. 3.12, 577-586. URL: <http://www.hrpub.org/download/20151231/AEB6-11805287.pdf>*
3. *Zakharova O., Bezzubchenko O., Mityushkina K., Nikolenko T. Assessment of countries' international investment activity in the context of ensuring economic security. Problems and Perspectives in Management. 2020. 18(4). P. 72-84. doi:10.21511/ppm.18(4).2020.07*

Liliia MAKHOVA

Postgraduate of the Department of International Economic Relations, V.N. Karazin Kharkiv National University, Ukraine

INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE ECONOMY OF UKRAINE UNDER COVID-19 PANDEMIC

In December 2019, the world community was shaken by a new strain of coronavirus COVID-19, which caused an outbreak of the disease in the Chinese city of Wuhan and spread throughout mainland China, and later reached almost all corners of the Earth. The United States, Italy, Spain, Poland, Ukraine and other countries are no exception, which did not take into account that the main danger of the disease is rapid spread and a fairly long incubation period – up to 12-20 days, which does not immediately diagnose the disease and creates favorable conditions for

distribution among people. Most of these countries have belatedly declared quarantine, which has stopped almost all transport links between all countries.

As a result of the COVID-19 coronavirus epidemic, there was a logistical collapse, production processes stopped indefinitely, which provoked a financial and economic crisis and a slowdown in the innovative development of national economies.

The coronavirus outbreak is not new to the world and China in particular. A similar incident occurred in 2003 and the outbreak lasted for 8 months, killing 813 people. The total loss to the world economy then amounted to more than \$ 40 billion, and it mainly fell on China and Hong Kong. Coronavirus in 2003 did not stop the acceleration of the Chinese economy (according to the World Bank, in 2002 the GDP growth rate increased to 9.1%, in 2003 - to 10%, and in 2004 - to 10.1% [1]).

In 2009, the swine flu epidemic did not fundamentally affect the national economy of Ukraine, as minor outbreaks of infection were recorded in our country. But ten years later, the situation repeated itself in a much worse scenario. The first wave of the negative impact of the coronavirus outbreak on the innovative development of Ukraine's economy began with the closure of Hubei Province and a quarter of major Chinese infrastructure projects.

Most Chinese manufacturers have stopped supplying high-tech goods. In particular, Toyota, which has 12 plants in China, was the first to cease operations, leading to the blocking of global supply networks, and its example was followed by other automakers.

Nationwide quarantine, air travel bans and shutdowns of most production processes have led to a sudden decline in a number of economic indicators. For example, the S&P 500 index declined inversely with the number of coronavirus patients, which began to increase rapidly. On March 12, 2020, due to the global spread of the COVID-19 epidemic, key indices collapsed on the stock exchanges. Speaking about the potential impact of the coronavirus COVID-19 on the economy of Ukraine, it should be noted that the National Bank of Ukraine has failed to stabilize the hryvnia against the dollar, which is rapidly approaching the ratio of 30:1.

Ukraine has approved an enhanced plan to combat the spread of coronavirus COVID-19 in Ukraine, which, in particular, provides for the mobilization of domestic potential of light industry to activate domestic producers of personal protective equipment in compliance with the law on economic competition and protection of patients' rights. [2].

The COVID-19 coronavirus pandemic brings serious economic and social problems, affecting consumption, production, investment and employment.

Economic policy will largely shape society's resilience to emergencies and beyond. For the most part, the potential impact of the COVID-19 coronavirus pandemic is difficult to predict because:

- the properties of the virus are not fully understood and may be subject to mutations;
- the role of patients who did not show symptoms is still poorly understood;
- the true indicators of infection and immunity are not defined, especially where testing takes place in small quantities.

Thus, at this stage of the spread of COVID-19 it is safe to say that this epidemic has a significant impact on the innovative development of Ukraine's economy, as in the context of globalization and market economy becomes apparent a new financial and economic crisis that can be used to transition to a new economy. Technological structure that will combine the agricultural, space, machine-building, chemical potential of Ukraine with its production, farming and management potential. Examples of re-infection with coronavirus indicate a significant duration of the epidemic, as patients do not develop a stable system of antibodies, so the process of vaccine development will be complicated and the scenario of rapid end of the epidemic is unlikely, indicating the need to change the economy.

In our opinion, the impact of COVID-19 on the economy of Ukraine can be minimized only by introducing modern technologies of remote work in most sectors of the national economy and education.

Given that Ukraine is not a member of the European Union, it cannot count on the assistance of the EU Council to overcome the consequences of the coronavirus COVID-19, to address the most critical issues that are making themselves felt. Ukrainian political and economic partners are busy overcoming their consequences.

Even the United States, which has recently invested heavily in financial and human resources in Ukraine, is forced to mobilize the army, the National Guard, and allocate funds to purchase personal protective equipment and ventilators, which appear to be insufficient to meet the needs of all patients. Ukraine can only rely on its own strength, the consciousness of its citizens and its ability to withstand economic shocks.

References

1. *World Bank Group*. URL: www.worldbank.org
2. *Uriadovyi portal*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/premyer-ministr-denis-shmigal-zatverdiv-novij-posilenij-plan-borotbi-z-poshirenny.koronavirusu-covid-19>.

Olena DOVGAL

V.N. Karazin National University, Kharkiv,
Dr.Sci. (habil.) in Economics, Professor

Olha BULHAKOVA

V.N. Karazin National University, Kharkiv

THE IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC ON THE ECONOMIES OF EUROPEAN AND ARABIAN COUNTRIES

The COVID-19 pandemic has exposed serious fault lines and vulnerabilities in societies, institutions and economies all around the world. Absolutely every country and agriculture has experienced its effect and is now going through so-called transitional period of its theoretical comprehension and practical damage limitation.

The stark lack of preparations and initial poor co-ordination of responses between levels of government to this unforeseen but not unheralded global health crisis was common to all countries. However, a number of particularities between different world regions are evident and require more detailed analysis, enabling us to make certain predictions concerning their further “economic fortune”. That is why the authors of this paper decided to study in more details the impact of the COVID-19 pandemic on the economies of chosen European and Arabian countries.

So, as the first European country for our study was chosen Italy. On the 30th January 2020, Italian health officials of the Spallanzani Institute, in Rome, made the first diagnosis of SARS-Coronavirus (SARS-CoV-2) infection in two Chinese tourists with a travel history to Wuhan. On the 20th February 2020, the first case of locally acquired SARS-CoV-2 (COVID-19) infection was diagnosed in Codogno, a Northern Italian village [2]. Following this, the community spread of infection was rapid, with devastating consequences. And, we know that despite the containment measures and lockdown ordered by the Italian Government, the number of infected people was progressively increasing, turning Italy into the state with one of the highest disease rates of the world. The above stated allows us to say, that Italy was the first European country that had to deal with the sudden SARS-CoV-2 pandemic unpreparedness [3].

In our opinion, one of the main factors leading to such a situation was a recent provision of greater autonomy of individual regions, which accentuated inequalities in the quality of services available among the Italian population. Accordingly, the first challenge was a thorough re-organization of the healthcare infrastructure, where many units were re-purposed to provide services solely dedicated to the COVID-19 emergency, while others continued to provide primary care. As well, the territorial health care systems were unprepared: with an insufficient supply of personal protective equipment (PPE), inadequate discussion and coordination with health

departments and institutions, lack of diagnostic tests, insufficient training, and so on [3].

Sure, that common mortality and morbidity level influenced significantly the “economic health” of the country: COVID-19 pandemic has a devastating impact on the Italian economy, as industrial output fell significantly [5]. The wealth produced in Italy in the second quarter of 2020 decreased €50 billion compared to the first quarter of 2020 thus dropping from €406 billion to €356 billion. GDP (Gross Domestic Product) dropped 12.4%, an unprecedented figure in the history of ISTAT (Italian National Institute of Statistics). The current economic picture is also a source of concern for the Centro Studi of Confindustria (the Association of private Italian companies), which cites a drop of 19.2% in industrial production in the second quarter of this year; and the obligation to take into account an acquired change of GDP for 2020 (i.e. the wealth produced at the end of the year with no changes in the coming quarters), which shows a slowdown of 14 [8].

An opposite to Italian one's looks like the situation of Austria and Germany. The early establishment of contact restrictions led to a moderate increase of SARS-CoV-2 infected cases in Austria (1854 tested positive per million inhabitants) and Germany (2159 tested positive per million inhabitants, data as of May 22nd) with decreasing numbers of new cases per day since late March (Austria) and early April (Germany), respectively [3]. Capacities of healthcare institutions including ICUs were never threatened in both countries. In contrast to other countries, where big cities such as Paris, London, Madrid, and New York were the most affected areas, more rural areas were affected early and more intensely in Austria (skiing areas in the Tyrol and Salzburg) and Germany (in Bavaria and Baden-Württemberg). Moreover, restrictions for public life were imposed very early in both states. This explains the fact, that due to all preliminary and in-time implemented measures against pandemic spreading these two European states got the deserved reputation of ones of the most medically and technologically-defended from COVID-19 countries of the world. The index of the population's social awareness and preparation was also included in this estimation.

On the other hand, if returning to the economic aspect, we cannot deny that the COVID-19 pandemic caused a historic decline in economic output in Germany. At the end of July, the Federal Statistical Office recorded an unprecedented drop of 10.1% in gross domestic product (GDP) during the second quarter. Economic output fell, and even slumped in some cases, in virtually all areas of the economy apart from the construction sector. Nevertheless, an economic recovery began in May after the first easing of containment measures. Expansionary monetary and fiscal policy measures, such as the economic stimulus package adopted by the German federal government of €130 billion, provided additional support to the economy. The industrial sector was able to expand its production and sales already in May and June.

The service sector is also seeing economic recovery and in view of this rather more favorable situation, experts see in the third quarter a powerful rise in GDP. However, the future development of the German economy will very much depend on how the COVID-19 pandemic shapes up both in Germany and worldwide [7].

The COVID-19 pandemic and related containment measures have strongly affected Austria's economy as well, leading to a quarter-on-quarter contraction in GDP of 2.6% in 2020-Q1. As a result of the general shutdown, registered unemployment rose significantly in March and April and, despite decreasing since then, remains at high levels. The parallel substantial uptake in short-time work, with at its peak in May, more than 1.3 million applications, is another indication of the extent of the impact of the crisis on the Austrian labour market. In the second quarter, the economic contraction was expected to be more severe as social distancing and containment measures continued to put a strain on the economy. However, together with the subsequent easing of travel restrictions, this led to improving economic and sentiment indicators, which is also reflected in the weekly GDP indicator published by the Austrian central bank. The government has taken sizeable measures to help stabilize the economy and preserve production potential. In June, the government announced a new fiscal stimulus package in the order of €19 billion (4.7% of 2019 nominal GDP). Currently, we can say that despite not all details of the current and future measures are yet known, today's projections assume a positive impact on private consumption and investment in the end of this and at the beginning of the next year [4].

If speaking about Arabian countries, which are home to 436 million people, so far the consequences of the pandemic are likely to be deep and long-lasting in comparison to European ones as it was predicted before. The total region's economy is expected to contract by 5.7 percent, with the economies of some conflict countries projected to shrink by as much as 13 percent, amounting to an overall loss of US\$ 152 billion. The twin shock of the pandemic and low oil prices has prompted the International Monetary Fund to lower its Middle East and North Africa economic forecast to its lowest level in 50 years. The value of the Arab stock market has dropped by 23 percent, depriving the region of capital that could otherwise be invested in the recovery phase. The impacts of these shocks will be felt by all countries and communities in the region with some groups likely to be especially hard hit [1].

Moreover, the ranks of the poor are estimated to rise by 14.3 million people, swelling to more than 115 million overall. That is one-quarter of the total Arab population. Many of the newly poor were recently in the middle-class and, if their impoverishment is prolonged, social and political stability might be impacted. Highly dependent on food imports, the region may also witness food shortages and price hikes. In a region where 14.3 million people were already unemployed, the ILO

estimates losses in the equivalent of 17 million full-time jobs in the second quarter of 2020 [6].

Young people were already five times more likely to be unemployed than adults; special attention to their needs will become significantly more important. Apart from this, an additional \$1.7 billion was required already in the middle of 2020 alone to address the risks and impact of the COVID-19 pandemic on the most vulnerable people in countries affected by humanitarian crises or otherwise at risk. This also proves that COVID-19 is likely to exacerbate wealth inequality in all Arabian countries, which already have the highest wealth inequality worldwide with 31 billionaires owning as much wealth as the bottom half of the adult population in 2020 [6].

If summing up the results of this work, all the data presented above give authors the right to claim the following things:

no European or Arabian country of the world is spared the challenges of responding to the pandemic, especially this concerns Arabian so-called “oil states” who are still playing the role of “economic conundrums” of XXI century due to their significant extent of political and economic secrecy;

if European countries, having taught by their sad experience (here we mean the initially high level of morbidity and mortality of the population, a low degree of preparedness and civic responsibility for the majority) accelerated in times their economical and medical efforts to reduce the tragic consequences of pandemic (examples of Germany, Austria) and organized the maximum collaboration for mutual help, Arabian countries preferred to hide the real statistics and keep on adhering to the isolationist policy, which is so typical for the Muslim world.

References

1. *Arab countries respond to COVID-19 [Electronic resource] – Access mode: <https://www.arabstates.undp.org/content/rbas/en/home/coronavirus.html> (last accessed: 7.12.2020)*
2. *Cereda D, Tirani M, Rovida F, Demicheli V, Ajelli M, Poletti P, et al. The early phase of the COVID-19 outbreak in Lombardy, Italy. [Electronic resource] – Access mode: <http://arxiv.org/abs/2003.09320> (last accessed: 7.12.2020)*
3. *European and United Kingdom COVID-19 pandemic experience: The same but different [Electronic resource] – Access mode: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S152605422030097X> (last accessed: 7.12.2020)*
4. *European Commission Forecast / Austria // summer 2020 [Electronic resource] – Access mode: <https://cutt.ly/dhAPEw3> (last accessed: 8.12.2020)*

5. *Impact of COVID-19 on the Italian Economy [Electronic resource] – Access mode: <https://www.researchandmarkets.com/reports/5013540/impact-of-covid-19-on-the-italian-economy> (last accessed: 9.12.2020)*

6. *Policy Brief: The Impact of COVID-19 on the Arab Region An Opportunity to Build Back Better // July 2020 [Electronic resource] – Access mode: <https://cutt.ly/fhAPhIQ> (last accessed: 7.12.2020)*

7. *Reflections on COVID-19 – Views From Germany [Electronic resource] – Access mode: <https://www.natlawreview.com/article/reflections-covid-19-views-germany> (last accessed: 8.12.2020)*

8. *The impact of Covid-19 on the Italian economy [Electronic resource] – Access mode: <https://www.fastenerandfixing.com/insight/the-impact-of-covid-19-on-the-italian-economy/> (last accessed: 9.12.2020)*

Наталія КОМАР

доцент кафедри міжнародної економіки
Західноукраїнського національного університету,
к.е.н., доцент

Надія РАТУШНЯК,

слухач магістратури
Західноукраїнського
національного університету

ВПЛИВ ТОРГОВЕЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КРАЇНАМИ ЄС

Кінець 20 століття показав, що кожна країна в умовах глобалізацій пов'язана з торговельно-економічними зв'язками. Як результат, кожним роком кількість укладених угод про ЗВТ збільшується. Свідченням є те, що, за даними СОТ у 1993 році було підписано 37 угод про ЗВТ, а на кінець 2018 року – 467 угод про ЗВТ. Адже угоди про ЗВТ дозволяють країнам інтегрувати їхні економіки при максимальному збереженні їхнього суверенітету. До того ж країна може бути у декількох зонах вільної торгівлі. Україна не є виключенням, адже впродовж 1992 – 2019 рр. наша держава заключила 16 угод про вільну торгівлю з 45 країнами світу [1; 2, с.141-155].

Так, підписаний договір між Україною та Ізраїлем про ЗВТ скасував ізраїльські ввізні мита для 80% українських промислових товарів. Зі української сторони скасовано 70% ввізних мит для продукції із Ізраїлю. Крім того ЗВТ направлена на створення умов, які б сприяли й збільшенню інвестицій з боку

Ізраїлю в ІТ сфері, сільське господарство, промисловість та інші економічно важливі галузі. В майбутньому планується співробітництво між Україною та Ізраїлем в авіаційній сфері, транспортному машинобудуванні та автомобілебудуванні [3].

1	<ul style="list-style-type: none"> Угода про вільну торгівлю між Україною та державами ЄАВТ (Швейцарія, Норвегія, Ісландія та Ліхтенштейн) (набрала чинності 01.06.2012 р.);
2	<ul style="list-style-type: none"> Угода про вільну торгівлю між Урядом України та Урядом Чорногорії (набрала чинності 01.01.2013 р.);
3	<ul style="list-style-type: none"> Угода України з Грузією та Македонією;
4	<ul style="list-style-type: none"> Угода України із країнами Співдружності незалежних держав (крім Росії, яка з 1 січня 2016 року відмовилася виконувати зобов'язання щодо цієї угоди);
5	<ul style="list-style-type: none"> Угода про вільну торгівлю між Україною та Канадою (набрала чинності 01.08.2017 р.);
6	<ul style="list-style-type: none"> У січні 2019 року був підписаний договір між Україною та Ізраїлем про ЗВТ;
7	<ul style="list-style-type: none"> Тривають переговори з укладення угод про вільну торгівлю з Турецькою Республікою та Республікою Сербія.

Рис. 1. Хронологія угод про вільну торгівлю між Україною та країнами світу

Крім вище перелічених укладених угод, найбільша зона вільної торгівлі (далі ЗВТ) була укладена із Європейським Союзом. Так, 21 березня 2014 року була підписана політична частина асоціації між Україною та країнами ЄС з метою подальшого вступу нашої країни в ЄС. Угода про Асоціацію між Україною та ЄС була повністю підписана 27 червня 2014 року. 16 вересня 2014 року Угода про асоціацію була одночасно ратифікована Верховною Радою та Європейським парламентом. З 1 листопада 2014 року набуло чинності часткове застосування деяких частин Угоди про асоціацію. Стаття 4 Угоди про асоціацію, у котрій йдеться про встановлення Поглибленої та Всеосяжної Зони Вільної Торгівлі (ПВЗВТ), частково вступила в силу 1 січня 2016 року [4].

У квітні 2014 р. в режимі автономних торговельних преференцій європейська сторона значною мірою лібералізувала митний режим для більшості українських товарів. Так, ЄС повністю скасував ввізні мита для 94,7% українських промислових товарів, 82,2% для сільськогосподарської продукції та 83,4% для харчової продукції. В свою чергу Україна почала скасовувати ввізні мита на імпорт з ЄС. Для окремих, "чутливих" товарних груп

Україна застосовує поступове зменшення/скасування ввізних мит для імпорту походженням з ЄС в рамках зони вільної торгівлі між Україною та ЄС протягом перехідних періодів – від 3 до 10 років.

Україна може виявити для себе ряд позитивних сторін для українських виробників в рамках імплементації ПВЗВТ.

Доступ до Європейський Союзу завдяки скасуванню увізних мит по більшості товарів (99% тарифних ліній) є найбільшою перевагою для української сторони. Адже ЄС – це найбільший єдиний ринок в світі, який складається з 28 країн та охоплює населення, чисельність якого в 11 разів перевищує чисельність населення України [5; 6].

Кількість українських компаній, які здійснюють експорт товарів до держав-членів ЄС постійно зростає: з 10 002 компаній в 2014 році до 14 545 компаній у 2019 році. З початку застосування ПВЗВТ митними органами видано 322 тис. сертифікатів EUR.1 (у 2019 році було видано більше 107 тис. сертифікатів EUR.1) за допомогою яких надаються тарифні преференції експортерам та імпортерам. Збільшується кількість, орієнтованих на Європу експортерів, які отримали статус уповноваженого експортера та можуть експортувати до ЄС без оформлення сертифікату EUR.1. На сьогодні таких підприємств вже 250 [4; 5].

У 2019 р. українські експортери використовували можливості 32 з 40 тарифних квот (11 з яких використані у повному обсязі та 2 використані більш ніж на 95%). Повністю використано 11 тарифних квот на кукурудзу, пшеницю, ячмінь, мед, цукор, виноградний та яблучний соки, оброблені томати, оброблений крохмаль, вершкове масло, м'ясо птиці та крохмаль.

Україна встановила безмитні тарифні квоти для 3 видів товарів (м'ясо свинини; м'ясо птиці та цукор) та передбачила додаткові обсяги для 2-х з них [5; 6].

Іншою перевагою для України після підписання Угоди про асоціацію – рівні умови конкуренції та нарощування обсягів експорту до ЄС. Товарообіг між Україною та ЄС після відкриття зони вільної торгівлі постійно зростає. За результатами січня-жовтня 2019 року обсяги зовнішньої торгівлі товарами між Україною та ЄС у порівнянні з аналогічним періодом 2018 року збільшилися на 7,1%, експорт зріс на 6,1%, а імпорт на 7,9%. У порівнянні з періодом до дії зони вільної торгівлі Україна стала набагато більше імпортувати товарів з Хорватії, Італії, Чехії, Румунії, Литви та Ірландії. За 2019 рік Україна найбільше імпортувала товарів з Німеччини, Польщі та Італії. Аналогічна ситуація спостерігається із експортом. Після введення зони вільної торгівлі Україна стала більше експортувати товарів у Бельгію, Ірландію, Мальту, Естонію, Люксембург, Словенію, Нідерланди. В той же час експорт в Португалію, Фінляндію і на Кіпр значно скоротився [5].

Після гармонізації та впровадження ЗВТ+, більш тісна економічна інтеграція забезпечить підвищення стандартів якості та безпечності української продукції як на внутрішньому ринку, так і ринку ЄС.

Протягом 2017-2018 рр. було прийнято низку важливих законодавчих норм у сфері органічного виробництва, державного контролю, про безпечність та гігієну кормів, про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів, а також розроблено декілька інших важливих норм, зокрема: проект закону щодо вимог до предметів та матеріалів, які контактують з харчовими продуктами; щодо відстеження і маркування генетично модифікованих організмів та інші.

Іншими перевагами від Угоди про асоціацію для України є наступні: створення українських брендів, які будуть легко упізнаватися в усьому світі; розширення номенклатури товарів та послуг на внутрішньому ринку України; підвищення попиту на вітчизняну продукцію, в тому числі на ринках третіх країн, у зв'язку із впровадження європейських стандартів; поліпшення структури вітчизняного експорту у бік зменшення сировинної складової та збільшення частки високотехнологічних товарів з високою долею доданої вартості, виробленої в Україні.

Приведення українського законодавства в багатьох сферах комерційної діяльності у відповідність вимогам ЄС, визначеною у ЗВТ+, встановить графік покращення внутрішнього інвестиційного клімату та перехід до більш прозорих правил ведення бізнесу, які б зробили внутрішнє економічне середовище більш привабливим для іноземних та вітчизняних інвесторів.

Угода створює умови для поглиблення торговельно економічних відносин між ЄС та Україною, тобто резиденти ЄС матимуть право вести бізнес на території України так само, як у свої державах, легко та прозоро. З відкриттям ринку поживається імпорт європейських послуг.

Нижчі ціни та вищий рівень життя в Україні дасть змогу знизити тарифні ставки на імпорт з ЄС. Це призведе до збільшення імпорту з ЄС, що забезпечить більш широкий вибір для споживачів та зниження цін. Виробники в Україні отримають доступ до широкого спектру більш дешевих промислових товарів, комплектуючих та обладнання. Крім того, кращі стандарти охорони здоров'я та безпечності продукції також будуть вигідними для українських споживачів, оскільки для них буде гарантована якість товарів, що продаються, а також більша безпечність для всіх [6].

Незважаючи на те, що ЄС відкриє українським товарам доступ до європейського ринку, вітчизняний ринок не може бути повністю відкритим, адже українські виробники не готові до серйозної зовнішньої конкуренції.

Український експорт – це сировинна спрямованість. Аграрна спрямованість (24% експорту від продажу становить аграрна сировина) не дозволяє виробляти достатньо доданої вартості та робить залежних виробників

від кліматичних умов, які змінюються по всьому світу. Територія України не є виключенням. Альтернативним джерелом доданої вартості для України можуть стати виготовлення обладнання для газодобувної галузі або виробництво вагонів чи просто деталей до автомобілів, а також готові продукти харчування. На даний момент тільки 6% експорту від сільськогосподарської продукції становлять готові продукти.

Інша проблема, яка не дозволяє використовувати всі можливості від ЗВТ – це невирішена війна на Сході України. Затяжна торговельна війна з Росією, яка проявляється у неправомірній забороні транзиту по її території товарів українського походження до третіх сторін, дія ембарго щодо поставок українських продовольчих товарів на території Росії, призвели до різкого скорочення експорту українських товарів до країн СНД (країн Центральної Азії та Закавказзя), до країн Азії.

На сьогоднішній день сучасна митна політика України є недосконалою: – переміщення товарів з приховуванням інформації від фіскальних органів або шляхом контрабанди; – велика кількість правопорушень у сфері інтелектуальної власності; – невідповідність існуючої системи митного контролю сучасним стандартам пропускнує спроможності; – наявність певних шахрайських і корупційних схем у системі державного управління митною справою; – великий обсяг тінізації зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств [2, с. 150].

Ще одним негативним моментом є стирання української ідентичності, збільшення незаконної міграції, в деякій мірі втрата суверенітету, адже ЄС буде приймати рішення в якому напрямку рухатися членам даного інтеграційного об'єднання, складний перехід до європейських рівнів цін, яке пояснюється тим, що рівень заробітних плат не є таким високим.

Отже, крім внутрішньої підтримки для гармонізації законодавства, адаптування стандартів та норм й побудови необхідних інституцій, необхідна зовнішня технічна та фінансова допомога Україні.

Список використаних джерел:

1. *Зовнішньоекономічна діяльність України.* URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm (дата звернення 15.04.2019).
2. *Клочко В.П. Зовнішньоторговельні відносини України в умовах посилення інтеграційних зв'язків. Актуальні проблеми економіки. 2018. № 11. С. 141-155.*
3. *Україна та Ізраїль підписали Угоду про зону вільної торгівлі, 2019.* URL: https://dt.ua/POLITICS/ukrayina-ta-izrayil-pidpisali-ugodu-pro-zonu-vilnoi-torgivli300220_.html

4. *Навігатор Угоди про асоціацію з ЄС.* URL: http://navigator.eurointegration.com.ua/tasks?type=chapter&id=business_activity_establishment

5. *Офіційний сайт Державної служби статистики України. Статистична інформація.* URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 15.04.2019).

6. *Zave Kauffman. Ukraine and European Union.* URL: <http://www.ledalliance.biz/image/art/pdf/ukraine-eu.pdf>.

Світлана КОРОЛЬ

доцент кафедри фінансів Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, к.е.н.

Анна ЛИННИК

студентка Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

Катерина МАЦЬКІВ

студентка Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ЯК ОСНОВА НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Сфера безпеки є актуальним предметом досліджень з боку науковців, фахівців з економіки та фінансів, державних управлінців, політологів, соціологів тощо. Інтерес до безпеки у наукових дослідженнях є відносно новим напрямком і зумовлений актуалізацією проблематики збереження і розвитку особистості, громадянина, суспільства, держави, нації і цивілізації загалом.

Враховуючи останні події в Україні, що пов'язані з агресією нашого східного сусіда, відсутністю конкретики у відносинах з МВФ, слід розуміти, що питання фінансової безпеки нашої держави постає як ніколи гостро. Жодна країна світу не може вважатися захищеною та суверенною, не маючи економічної безпеки.

Водночас поширення COVID-19 спричинило виникнення низки ризиків для економічної безпеки України, дія яких посилюватиметься в міру продовження карантину. Урядом запроваджений комплекс заходів щодо

запобігання поширенню на території України захворювань на COVID-19. В той же час динамічний перебіг епідемічної ситуації, негативні наслідки дії заходів, запроваджених у відповідь, та розгортання світової економічної кризи потребують зміни моделі реагування на виклики економічній безпеці.

Однією із найважливіших складових економічної безпеки держави є фінансова безпека, яка має надзвичайно тісний зв'язок із темпами економічного розвитку країни і її регіонів. Нехтування станом фінансової безпеки може призвести до катастрофічних наслідків: занепаду галузей, банкрутства підприємств і, зрештою, підриву системи життєзабезпечення держави з подальшою втратою її суверенітету.

Проблемами фінансової безпеки займалися багато видатних українських та зарубіжних науковців, серед яких можна виокремити таких авторів, як: В. Бутенко, О. Грабчук, І. Крисоватий, Л. Лисяк, С. Онищенко, О. Барановський, О. Тарасова, І. Чугунов. Їх роботи мають значний вплив на розвиток питання фінансової безпеки України в цілому. Бутенко В. В. досліджує окремі інституційні чинники ролі бюджетної політики у системі забезпечення фінансової безпеки [1]. Грабчук О. М. досліджує питання створення фінансової безпеки майбутнього економіки України [2]. Онищенко С. досліджує формування ефективної державної політики, яка має бути орієнтованою на забезпечення фінансової безпеки [4]. Тарасова О. В. вивчає взаємозв'язок фінансової політики і бюджетної безпеки [3]. Водночас, питання підвищення ролі бюджетної політики у забезпеченні фінансової безпеки потребує подальшого опрацювання.

В своєму науковому дослідженні О. Барановський дає більш широке тлумачення поняття фінансової безпеки. На його думку фінансова безпека – це важлива складова частина економічної безпеки держави, що базується на незалежності, ефективності і конкурентоспроможності фінансово-кредитної сфери України, яка відображається через систему критеріїв і показників її стану, що характеризують збалансованість фінансів, достатню ліквідність активів і наявність необхідних грошових і золотовалютних резервів; ступінь захищеності фінансових інтересів на усіх рівнях фінансових відносин; рівень забезпеченості громадянина, домашнього господарства, верств населення, підприємства, організації, установи, регіону, галузі, сектора економіки, ринку, держави, суспільства, міждержавних утворень, світового співтовариства фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення їх потреб і виконання існуючих зобов'язань; стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової, розрахункової, інвестиційної, митно-тарифної та фондової систем, а також системи ціноутворення, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю відвернути зовнішню фінансову експансію,

забезпечити фінансову стійкість (стабільність), ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання [5].

Основними загрозами бюджетній політиці та фінансовій безпеці є декілька факторів: високий рівень державного боргу, значний дефіцит державного бюджету, підвищення частки видатків державного бюджету на фінансування оборони, інфляція [3, с. 78].

Проаналізувавши основні загрози фінансової безпеки України, можна сказати, що індикатори бюджетної безпеки України, зокрема, рівень державного боргу, дефіцит бюджету, підвищення видатків на окремі галузі та інфляція відображають той факт, що в Україні державні фінанси характеризуються недостатньою стійкістю. Це призводить до підвищення загроз та ризиків у фінансовій сфері України. Також вагомими проблемами є низький рівень захисту від зовнішніх загроз, зокрема, зниження експорту та одночасно зростання імпорту, низька купівельна спроможність більшості населення, збільшення зовнішніх зобов'язань перед світовими фондами, несприятливий рівень інвестиційної привабливості.

Сьогодні, коли економіка України перебуває у кризовому стані, а науковці і практики постійно прогнозують знецінення гривні та майбутній можливий дефолт, важливим є розроблення та реалізація бюджетних програм, які стимулювали би до відповідального управління фінансовими ресурсами держави і проведення фінансової політики (та зокрема її вагової складової - бюджетної), спрямованої на забезпечення стійкого економічного зростання.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства, в умовах все ще високого рівня корупції, великого значення набуває вирішення проблеми підвищення ефективності та прозорості державних фінансів. Створення та всебічний розвиток систем контролю за використанням бюджетних коштів сприятиме їх меншому розкраданню та неякісному використанню. Аналіз пріоритетних напрямів бюджетної політики на 2015-2020 роки дозволив сформулювати її основні напрями щодо забезпечення фінансової безпеки країни (табл. 1).

Онищенко С. справедливо вважає, що основне завдання держави в контексті зміцнення фінансової безпеки – створення такого економічного, соціального, політичного, правового середовища, які б стимулювали збалансування бюджетного і податкового процесу [4, с. 84]. Цей процес має супроводжуватися реалізацією відповідних пріоритетів зміцнення фінансової безпеки (рис.1).

Також, до пріоритетних напрямів зміцнення фінансової безпеки України слід відносити: реформування бюджетної системи; удосконалення монетарної та валютної політики; регулювання фондового ринку; регулювання корпоративних відносин; регулювання страхового ринку.

Пріоритетні напрями бюджетної політики України щодо забезпечення фінансової безпеки на період 2015-2020 рр.

Рік	Основна ідея
2015	Стабілізація економіки, забезпечення ефективності, раціональності, жорсткості та прозорості бюджетної політики, виконання вимог співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями
2016	Створення передумов зростання економіки за рахунок здійснення структурних реформ, забезпечення ефективності бюджетної політики, пріоритетність фінансування безпеки та оборони
2017	Забезпечення стабільності розвитку економіки, збалансованості державного бюджету, виконання вимог міжнародних фінансових організацій та розширення співробітництва з ЄС
2018-2020	Проактивний характер управління бюджетними коштами із забезпеченням фінансової стабільності та економічного зростання зі зменшенням рівня державного боргу.

Джерело: [2]

Рис. 1. Пріоритети зміцнення фінансової безпеки держави

Джерело: [4, с. 84]

У підсумку зазначимо, що забезпечення належного рівня фінансової безпеки є гарантією незалежності держави, умовою стабільності та ефективної життєдіяльності суспільства, досягненням успіху у зовнішньоекономічній діяльності. Тому лише створення потужної системи фінансової безпеки за допомогою валютних, бюджетних, страхових, фондів та інших важелів впливу на усіх рівнях управління надасть можливість уникнути негативних наслідків, забезпечити конкурентоспроможність галузей, захистити вітчизняну фінансову сферу, ефективно взаємодіяти з міжнародними фінансовими та економічними структурами, захищати національні інтереси країни. Зважаючи на вище зазначене вважаємо, що фінансова безпека – рівень захищеності фінансових інтересів на первинному і державному рівнях фінансових відносин крізь призму діджиталізації.

Список використаних джерел:

1. Бутенко В. В. Роль бюджетної політики в системі забезпечення фінансової безпеки України / В. В. Бутенко // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2017. – № 1. – С. 170-179.
2. Грабчук О. М. Трансформації концептуальних засад бюджетної політики України / О. М. Грабчук, І. А. Валуйський // Економіка розвитку. – 2017. – № 3. – С. 14-19.
3. Тарасова О. В. Фінансова політика і безпека України / О. В. Тарасова // Економіка харчової промисловості. – 2018. – Т. 10. – Вип. 1. – С. 76-80.
4. Онищенко С. Засади формування ефективної державної політики, орієнтованої на забезпечення бюджетної безпеки / С. Онищенко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2015. – Вип. 2. – С. 81-85.
5. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні – методологія оцінки та механізми забезпечення. – 2004.

ДРУГА ДИСКУСІЙНА ПАНЕЛЬ

Ольга ПЕТЛЬОВА

слухачка магістратури Західноукраїнського
національного університету

НОРМАТИВНО-ІНСТИТУЦІЙНИЙ КАРКАС ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУСІДСТВА

Європейська політика сусідства запроваджує новий підхід до зовнішніх зв'язків ЄС із його сусідство за інтересами; його стратегічна роль полягає у забезпеченні системи, яка може дозволити Союзу встановлювати її зовнішні межі, не ризикуючи мати нові розділові лінії в Європі. Проте, крім можливостей, які це має передбачає, ЄПС також показує деякі межі, які ризикують позбавити її подальшого впливу.

Вперше концепція ЄПС була викладена у зверненні Комісії «Ширша Європа» у березні 2003 року. Вона засвідчила, що формування відносин з сусідами — один з пріоритетів зовнішньої політики розширення ЄС. Політика була встановлена як основа для регулювання відносин ЄС з 16 країнами Сходу та Півдня ЄС з метою досягнення якомога тіснішої політичної асоціації та якомога більшого ступеня економічної інтеграції. До цих країн, належать ті, що розвиваються, хто прагне одного дня стати або членом Європейського Союзу, або більш тісно інтегрованим з Європейським Союзом. ЄПС не поширюється на сусідів найвіддаленіших регіонів ЄС, зокрема територій Франції в Південній Америці, а лише на ті країни, які є близькими до територій держав-членів ЄС у материковій Європі. До охоплених країн належать Алжир, Марокко, Єгипет, Ізраїль, Йорданія, Ліван, Лівія, Палестина, Сирія, Туніс на Півдні та Вірменія, Азербайджан, Білорусь, Грузія, Молдова, Україна на Сході [5].

Європейська політика сусідства (ЄПС) базується на спільних інтересах із країнами-партнерами Сходу та Півдня та зобов'язання спільно працювати у ключових пріоритетних сферах, включаючи сприяння демократії, верховенству права, повазі прав людини та соціальній згуртованості. Ця політика має на меті побудувати ефективніші партнерські відносини між ЄС та його сусідами для забезпечення стабільнішого сусідства ЄС у політичному, соціально-економічному та безпековому плані. Зміцнення державної та соціальної стійкості партнерів з ЄС є ключовим пріоритетом перед погрозами та тиском, який вони зазнають, включаючи виклики, пов'язані з міграцією та мобільністю.

Ключовими принципами ЄПС є диференціація між країнами-партнерами, гнучкість, спільна власність, більша участь країн-членів ЄС та спільна відповідальність. За допомогою ЄПС ЄС пропонує країнам-партнерам потенційно більший доступ до ринку та регуляторної бази ЄС, стандартів та внутрішніх установ та програм. ЄС надає підтримку партнерам у регіоні сусідства [4].

Заохочення та винагорода найкращих виконавців, а також пропонування коштів швидше та гнучкіше - це два основні принципи, що лежать в основі Європейського інструменту сусідства (ENI), який набрав чинності в 2014 році [1]. Його бюджет складає 15,4 млрд. Євро та забезпечує основну частину фінансування за допомогою ряду програм. ENI, який діє з 2014 по 2020 рік, замінює Європейський інструмент сусідства та партнерства - відомий як ENPI. Цим інструментом співпраці продовжує керувати Генеральний директорат з питань розвитку та співробітництва - EuropeAid, який перетворює рішення, прийняті на політичному рівні, на дії на місцях. Фінансування ЄІСП на період 2007-2013 рр. становило 11,2 млрд. Євро [3].

Реалізація ЄПС - це спільна робота, яка вимагає дії з боку обох сторін, сусідів та ЄС. Що стосується ЄС, ЄПС залучає участь Європейської служби зовнішньої дії, служб Європейської Комісії та держав-членів відповідно до узгоджених дій ЄС щодо зовнішньої політики та політики безпеки [1].

ЄПС доповнюється регіональними та багатосторонніми ініціативами співпраці, зокрема Східним партнерством та Союзом Середземноморського партнерства.

В недавній історії такі угоди підписуються як частина двох політик ЄС: процесу стабілізації та асоціації та Європейської політики сусідства (ЄПС). Країни Середземномор'я та східноєвропейські сусіди з ЄС (включаючи Південний Кавказ, але за винятком Росії, яка наполягає на створенні чотирьох спільних просторів між ЄС та Росією) охоплюються ЄПС через Генеральне управління зовнішніх зв'язків. В Угодах про асоціацію немає жодної згадки про членство в ЄС - це стосується лише європейських держав ЄПС, оскільки для Середземномор'я вони не можуть приєднатися до союзу в його нинішньому вигляді, оскільки вони не знаходяться на території Європи. Угоди про ЄПС є подібними до Угод про партнерство та співробітництво, підписаних із державами СНД у 1990-х роках, що регулюють відносини між ЄС та іншими третіми країнами [5].

ЄПС спирається на юридичні угоди, що існують між ЄС та відповідним партнером: Угоди про партнерство та співробітництво або Угоди про асоціацію. Виконання ЄПС спільно стимулюється та контролюється через комітети та підкомітети, створені в рамках цих угод. Європейська служба зовнішньої дії та Європейська комісія щороку публікують Звіти про прогрес

ЄПС. Оцінки та рекомендації, що містяться у Звітах про прогрес, складають основу для політики ЄС щодо кожного партнера ЄПС за принципом «більше для більшого» [2].

Отже, основне завдання ЄПС – це розширення ЄС. Крім того ЄПС функціонує для співпраці з партнерами задля зниження бідності та створення зони вільного процвітання та цінностей, які спрямовані на поглибленні економічної інтеграції, зміцнення політичних та культурних зв'язків, посилення транскордонної співпраці та запобігання конфліктів між ЄС та сусідами.

Перелік використаних джерел:

1. *Establishing a European Neighbourhood Instrument*. 15.03.2014. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2014:077:0027:0043:EN:PDF>
2. *European Neighbourhood Policy (ENP)*. European External Action Service. 21 December 2016. Retrieved 7 October 2017. URL: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/330/european-neighbourhood-policy-enp_en
3. *European Neighbourhood Partnership Instrument (ENPI)*. URL: <https://www.ces-med.eu/project/partners/enpi>
4. *European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations*, 18 December 2019. URL: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/neighbourhood/countries/ukraine_en
5. *European Neighbourhood Policy*. Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/European_Neighbourhood_Policy
6. *The European Neighbourhood Instrument (ENI)*. URL: <https://www.euneighbours.eu/en/policy/european-neighbourhood-instrument-eni>

Magnus BOATENG

Master student of West Ukrainian National University

THE EFFECTS OF FDI ON NATIONAL'S ECONOMY

The positive direct impact is evidenced both for developed and developing countries. Nair-Reichert and Weinhold (2001) examined a causal relationship between FDI and economic growth in a dynamic panel of 24 developing countries, while controlling for domestic investment, inflation, degree of openness, and human

capital. On average, there is evidence of positive impact from FDI on growth and a higher degree of openness intensifies positive aspects of FDI. Nevertheless, the relationship is heterogeneous across the panel.

Wang and Blomstrom (1992) show that technological transfer is positively and significantly linked to the efficiency of indigenous firms and their level of operating risks (i.e. turbulent political environment, bad macroeconomic condition and social threat). In the same vein, Blomstrom and Kokko (1998) posited that spillover occurs when the entry or presence of multinational firms contribute to the productivity efficiency of the local firms. This study highlights four basic channels of technological spillovers from multinational firms to the domestic firms of the host economy.

Li and Liu (2005) find a connection between FDI and economic growth both directly and through interaction with local human capital and technology gaps.

According to Crespo and Fontoura (2007), there are five main avenues through which technological diffusion can be linked to FDI flows. These avenues are as follows: competition, exportation, demonstration, mobility of labour and backward and forward linkages with domestic firms. Therefore, FDI does not only raise the skill level of the host country, but also help introduce modern technologies and reduce prices of goods.

Makki and Somwaru (2004) based on a panel of 66 developing countries conclude that FDI contribute significantly to advancing economic growth, while controlling for macroeconomic and institutional factors. However, the direct effect from FDI to growth not always proves to be significant, while FDI and trade interaction delivers a stable positive contribution to growth.

FDI influences growth by raising total factor productivity and, more generally, the efficiency of resource use in the recipient economy:

- Trade and investment. While the empirical evidence of FDI's effects on host-country foreign trade differs significantly across countries and economic sectors, a consensus is nevertheless emerging that the FDI-trade linkage must be seen in a broader context than the direct impact of investment on imports and exports. The main trade-related benefit of FDI for developing countries lies in its long-term contribution to integrating the host economy more closely into the world economy in a process likely to include higher imports as well as exports.

- Technology transfers. Economic literature identifies technology transfers as perhaps the most important channel through which foreign corporate presence may produce positive externalities in the host developing economy. MNEs are the developed world's most important source of corporate research and development (R&D) activity, and they generally possess a higher level of technology than is available in developing countries, so they have the potential to generate considerable

technological spillovers. However, whether and to what extent MNEs facilitate such spillovers varies according to context and sectors.

- **Human capital enhancement.** The major impact of FDI on human capital in developing countries appears to be indirect, occurring not principally through the efforts of MNEs, but rather from government policies seeking to attract FDI via enhanced human capital. Once individuals are employed by MNE subsidiaries, their human capital may be enhanced further through training and on-the-job learning. Those subsidiaries may also have a positive influence on human capital enhancement in other enterprises with which they develop links, including suppliers.

Competition FDI and the presence of MNEs may exert a significant influence on competition in host-country markets. However, since there is no commonly accepted way of measuring the degree of competition in a given market, few firm conclusions may be drawn from empirical evidence.

The presence of foreign enterprises may greatly assist economic development by spurring domestic competition and thereby leading eventually to higher productivity, lower prices and more efficient resource allocation. Conversely, the entry of MNEs also tends to raise the levels of concentration in host-country markets, which can hurt competition. This risk is exacerbated by any of several factors: if the host country constitutes a separate geographic market, the barriers to entry are high, the host country is small, the entrant has an important international market position, or the host-country competition law framework is weak or weakly enforced.

However, the direct impact of rising concentration on competition, if any, appears to vary by sector and host country. There are relatively few industries where global concentration has reached levels causing real concern for competition, especially if relevant markets are global in scope. In addition, high levels of concentration in properly defined markets may not result in reduced competition if barriers to entry and exit are low or buyers are in a good position to protect themselves from higher prices.

Enterprise development. FDI has the potential significantly to spur enterprise development in host countries. The direct impact on the targeted enterprise includes the achievement of synergies within the acquiring MNE, efforts to raise efficiency and reduce costs in the targeted enterprise, and the development of new activities. In addition, efficiency gains may occur in unrelated enterprises through demonstration effects and other spillovers akin to those that lead to technology and human capital spillovers. Available evidence points to a significant improvement in economic efficiency in enterprises acquired by MNEs, albeit to degrees that vary by country and sector. The strongest evidence of improvement is found in industries with economies of scale. Here, the submersion of an individual enterprise into a larger corporate entity generally gives rise to important efficiency gains.

FDI has the potential to bring social and environmental benefits to host economies through the dissemination of good practices and technologies within MNEs, and through their subsequent spillovers to domestic enterprises. There is a risk, however, that foreign-owned enterprises could use FDI to “export” production no longer approved in their home countries. In this case, and especially where host-country authorities are keen to attract FDI, there would be a risk of a lowering or a freezing of regulatory standards. In fact, there is little empirical evidence to support the risk scenario. While responsibility rests largely with the host country authorities, FDI has a strong potential to benefit the environment. The direct environmental impact of FDI is generally positive, at least where host-country environmental policies are adequate. There are, however, examples to the contrary, especially in particular industries and sectors. Most importantly, to reap the full environmental benefits of inward FDI, adequate local capacities are needed, as regards environmental practices and the broader technological capabilities of host-country enterprises.

Moreover, positive externalities have been observed where local imitation, employment turnover and supply-chain requirements led to more general environmental improvements in the host economy. There have been some instances, however, of MNEs moving equipment deemed environmentally unsuitable in the home country to their affiliates in developing countries.

The net benefits from FDI do not accrue automatically, and their magnitude differs according to host country and context. The factors that hold back the full benefits of FDI in some developing countries include the level of general education and health, the technological level of host-country enterprises, insufficient openness to trade, weak competition and inadequate regulatory frameworks. Conversely, a level of technological, educational and infrastructure achievement in a developing country does, other things being equal, equip it better to benefit from a foreign presence in its markets.

Institutional quality is likely to affect the absorptive capacity of the host economy (Busse and Groizard, 2008; Blomstrom and Kokko, 2003; Lipsey and Sjöholm, 2005), thus mediating the impact of FDI on economic growth. A positive FDI-growth nexus requires a functioning legal and institutional framework and political stability (Prüfer and Tondl, 2008).

In line with this argument, a stable and business-friendly environment may support spillovers from FDI because it affects the business operating conditions and it can potentially determine how efficiently FDI resources are employed. Some studies suggest productivity-related positive spillovers from FDI conditional on host economies’ institutional environment (Meyer and Sinani, 2009; Prüfer and Tondl, 2008). Local financial markets development – including depth, financial

intermediation effectiveness and financial sector regulation soundness – are relevant in generating positive effects from FDI to growth.

References:

1. Hayat, A. (2018). *Foreign Direct Investment, Institutional Framework and Economic Growth*. MPRA Paper No. 74563.
2. Hermes, N., and Lensink, R. (2013). *Foreign direct investment, financial development and economic growth*. *Journal of Development Studies*, 40(1), 142–163.
3. Jude, C. (2019). *Does FDI Crowd Out Domestic Investment in Transition Countries? Economics of Transition and Institutional Change*, 27(1), 163–200.
4. Kee, H. (2015). “Local intermediate inputs and the shared supplier spillovers of foreign direct investment”. *Journal of Development Economics*, 112(C): 56–71.

Олександр КИКТА

слухач магістратури Західноукраїнського
національного університету

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО КЛАСУ В ЄС

Термін «креативний клас» винайшов та ввів в обіг американський економіст, соціолог та професор Школи менеджменту ім. Джозефа Ротмана в Торонтському університеті Річард Флорида. У 2002 р. він видав книжку «Розвиток креативного класу» (*Rise of the creative class*), у якій і виклав свою теорію «креативного класу». Згідно з нею, вирішальним чинником успішного розвитку міст і регіонів є наявність там творчої еліти, так званої богеми. А з'являється вона тільки там, де є відкрите середовище, що толерантне до будь-якої «іншості». Флорида описував пряму залежність між кількістю представників різного роду меншинств, іммігрантів, мистецької богеми і кількістю творчих особистостей, які, власне, і дають економічний успіх регіону. Після виходу книги пройшло не так багато часу, вона стала бестселером, а Флорида почав надавати платні консультації владі ряду міст про те, як саме вони повинні розвивати креативний потенціал у своїх громадах. Мери повірили в теорію Флориди про успішне місто і стали в чергу за консультацією. Список клієнтів включав такі міста й організації, як Остін (США), Барселона (Іспанія), Брісбен (Австралія), Дублін (Ірландія), Памплона (Іспанія) та ООН [1].

Бум, який спричинила книга, змусив як владу на місцях, так і світових лідерів, зокрема і лідерів ЄС більше уваги приділяти саме розвитку креативних

індустрій. Наприклад у ЄС для їх підтримки, просування і розбудови креативної економіки загалом реалізовується відповідна системна політика як на рівні всього ЄС, так і на рівні окремих країн-членів. Основою цієї політики є рамкова програма Європейської Комісії «Креативна Європа», розрахована на період із 2014 до 2020 р. і в рамках якої на розвиток креативних індустрій було виділено 1,46 мільярдів євро [2]. Метою програми є розвиток сектору культурних і креативних індустрій в країнах Європи, посилення конкурентоспроможності європейської аудіовізуальної продукції, а також забезпечення промоції і захисту культурного та мовного розмаїття.

Пріоритетами програми є:

- міжнародна мобільність;
- розвиток аудиторії;
- нові бізнес-моделі;
- перехід до використання цифрових технологій;
- тренінги та освіта;
- культурна спадщина;
- міжкультурний діалог, сприяння соціальній інтеграції мігрантів та біженців.

Всього в програму «Креативна Європа» входить 41 країна, зокрема:

- ✓ Усі країни Європейського Союзу;
- ✓ Асоційовані члени ЄС;
- ✓ Албанія, Боснія і Герцеговина, Вірменія, Македонія, Грузія, Ісландія,
- ✓ Норвегія, Молдова, Чорногорія, Сербія, Туніс та Україна [3].

Окрім програми «Креативна Європа», креативні індустрії представлені також і в багатьох складниках бюджету ЄС на 2017–2021 рр., зокрема в рамках інвестування у наукові дослідження та інновації (це пояснюється інтегрованістю креативного сектору в економіку ЄС) [4]. Створення і пропаганда культури в інтерактивному і глобалізованому світі тісно зв'язані з медіа та цифровими технологіями. Опираючись на досягнення та успіхи минулих флагманських програм ЄС із досліджень та інновацій, Європейська Комісія пропонує бюджет у розмірі 100 млрд. євро на період 2021–2027 рр. для Horizon Europe та Euratom Research та програми навчання. Такі складники як культура та освіта - відіграють важливу роль у політиках багатьох країн-членів ЄС [5].

Багата культурна спадщина країн ЄС разом із цілеспрямованою політикою щодо її збереження та стимулювання розвитку креативних індустрій забезпечують ЄС стабільно високі показники на світовій арені. Країни ЄС цінують свою унікальну історичну ідентичність та інвестують ресурси в її збереження для наступних поколінь. Таким чином, аж 28 країн членів ЄС

займають позиції з 5-ї по 68-му в рейтингу серед 139 країн за Глобальним індексом креативності (Global Creative Index) 2015 р. [6].

Діапазон значень індексу по ЄС коливається від 0,917 до 0,425. Разом із тим такі країни як Данія, Фінляндія, Швеція та Нідерланди входять у ТОП-10 країн світу за відповідним індексом. Варто зазначити, що глобальний індекс креативності оцінює країни за трьома ключовими показниками економічного розвитку - технології, таланти і толерантність.

Інвестування у ринок креативних індустрій призвів до того, що спеціалісти креативних професій зараз є одними з найбільш затребуваних на сучасному ринку праці ЄС та і світу загалом. У 2017 р. частка зайнятих у креативному секторі в країнах ЄС коливалася від 7% до 26% [8]. До групи лідерів серед країн ЄС входять Нідерланди, Угорщина, Данія, Латвія та Сполучене Королівство.

За Індексом випуску креативної продукції лідерами є Люксембург (57,9), Нідерланди (56,7) та Великобританія (56,5). Примітно, що країни ЄС займають передові позиції в межах цього індексу в світі і досі показують позитивну динаміку [4].

Частка експорту культурних і креативних послуг у загальній торгівлі країн ЄС у 2018 р. коливається від 0,1% у Мальти до 4,8% у Люксембурга. Обсяг річного експорту креативних товарів у грошовому виразі з ЄС має загальний позитивний тренд і за період 2002–2015 рр. збільшився вдвічі (з 85 млрд. дол. США до 171 млрд. дол. США) [4]. Варто відмітити також, що світова економічна криза негативно позначилася на креативному секторі: у 2009 р. відбувся значний спад у річному обсязі експорту креативної продукції. Але цікаво також те, що креативний сектор одним з перших поправився від наслідків кризи. Вже в 2010 р. почалося зростання експортних обсягів, а в 2015 р. було фактично досягнуто максимуму 2008 р. Експерти прогнозують в подальшому ріст даного показника та креативної індустрії ЄС загалом.

Висновок. Без сумніву, індустрія творчих та креативних послуг зараз є невід'ємною частиною економіки ЄС, але характерно також те, що у Євросоюзі її розглядають не тільки через призму прибутковості, але ще і як один із способів збереження багатой культурної спадщини країн-членів. Цю мету ЄС забезпечує шляхом послідовної та системної політики, яка охоплює обширний спектр творчих галузей та направлена на їх підтримку та стимулювання, а країни-члени ЄС в свою чергу доповнюють цю політику своїми національними політиками. Серед країн лідерів Євросоюзу у розвитку креативного класу я б додатково відмітив Велику Британію, Люксембург, Данію, Швецію та Латвію.

Що ж стосується Річарда Флориди, то у 2015 р. він опублікував свою нову книжку «Нова міська криза», де частково описав, що його ідея спрацювала

не зовсім так, як він задумував. Зробив він це під впливом критиків, які закидали йому наче ідеї, описані ним, спричинили джентрифікацію в містах. В багатьох містах почали покращувати інфраструктуру лише окремих їх районів, створювати там культурні центри, а це призвело до зростання попиту та цін на житло точково та до нерівномірного розвитку міста.

Список використаних джерел:

1. *Як автор поняття «креативний клас» змусив світ повірити у свої ідеї та помилився* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://hmarochos.kiev.ua/2018/09/11/yak-avtor-ponyattya-kreativniy-klas-zmusiv-ves-svit-poviriti-u-svoyi-ideyi-ta-pomilivsya/>
2. *Creative Europe. European Commission* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/about_en
3. *Про програму «Креативна Європа»* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://creativeeurope.in.ua/p/about>
4. *Приходько В.П., Єгорова О. О., Джуган О.В. Досвід ЄС у розвитку креативної економіки* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/25505/1/Приходько%20В.%20П.%20Єгорова%20О.%20О.%20Джуган%20О.%20В..pdf>
5. *Culture in the European Union. European Union* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://europa.eu/european-union/topics/culture_en
6. *The Global Creativity Index 2015. Martin Prosperity Institute управління* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://martinprosperity.org/media/Global-CreativityIndex-2015.pdf>
7. *Глобальний індекс креативності: україна стала 45-ю зі 139 країн* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.5.ua/suspilstvo/hlobalnyi-indeks-kreatyvnosti-ukraina-stala-45iu-zi-139-krain-95726.html>
8. *Persons working as creative and performing artists, authors, journalists and linguists by individual and employment characteristics. Eurostat. 2018* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/cult_emp_artpc.

Анастасія ПАСІЧНИК

слухачка магістратури Західноукраїнського
національного університету

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ: ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

Актуальність теми зумовлена тим що у світі великої уваги набувають процеси, які окреслюють шляхи набуття Україною свого місця у міжнародному поділі праці. Основною характеристикою сучасної Європи є інтеграційні процеси, оскільки, завдяки їм, є можливим досить високий розвиток країн Західної Європи, що стали прикладом для інших країн континенту. Характерною особливістю євроінтеграції є процес децентралізації.

Сучасний етап державотворення в Україні відзначається інтенсивним пошуком найбільш оптимальної моделі державного устрою країни. Адже необхідною умовою стабільного розвитку суспільства та ефективного функціонування держави є забезпечення балансу національних інтересів з інтересами населення регіонів та територіальних громад.

Децентралізація - передача повноважень та відповідальності за державні функції від центрального уряду підпорядкованим урядовим організаціям або місцевому самоврядуванню.

В останні десятиліття багато європейських країн здійснювали масштабні структурні реформи, які були спрямовані на модернізацію державного управління. Було створено досить велику кількість концепцій, які стали основою цих реформ в організаціях системи державного управління. Ці концепції звертали увагу на високий рівень ефективності державного управління, політичний плюралізм у процесі формування рішення, делегування повноважень для нижчих рівнів адміністративної ієрархії, збалансований розподіл влади, відповідальності та підзвітності, розвиток і розширення громадянської участі в державному управлінні.

Найбільш результативно реформа децентралізації проводилась в таких європейських країнах, як: Франція, Швеція, Польща та Велика Британія.

Однією з найуспішніших країн у впровадженні реформи децентралізації є Франція. Цей процес розпочався ще у 1982 році і основною метою було перш за все забезпечити можливість розвитку промисловості та міст і спричинити динамізм економічного розвитку, а не «дирижизм»[4, ст.37].

Також інформативним для України буде проаналізувати досвід найближчого сусіда – Польщі у впровадженні реформи децентралізації. Усі європейські країн реформу децентралізації проводила в декілька етапів. І кожен наступний етап розпочинався лише тоді, коли були виконані усі завдання попереднього, виражені в кількісних показниках.

Характеристика етапів проведення реформи децентралізації

Етапи	Франція	Польща	Україна
1	<ul style="list-style-type: none"> - передача повноважень новим створеним регіонам, також вони отримали свободу в організації технічних та державних служб; - мери комун мали отримали більш тонкі автономні повноваження, більшість з яких посилили традиційні обов'язки мерів. 	<ul style="list-style-type: none"> - почали працювати громади (гміни); - передача повноважень від центрального на місцевий рівень, передусім у бюджетній сфері; - оцінка ефективність здійснення повноважень регіональним рівнем; 	<ul style="list-style-type: none"> - створення ОТГ та окреслення їх повноважень; - отримання повної незалежності місцевих бюджетів від центрального.
2	<ul style="list-style-type: none"> - запроваджено принцип фінансової автономії територіальних колективів; - можливість проведення місцевих референдумів та право на подання петицій; - конституційні зміни зміцнили два основні принципи децентралізації: вільне адміністрування та автономія рішень для органів місцевого самоврядування; - передача адміністративних функцій місцевому уряду, зокрема тих, які стосуються економічного розвитку. 	<ul style="list-style-type: none"> - створення повітів та воєводств; - незалежність фінансової сфери на місцевому рівні; - зменшення тягаря на центральну владу. 	<ul style="list-style-type: none"> - затвердження територіальної основи для діяльності місцевих органів влади; - передача повноважень виконавчої влади органами місцевого самоврядування та їх розмежування між органами за принципом субсидіарності; - створення допоміжної ресурсної бази для місцевого самоврядування; - створення механізму координації центральних та місцевих органів.

Джерело: складено автором на основі [2,3,4]

З 2014 року в Україні проводиться процес політичної децентралізації, який прагне кардинально перебудувати відносини центр - периферія. З кожним роком кількість створених ОТГ зростає. Наприклад, якщо у 2018 році було створено 665 об'єднаних територіальних громад, то цей показник у 2020 році становить 1029 ОТГ з населенням у 11,7 млн. осіб [1, ст.6].

Наприкінці 2014 року та на початку 2015 року була запроваджена фіскальна децентралізація, і розпочалося злиття невеликих місцевих муніципалітетів у більші «об'єднані територіальні громади» (ОТГ). Ці нові суб'єкти господарювання отримали значні повноваження щодо збору податків, а також скористалися нещодавно введеними прямими трансфертами з центрального державного бюджету.

Завдяки бюджетній децентралізації нові ОТГ стають дедалі залежнішими від місцевих доходів і менше від фінансових ресурсів, що надаються центром. Тому структура надходжень місцевого бюджету є важливою складовою для ефективної діяльності ОТГ (рис. 1.). Але разом з тим центральний уряд продовжує надавати пряму фінансову підтримку новоствореним ОТГ, інвестуючи в місцеві та регіональні проекти розвитку.

Рис. 1. Структура податкових надходжень до місцевих бюджетів [1,5].

Загалом структура податкових надходжень до місцевого бюджету відрізняється залежно від країни. На це впливають багато факторів, головні з яких: економічний розвиток країни, ресурсні можливості та потенціал. У Франції найбільшу частку місцевого бюджету формує податок на майно та земельний податок. Схожа ситуація в Україні, оскільки місцевий бюджет формується завдяки платі за землю та єдиному податку. А в Польщі найбільшу частку мають прибутковий податок з громадян та доходи від операцій з капіталом.

На даний момент в Україні почався другий етап впровадження реформи децентралізації. Впродовж першого етапу Європейський Союз підтримував та ділився своїм досвідом процесу децентралізації.

Як і будь – яке явище реформа децентралізації в європейських країнах має свої переваги та недоліки. Тому аналізуючи досвід європейських країн у впровадженні цього процесу варто розглянути позитивні та негативні сторони європейської децентралізації (табл. 2).

Аналіз європейського досвіду децентралізації влади підкреслює, що цей процес відіграє важливу роль у демократизації та трансформації суспільства, переході до реальної демократії в країні. Більше того, існує тенденція до широкого впровадження децентралізації в адміністративній, політичній, бюджетній, фінансовій, соціальній сферах, і це сприяє розвитку людського потенціалу, відповідальності влади, покращенню якості державних послуг, консолідації суспільства, вирішенню економічних, правових, політичних, соціальних та етнічних проблем.

Позитивні та негативні сторони процесу децентралізації в європейських країнах

Переваги	Недоліки
- чітке розмежування повноважень між органами виконавчої влади та різними рівнями органів місцевого самоврядування;	- зменшення можливості впливати на макроекономічну ситуації на державному рівні;
- створення передумов для успішного розвитку громадянського суспільства;	- неузгодженість делегованих повноважень і обов'язків із ресурсами для їх виконання;
- більш ефективний розподіл бюджетних ресурсів з метою вирішення нагальних потреб;	- зниження координованості виконання делегованих повноважень;
- забезпечення прозорості та гласності прийняття управлінських рішень	- гальмування реалізації державних програм на фоні надання більшого значення місцевим політичним пріоритетам;
- підвищення відповідальності місцевих органів та посадових осіб за результати діяльності.	- самоусунення центральних урядів від вирішення нагальних питань.

Джерело: складено автором на основі [6]

Процес децентралізації намагається оживити периферійні регіони в політичному, адміністративному та економічному плані та зробити місцеве самоврядування більш ефективним. Політичним результатом цього процесу є змусити місцевих політиків ставати більш відповідальними за свої рішення та мати достатньо продуктивних робочих місць на периферії, щоб менша кількість людей залежала від добробуту, що фінансується державою.

Список використаних джерел:

1. Данилишин Б. М., Пилипів В. В. Децентралізація в країнах ЄС: уроки для України. *Регіональна економіка*. 2016. №1. С. 5-11
2. Децентралізація дає можливості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/about>
3. Рудніцька Р. Порівняльний аналіз процесу децентралізації України та Польщі. *Європейський діалог*. 2018. С. 51
4. Хребтій І. В. Децентралізація у Франції: досвід для України. *Аспекти публічного управління*. 2018. №6. С. 32-42
5. *Budget of the European Union (2018, November)*. Official website of the European Union. Retrieved from http://europa.eu/pol/pdf/flipbook/en/budget_en.pdf
6. Umland A. *Ukraine's Decentralization Reforms Since 2014 Initial Achievements and Future Challenges*. The Royal Institute of International Affairs. 2019. С.26

Ольга ТЕРЕЩУК

слухачка магістратури Західноукраїнського
національного університету

ОСОБЛИВОСТІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В РАМКАХ СТРАТЕГІЇ ЄВРОПА-2020

Регіональна політика є основною інвестиційною політикою ЄС і вона націлена на всі регіони та міста Європейського Союзу. Конкретно стратегія «Європа 2020» – це програма-наступниця Лісабонської стратегії розвитку Європейського Союзу ЄС щодо загального зростання в усіх сферах та покращення рівня зайнятості населення на період десятиліття 2010–2020 років. У програмі було наголошено на розумному, стійкому та інклюзивному зростанні з метою покращення конкурентоспроможності та продуктивності Європи та формування стійкої соціальної ринкової економіки.

Завданням цієї роботи є розкрити певні особливості регіональної політики в рамках стратегії «Європа-2020» задля кращого розуміння мети самої політики її доцільності в цілому.

Зараз, коли стратегія «Європа 2020» наблизилася до кінця свого життєвого циклу, очевидно, що вона внесла важливий внесок у соціально-економічний розвиток ЄС з моменту її запуску в 2010 році. Від початку створення та запуску стратегії було виокремлено три основних пріоритети по зростанню:

- «розумне» зростання - розвиток такої економіки, яка бере початок від інновацій та знань;
- «стале» зростання - сприяння збільшенню ефективності при використанні ресурсів, а також сприяння трансформації в більш екологічну та конкурентоспроможну версію;
- «інклюзивне» зростання – сприяти підвищенню рівня зайнятості населення, що, в свою чергу, забезпечить економічну, соціальну та територіальну когезію [1].

В плані на 2020 рік в стратегії було зазначено п'ять основних цілей:

1. Змінити рівень зайнятості населення: 75% осіб віком 20-64 років будуть працевлаштовані.
2. Сфера досліджень та розробки: 3% ВВП ЄС слід інвестувати в Науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР).
3. Зміна клімату та енергетична стійкість: Зниження рівня викидів парникових газів до 20% (або, при належних умовах, допустимий рівень може становити 30%); отримувати 20% енергії з відновлюваних джерел; збільшити енергоефективність на 20%.

4. Освіта: зменшити рівень випускників шкіл до 10%, при цьому рівень молоді, яка отримує вищу освіту, має становити близько 40%.

5. Боротьба з бідністю та соціальною ізоляцією: скорочення числа менше людей, які перебувають під загрозою бідності та соціального відчуження принаймні на двадцять мільйонів .

Для досягнення цих цілей та закриття потреб розвитку у всіх регіонах ЄС на цю стратегію було виділено майже третину від загального бюджету ЄС - 355,1 млрд.євро [2].

При наближенні до завершення проєкту «Європа-2020» починають підбиватися підсумки по проробленій роботі. Більшість дослідників використовують підхід складених показників, який узагальнює відстань кожної країни чи регіону до політично узгоджених цілей. Це дозволяє більш продумано підсумувати прогрес, і також вивчає детальні тенденції на національному та регіональному рівнях, а також за ступенем урбанізації та розвитком.

Результати показують, що, хоча ЄС рухався вперед у цілому, деякі регіони відставали або навіть рухалися назад, а всередині деяких країн регіони віддаляються один від одного. Прогрес був особливо сильним в освіті, але потрібно більше працювати в екологічних аспектах. Зокрема, регіони Італії, Румунії та Болгарії значно розійшлися, тоді як Словаччина та Словенія демонструють найбільше зближення по результатах [3].

Список використаних джерел:

1. *Europe 2020 strategy* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.financeni.gov.uk/articles/europe-2020-strategy>
2. *The EU's main investment policy* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/what/investment-policy/
3. *Wrapping up the Europe 2020 strategy: A multidimensional indicator analysis* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2665972720300593>

Олена ДАШКЕВИЧ

слухачка магістратури Західноукраїнського
національного університету

УРБАНІЗАЦІЯ ТА АГЛОМЕРАЦІЯ ЯК СУЧАСНІ СВІТОВІ ПРОЦЕСИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

У сучасних умовах все більше людей задля працевлаштування, більш високих заробітків, кращої освіти та охорони здоров'я, доступу до інфраструктури тощо віддають перевагу проживанню у великих містах, що зумовлює процеси урбанізації та агломерації. Ці тенденції стають чинниками економічного розвитку країн світу та мають суттєві переваги, зокрема підвищують якість життя населення територій їх поширення, створюють сприятливі умови для розвитку бізнесу, підвищуючи інвестиційну привабливість, продуктивність праці та конкурентоспроможність території. Окрім того, агломерації забезпечують географічний поділ праці, внутрішньогалузеву спеціалізацію, економію за рахунок ефекту масштабу та економію витрат, зокрема логістичних, а також сприяють підвищенню адаптації до економічних і соціальних змін. Водночас ці процеси мають і негативні боки, серед яких – забруднення довкілля, здорожчання проживання в агломераціях, соціальна нерівність, інфраструктурні проблеми, зростання потоків мігрантів і біженців, рівня безробіття й злочинності тощо. Отже, урбанізаційні й агломераційні процеси тільки поширюються та прискорюються, зумовлюючи соціально-економічний розвиток як окремих територій, так і країн у цілому. Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Науково-методичний базис щодо урбанізаційних процесів сформуваали такі зарубіжні вчені, як Л. Маккарті, П. Нокс, Д. Харві, В. Шукла та ін. Дослідженням сутності феноменів «урбанізації» та «агломерації» займалися М. Аверкіна, Д. Бірюкова, І. Гукалова, С. Дорогунцов, Н. Омельченко, Є. Перцик, К. Сегіда, Д. Кузьменко, В. Шкуро та ін.

Агломерація як результат процесу урбанізації зумовлює територіальну концентрацію інвестиційних, фінансових, інформаційних, трудових, інноваційних та інших ресурсів і являє собою складну динамічну систему територіальних громад з одним чи кількома центрами економічної активності. При цьому дані громади пов'язані економічними, політичними, соціальними, господарчими, виробничими, інфраструктурними, міграційними, екологічними, рекреаційними і культурними зв'язками. Саме тому актуальним напрямом досліджень стає визначення особливостей та складників цих багатоаспектних

процесів, що дасть змогу визначити шляхи розв'язання проблем, пов'язаних із їх некерованістю.

Систематизуючи наявні підходи, відзначимо, що процес урбанізації являє собою незворотний глобальний процес зміни місця проживання населення із сільської місцевості та його концентрації у містах. Вона має суттєві переваги та негативні наслідки (табл. 1).

Таблиця 1

Переваги та негативні наслідки урбанізаційних процесів

Переваги	Негативні наслідки
<ul style="list-style-type: none"> • посилення економічних, політичних, соціальних, виробничих, інфраструктурних, міграційних, екологічних і культурних зв'язків 	<ul style="list-style-type: none"> • психологічне перенавантаження, депресія, стреси, недостатня фізична активність
<ul style="list-style-type: none"> • поліпшення соціальних та екологічних умов життя та підвищення його якості: можливість працевлаштування, більш високих заробітків; доступ до можливості отримання освіти; підвищення якості охорони здоров'я 	<ul style="list-style-type: none"> • зниження продуктивності праці в результаті стомлюваності
<ul style="list-style-type: none"> • підвищення продуктивності праці через залучення більш кваліфікованої робочої сили; – концентрація виробництва та економія витрат за рахунок ефекту масштабу 	<ul style="list-style-type: none"> • дефіцит робочої сили
<ul style="list-style-type: none"> • створення робочих місць 	<ul style="list-style-type: none"> • зростання безробіття й злочинності
<ul style="list-style-type: none"> • прискорення НТП та впровадження інновацій 	<ul style="list-style-type: none"> • забруднення навколишнього середовища через концентрацію промислових об'єктів та транспорту
<ul style="list-style-type: none"> • концентрація наукового та освітнього потенціалу 	<ul style="list-style-type: none"> • збільшення обсягів відходів та питомої частки синтетичних і штучних матеріалів в них
<ul style="list-style-type: none"> • доступу до інфраструктури 	<ul style="list-style-type: none"> • здороження проживання в агломераціях

Результатами, що характеризують цей процес, є: зростання кількості міських поселень, чисельності їх населення, підвищення щільності забудови й населення, зростання питомої ваги міського населення та коефіцієнта населення, незайнятого в сільському господарстві, посилення домінування промисловості та сфери послуг, зміна соціальних та екологічних умов життя, розширення площ урбанізованих поселень, зміна психологічної поведінки, ціннісних орієнтацій і моральних норм (поширення «міського способу життя», зокрема урізноманітнення потреб, підвищення вимог до якості життя, формування нової культури). Основними закономірностями розвитку урбанізації є: інтенсифікація, диференціація та диверсифікація видів діяльності

(функцій) міського поселення; посилення взаємозв'язків; перехід від точкових і лінійних до вузлових, смугових типів розселення; збільшення радіусів територій розселення, нових осередків урбанізації; ускладнення форм; поляризація соціально-економічних, національних, релігійних та інших характеристик населення. Цей процес має певні етапи розвитку: переміщення сільського населення у міста у XIX ст.

Сьогодні у світі налічують шість повністю сформованих мегалополісів (табл. 2): три – у Північній Америці, два – в Європі і один – в Японії. При цьому в Китаї формуються ще два мегалополіси, що за масштабами становитимуть їм конкуренцію в майбутньому. Понад 55% населення світу проживало в містах, тоді як ще півстоліття тому цей показник становив 30%, до 2030 р. частка городян збільшиться до 60% світового населення, а до 2050 р. городянами будуть 68% населення (2/3 жителів планети). Майже половина міських жителів у світі проживає у відносно невеликих населених пунктах (менше ніж 500 тис жителів), водночас близько 1/8 населення живе у 28 мегаполісах із населенням по-над 10 млн жителів . Провідною тенденцією є переміщення центрів агломерацій. Так, спочатку найбільші світові міські агломерації були розташовані в найрозвиненіших країнах світу, але нині мегаполіси зосереджені у «Глобальному Півдні». При цьому дані свідчать (рис. 1), що збільшення міського населення, як і кількості міст, відбудеться за рахунок урбанізації в Азії і Африці, тоді як міське населення Європи скорочуватиметься. Найбільш урбанізованими є регіони, що відрізняються високим рівнем економічного росту.

Таблиця 2

«Найбільші мегаполіси світу»

	Назва (кількість агломерацій)	Країна, регіон	Площа, тис км²	Населення, млн. осіб
Мегаполіси	Токайдо (20)	Японія	50	80
	Босваш (40)	США	170	50
	Чиппітс (35)	США	160	35
	Сан-Сан (15)	США	70-80	25
	Лон-Лів (30)	Велика Британія	70	40
	Рейнський (25)	Нідерланди – Німеччина	50	30-35
Агломерації	Токіо	Японія	8,5	38
	Делі	Індія	1,9	30
	Шанхай	Китай	3,5	27
	Сан-Пауло	Бразилія	3,2	22
	Мехіко	Мексика	2,0	22
	Дака	Бангладеш	0,3	21
	Каїр	Єгипет	3,1	21

Міське населення світу зросло з 751 млн до 4,2 млрд осіб із 1950 до 2018 р. Прогнозується збільшення населення планети до 9,8 млрд осіб до 2050 р. За оцінками, у містах житиме вдвічі більше людей (6,7 млрд), ніж у сільській місцевості (3,1 млрд). На міжнародному рівні прийнято певні принципи політики у сфері розвитку міст та контролю урбанізації. Прикладом є «Нова програма розвитку міст (New Urban Agenda)» – документ, узгоджений на конференції ООН із житла і сталого міського розвитку, або «Хабітат-III» (м. Кіто, Еквадор, 2016 р.), яка відбувається раз на 20 років. Дана програма шляхом перегляду методів планування, проектування, фінансування, розвитку, управління та регулювання міст і населених пунктів допоможе покласти край бідності та голоду; скоротити нерівність; сприяти економічному росту; забезпечити гендерну рівність і розширення прав та можливостей усіх жінок; поліпшити здоров'я людей; підвищити життєздатність і захистити навколишнє середовище.

Згідно з програмою, міста виконують такі функції:

- соціальну та екологічну: забезпечення достатнього житла без будь-якої дискримінації, доступу до безпечної та доступної за ціною питної води і санітарних послуг, рівного доступу до послуг у сферах продовольчої безпеки та харчування, охорона здоров'я, освіти, інфраструктури, мобільності й транспорту, енергетики, якості повітря і джерела коштів для існування;

- створення умов для участі громадянського суспільства: створення безпечних, доступних, екологічно чистих і якісних громадських місць, сприятливих для сімей; посилення соціальної взаємодії та взаємодії між поколіннями, форм культурного самовираження й участі у політичному житті; сприяння соціальній згуртованості, інтеграції та безпеки в мирних і плюралістичних суспільствах;

- досягнення гендерної рівності: розширення прав і можливостей жінок щодо гідної роботи та рівної оплати; запобігання та ліквідації всіх форм дискримінації, насильства та домагань по відношенню до жінок у приватних та громадських місцях.

Отже, вирішення проблем (зокрема, забезпечення житлом, освітою і працевлаштуванням, управління транспортними потоками, контролю охорони здоров'я тощо) урбанізації та агломерації вимагає впровадження системного соціально-економічного розвитку міст міської інфраструктури, що забезпечить економічне зростання у межах країни та світу в цілому. Так, одним зі шляхів розв'язання проблем урбанізації є залучення інвестицій в інноваційний розвиток міст для підвищення рівня життя. Урбанізація й у подальшому залишатиметься провідною тенденцією розвитку населення світу, це необхідно враховувати під час планування та забудови території.

Список використаних джерел:

1. Ключко Т. Сучасні особливості процесів субурбанізації. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Географія. 2013. Вип. 1. С. 63–66.
2. Mitchell C. J. A. Making sense of counterurbanization. *Journal of Rural Studies*. 2004. Vol. 20. № 1. P. 15–34.
3. Матвеева В. Урбанізація та інновації: взаємний вплив і шляхи розв'язання спільних проблем. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Міжнародні відносини. 2014. № 14. С. 13–20.
4. Биченко Л.А. Актуальні питання розвитку міських агломерацій. Актуальні проблеми державного управління. 2011. № 2. С. 207–213.
5. Demographia World Urban Areas. 15th Annual Edition April 2019. (Built Up Urban Areas or World Agglomerations). URL: <http://www.demographia.com/db-worldua.pdf> (дата звернення: 08.12.2019).
6. World Urbanization Prospects 2019: Highlights. United Nations. Department of Economic and Social Affairs. Population Division (2019). URL: https://population.un.org/wpp/Publications/Files/WPP2019_Highlights.pdf (дата звернення: 08.12.2019).

Ольга МАШТАЛІР,
Павло ДЗЮБАНОВСЬКИЙ

Західноукраїнський національний університет

ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЄС

Сьогодні Європейський Союз увійшов у новий період розвитку, який є одним з найскладніших в історії європейської інтеграції. Початок цьому періоду поклала глобальна фінансово-економічна криза 2008-2009рр., яка зумовила кризу в зоні євро та боргову кризу у Греції, а згодом – поширилася на нові, неекономічні сфери. В Європі дедалі більш активними та впливовими стають євроскептичні політичні сили, що свідчить про комплексність кризових явищ усередині ЄС та неминучість його істотного переформатування.

Сплеск націоналізму дав поштовх розробці різноманітних концептів дезінтеграції, які отримали надзвичайну політичну підтримку в результаті комбінованої дії рішення Великої Британії вийти з ЄС та приходу до влади в США Адміністрації Д. Трампа з його політикою протекціонізму та руйнування

низки існуючих міжнародних угод. Показовою у цьому контексті також еволюція Польщі та Угорщини – країн, які в 1990-х роках були в авангарді проєвропейських постсоціалістичних перетворень, а сьогодні стали об'єктами звинувачень з боку керівних органів ЄС в порушенні низки європейських принципів та сторонами, проти яких вже здійснюється судовий розгляд справ та ініціюються санкції.

Але, мабуть, не меншу “підтримку” цьому новому курсу надають ті невиправдані надії на євроінтеграцію, які, як виявляється, були завищеними та породили помітне розчарування широких верств населення країн Євросоюзу практичних результатах розвитку, падіння суспільної довіри до ключових інститутів ЄС. Це переконливо підтверджують регулярні соціологічні опитування “Євробарометру”.

В цьому процесі дуже важливо змінити самоідентифікацію громадян у країнах-членах, серед яких лише дуже незначна частина ідентифікує себе як європейці: насправді переважає національна самоідентифікація, а інколи навіть і регіональна (як це, наприклад, має місце в Італії, Бельгії, в окремих частинах Іспанії та Німеччини). Причому, якщо в умовах стійкого економічного розвитку люди більш схильні бути інтернаціоналістами та навіть глобалістами, то в періоди соціально-економічних ускладнень вони, як правило, схильні до більш локальної орієнтації. Ця особливість зумовила значне посилення ролі правонаціоналістичних партій і рухів у більшості країн ЄС, особливо тоді, коли продовженням глобальної фінансово-економічної кризи стала криза в євросоні. За таких тенденцій навряд чи є підстави розраховувати на істотне посилення функцій наднаціональних органів у межах ЄС. Крім цього, процес посилення ролі європейських інститутів наражається на бар'єр, який в численних публікаціях отримав назву “дефіцит демократії” у функціонуванні європейських інститутів.

Визначальною віхою європейської інтеграції є створення Європейського Економічного і валютного союзу, ЕВС (англ. «*Economic and Monetary Union*», EMU), перші офіційні кроки до якого відбувались у 1960 х рр.

Сьогодні, крім держав ЕВС, євро також використовується 6-ма державами поза межами ЄС та 4-ма заморськими територіями держав ЄС. Курси валют 22 держав за межами зони євро прив'язані до євро. Євро стало другою за обсягами світовою резервною валютою (його частка перевищує 20% світових резервів).

Останні роки виявились дуже складними для Європейського валютного союзу – боргова криза, якої зазнали Ірландія, Португалія і, особливо, Греція; ефект Брекзїт – ці та інші події дають підстави євроскептикам говорити про колапс усієї системи євроінтеграції. Незважаючи на це, продовжують здійснюватись спроби реформувати архітектуру ЕВС (перший етап реформ

завершився у 2015 р., другий етап – так звана «Доповідь п’яти президентів» – запланований на період 2015–2025 рр.).

«Доповідь» спрямовувалася на формування чотирьох союзів – повноцінного економічного, фінансового (включно з Банківським союзом та Союзом ринків капіталів), фіскального та політичного.

При цьому наголошувалося на необхідності структурної конвергенції:

(1) подолання структурних і циклічних розбіжностей з-поміж економік єврозони;

(2) посилення політики фіскальних обмежень та стимулювання більшої конкурентоспроможності, більш жорстких комунітарних процедур запобігання макроекономічним дисбалансам;

(3) посилення координації економічних політик.

На початку березня 2017 р. Європейська комісія сформувала шляхи розвитку європейської інтеграції, які виклала в документі “Біла книга про майбутнє Європи: шляхи до єдності ЄС-27” (тобто вже без Великої Британії).

Вочевидь, сформульований перелік сценаріїв не може вважатися повним, оскільки він у принципі не передбачає того, що в ЄС можуть взяти гору процеси дезінтеграції. Але така позиція є цілком зрозумілою: з суто політичної точки зору спільні інститути ЄС, просто не можуть допускати такого варіанту подій, хоча вони не можуть виключатися.

Згідно зі Сценарієм 1 (“Живемо, як раніше”) країни-члени ЄС продовжуватимуть функціонувати без відхилень від обраного стратегічного політичного курсу та використовуватимуть переважно наявні механізми взаємодії, зберігаючи при цьому єдність завдяки відповідній політичній волі та непереборному єврооптимізму керівників ЄС та країн-членів.

Сценарій 2 (“Нічого, крім єдиного ринку”) був би досить помітною корекцією оголошеного курсу євроінтеграції. За його реалізації країни-члени ЄС повертаються до ідеї збереження єдиного ринку в тому форматі, в якому він був створений відповідно до Маастрихтського та Амстердамського договорів. За такого сценарію доведеться відмовитися від багатьох механізмів, запланованих у контексті завершення формування ЄВС та розвитку політичного союзу. Більше того, окремі нині централізовані компоненти механізму взаємодії за цим сценарієм мали б бути “децентралізовані” та передані на національний рівень.

Сценарій 3 (“Хто хоче більшого, робить більше”) передбачає в основі концепцію різнорівневої або різношвидкісної інтеграції, коли кожен член ЄС самостійно обирає з “наявного меню інтеграції” (a la carte) той набір, який відповідає його національним інтересам.

Сценарій 4 (“Робимо менше, але більш ефективно”) передбачає проведення комплексної ревізії існуючих форм і сфер взаємодії з метою

концентрації євроінтеграційних зусиль і ресурсів на найважливіших напрямках інтеграції.

Сценарій 5 (“Робимо разом набагато більше”) на думку ЄК є найбільш прийнятним і перспективним. Основи цього курсу реформ під назвою “Новий початок для Європи” були запропоновані Президентом Європейської комісії Жаном-Клодом Юнкером ще в липні 2014 р., основні принципи яких знайшли своє відображення у Братиславській декларації 2016р. Відповідно до цього Сценарію, країни-члени мають передати повноваження на наднаціональний рівень з широкого кола питань. При цьому передбачається спрощення процедур ухвалення рішень (вони мають узгоджуватися швидко) і підвищення ефективності їх реалізації. Цьому, очевидно, мало б сприяти поширення сфери застосування принципу кваліфікованої більшості під час ухвалення рішень.

Список використаних джерел:

1. Ліщинський, І. О. "Агломерація інноваційного виробництва в країнах «Старої Європи»." *Вісник Тернопільського національного економічного університету.*–2009. – Вип 5 (2009): 145-157.
2. *Переформатування європейської інтеграції: можливості і ризики для асоціації Україна-ЄС / В. Сіденко (керівник проекту) та ін. – Київ: Заповіт, 2018. –214с.*
3. Lishchynskyy, I. O., and M. V. Lyzun. "Social Efficiency of European Economic and Monetary Union." *Scientific Bulletin of Polissia* 13 (2018).

Ірина ЗАБЛОЦЬКА

слухачка магістратури Західноукраїнського
національного університету

БІЗНЕС КЛАСТЕРИ: ІСТОРІЯ УСПІХУ В ЄС ТА ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Членство України у таких міжнародних організаціях, як ООН, СНД, Рада Європи та ін., а також прагнення нашої країни до інтеграції із ЄС вимагають забезпечення конкурентоспроможності національної економіки. Щоб стати рівноцінним партнером на ринку ЄС, Україна повинна реалізувати низку вимог, які передбачають досягнення європейського рівня продуктивності праці, дотримання основних критеріїв промислового виробництва, підвищення прибутковості та заробітної плати тощо. «Перешкодою для членства в ЄС є

різні рівні економічного розвитку України та європейських країн. Рівень життя українців становить 15% від середнього показника по ЄС. Крім того, мізерною є частка України в зовнішній торгівлі – усього 0,4%» [1]. Тому в Україні постійно здійснюється пошук ефективних шляхів та можливостей для соціально-економічного розвитку регіонів. Як засвідчує міжнародний досвід, одним із таких рішень є запровадження кластерного підходу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій довів, що проблема бізнес-кластерів та кластерних підходів є предметом дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Цій проблемі приділено увагу у працях багатьох вітчизняних учених: С. Білої, М. Войнаренко, А. Гриценко, В. Загорського, М. Кизима, Ю. Лисенко, М. Науменка, Т. Оніпко, С. Соколенка, Г. Скляр, О. Тищенко, В. Хаустової, З. Янченко та ін.

Цінними напрацюваннями для економічної науки є праці М. Портера, Дж. Бекаттіні, М. Вебера, Е. Дахмена, А. Маршалла, К. Кетелза, Д. Одретча, С. Розенфельда, О. Солвелла, А. Скотта, та ін. На думку багатьох дослідників, саме кластери допоможуть досягнути економічної самостійності та переходу з «режиму виживання» до стабільного промислового розвитку.

Кластери є винаходом 80-х рр. минулого століття, але з 20-х рр. уся оборонна і частина цивільної промисловості СРСР створювалися за цим принципом, ґрунтуючись на теорії економічного районування, створення ТПК і промислових центрів, які є унікальним практичним досвідом і знанням, що випередили свій час, у тому числі й час кластерів [10, с.150].

Термін «кластер» почали використовувати на початку 1990-х років. Вважається, що поняття про кластери було запропоноване американським професором Майклом Портером. На його думку «Кластер – це група географічно близьких взаємопов'язаних компаній і зв'язаних з ними організацій, які діють у певній сфері, характеризуються спільністю діяльності і взаємодоповнюють один одного» [9, с 258].

Український учений М. Войнаренко характеризує кластер як «територіально-галузеве добровільне об'єднання підприємств, що тісно співпрацюють з науковими установами й органами місцевої влади з метою підвищення конкурентоспроможності власної продукції й економічного зростання регіону»[2, с. 28]. Інше визначення цього поняття знаходимо у С. Соколенко: «Кластер – це новий ефективний спосіб і система взаємодії, постійного ділового спілкування територіально й економічно споріднених учасників виробничого процесу заради отримання кожним із них підсумкового синергетичного комерційного результату»[7,с.31].

У документах Організації Об'єднаних Націй з промислового розвитку (ЮНІДО) зазначено, що «кластер – це агломерація взаємопов'язаних підприємств і пов'язаних з ними інститутів. Підприємства кластера займаються

виробництвом аналогічних або споріднених товарів та послуг і підтримуються низкою спеціалізованих інститутів, розташованих у просторовій близькості (бізнес-асоціації, освітні центри, підприємства, що надають технічну допомогу)[11].

Тож можемо зробити висновок про те, що поки немає єдиного визначення цього поняття. Бізнес-кластери створюються шляхом співпраці географічно близько розташованих компаній, бізнес-партнерів, організацій, постачальників, які мають спільну інфраструктуру, постачальників та мережі розподілу й зосереджують свою діяльність задля розробки спільних рішень та використання ринкових можливостей. Основна мета кластера – підвищити внутрішню та міжнародну конкурентоздатність його членів за рахунок комерційного і некомерційного співробітництва, наукових досліджень та інновацій, освіти, навчання і заходів підтримки з боку держави.

Формування кластерів у кожній країні відбувається із урахуванням наукових та інноваційних досягнень, економічного потенціалу країни та інших показників. О. Примостка пропонує модель кластеризації, яка «визначається п'ятьма чинниками, наявність яких є визначальною умовою ефективної та успішної діяльності кластеру. До чинників кластеризації належать ініціатива, інновація, інтеграція, інформація, інвестиції та економічна зацікавленість» (див. рис. 1).

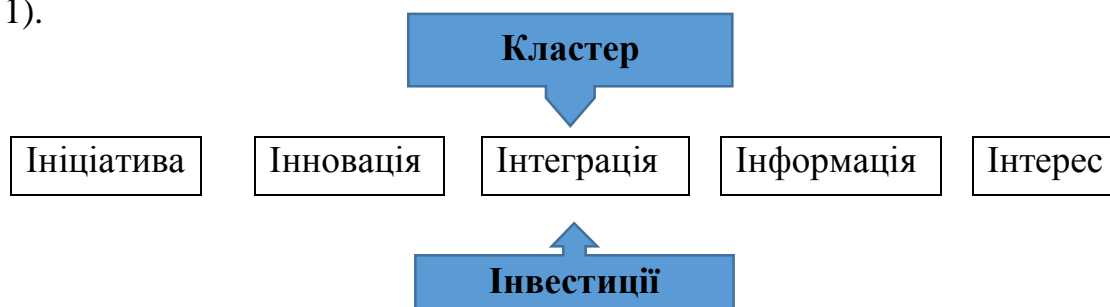

Рис. 1. Умови формування кластерів й інвестування проектів розвитку інфраструктури та впровадження нових технологій [10, с.151].

Ініціатива – це рушійна сила, яка спонукає до створення певного продукту. Для залучення інвестицій використовують певні інноваційні технології та наукові напрацювання, проекти усіх учасників кластера. Обмін інформацією про перспективність новоствореного продукту у певному регіоні та обґрунтування економічного інтересу гарантуватиме успішні інвестиції для розвитку та просування продукту кластера.

Світова практика свідчить, що в останні два десятиліття процес формування кластерів проходив досить активно. В цілому, за оцінкою експертів, до теперішнього часу кластеризацією охоплено близько 50% економік провідних країн світу: Великобританія – 168 кластерів, Німеччина – 32, Данія – 34, Італія – 206, Індія – 106, Нідерланди – 20, США – 380, Франція – 96, Фінляндія – 9 [5].

У минулому десятиріччі більшість кластерів спеціалізувалися на виробництві споживчих товарів та створювалися з метою підвищення конкурентоспроможності окремих регіонів та територій. Далі почали з'являтися промислові кластери нового покоління, які займаються інформатикою, дизайном, екологією, логістикою, виробництвом біомедичних препаратів. (табл. 1) [4, с. 160].

Таблиця 1

Головні галузеві напрямки кластеризації економіки деяких країн [4, с.160].

Галузеві напрямки	Країна
Електронні технології та зв'язок, інформатика	Швейцарія, Фінляндія
Біотехнології та біоресурси	Нідерланди, Франція, Німеччина, Великобританія, Норвегія
Фармацевтика та косметика	Данія, Швеція, Франція, Італія, Німеччина
Агропромисловість та харчова промисловість	Фінляндія, Бельгія, Франція, Італія, Нідерланди
Нафтогазовий комплекс та хімія	Швейцарія, Німеччина, Бельгія
Машинобудування, Електроніка	Нідерланди, Італія, Німеччина, Норвегія, Ірландія, Швейцарія
Охорона здоров'я	Швеція, Данія, Швейцарія, Нідерланди
Комунікації та транспорт	Нідерланди, Норвегія, Ірландія, Данія, Фінляндія, Бельгія
Енергетика	Норвегія, Фінляндія
Будівництво	Фінляндія, Бельгія, Нідерланди
Легка промисловість	Швейцарія, Австрія, Італія, Швеція, Данія, Фінляндія

В сучасних умовах висока конкурентоспроможність територій та країн тримається саме на сильних позиціях окремих кластерів, тоді як без них навіть найбільш розвинена економіка буде давати посередні результати.

Перші кластери в Україні почали з'являтися вкінці 1990-х рр. у західних регіонах, де намітилася тенденція до згасання деяких галузей. «Початківцем кластеризації в Україні вважається Хмельницька область. За сприяння Асоціації «Поділля Перший», яка об'єднала науковців, підприємців, представників владних структур, упродовж 1998–2000 рр. у регіоні вдалося сформувати шість кластерів – швейний, будівельний, харчовий, туристичний, продовольчий і кластер зеленого сільського туризму» [8, с. 161]. Тепер цей кластер складається із 24 підприємств.

Аналізуючи стан розвитку бізнес-кластерів у різних регіонах України станом на 2018 р., Г. І. Репп стверджує, що на сьогодні функціонує понад 60 регіональних кластерних утворень різних масштабів та приблизно 10 міжрегіональних. Деякі з них переважно були створені як громадські організації, товариства, корпорації чи комунальні підприємства. «Найбільше

кластерів у Запорізькій області (5), Львівській (5), Харківській (6), в інших – від 1 до 4, лише в Житомирській і Луганській областях поки що немає жодного кластера...Кластерна спеціалізація регіонів, що переважає, – це аграрне виробництво і туризм, поодинокі кластери мають творче, інноваційне, виробниче спрямування...Переважна більшість кластерів створена протягом останніх двох-трьох років, а багато кластерів, які ідентифіковані раніше (починаючи з 90-х рр. до 2010-х), уже не функціонують»[6, с.89-90].

Попри позитивну динаміку створення та діяльності кластерів в Україні, потрібно зауважити й те, що для успішного функціонування українських кластерів необхідна підтримка з боку держави та ключових міністерств відповідних сфер, регіональних органів влади та місцевого самоврядування.

Список використаних джерел:

1. *Базиченко В. В. Глобалізація та інтеграція як закономірність розвитку сучасної економіки України [Електронний ресурс] URL.: http://www.confcontact.com/20111222/pne2011_tom1.pdf*
2. *Войнаренко М. П. Кластери як полюси зростання конкурентоспроможності регіонів / М.П. Войнаренко // Економіст. – 2008. – №10. – С. 27-30.*
3. *Геєць В. Кластери і мережеві структури в економіці / В. Геєць // Економіст. – 2008. – №10. – С. 10-11*
4. *Эдилерская А. А. Кластерно-сетевые принципы организации современного предпринимательства // Актуальные проблемы развития общества, экономики и права / Сб. науч. трудов аспирантов, 2008 с. 160.*
5. *Кірик М. А. Кластеризація в стратегії інноваційного розвитку зарубіжних країн / М. А. Кірик //Науковий вісник Херсонського державного університету, 2014. [Електронний ресурс] URL.: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_06/19.pdf*
6. *Репп Г. І. Аналіз кластерного розвитку регіонів України станом на 2018 рік / Г. І. Репп // Вісн. НАДУ. Серія:Державне управління. – 2018. – №3 (90). – С. 85–90.*
7. *Соколенко С.І. Проблеми і перспективи посилення конкурентоспроможності економіки України на основі кластерів / С.І. Соколенко // Економіст. – 2008. – №10. – Жовт. – С. 31-35.*
8. *Онiнко Т.А. Нормативно-правове забезпечення процесу кластеризації економіки України. Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики:матеріали шостої міжнар.наук.-практ. конф., 22–23 вересня 2017р. Одеса : Атлант, 2017. С. 159–161*
9. *Портер М. Конкуренція / М. Портер. – СПб.- М.-К.: Вільямс, 2001. – 207 с.*

10. Примостка О. О. *Методологія визначення системно-важливих фінансових організацій [Електронний ресурс] / О. О.Примостка // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. – 2014. – № 4. – С. 175-182. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzhdtu_econ_2014_4_27*

11. *Clusters and networks development. Official website of United Nations Industrial Development Organization. Retrieved from URL: <https://www.unido.org/our-focus/advancing-economic-competitiveness/supporting-small-and-medium-industry-clusters/clusters-and-networks-development>*

Вікторія БОДЬО

слухачка магістратури Західноукраїнського національного університету

ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ЄВРОРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Важливими тенденціями сучасних міжнародних відносин є процеси глобалізації та регіоналізації. Найбільш вагомими стали процеси регіональної інтеграції. На сьогодні транскордонне співробітництво – важливий чинник стабільності в Європі, розвитку добросусідських відносин між державами, а також інструмент для досягнення позитивного взаєморозуміння між народами. Такі країни, як Україна і Польща мають великий досвід транскордонного співробітництва, яке відбувається в межах двох євро регіонів – «Бугу» і «Карпатського».

Найцікавішим та найбагатшим є досвід регіональної співпраці України зі своїми західними сусідами, зокрема з Польщею, яка першою визнала незалежність України і з того часу донині надає всебічну допомогу й підтримку в проведенні економічних та політичних реформ. Республіка Польща була, є і буде ключовим стратегічним партнером для України. На сучасному етапі розвивається всебічний двосторонній діалог та поглиблюємо співпрацю в перспективних галузях.

До суспільних причин слід віднести негативні стереотипи громадської свідомості (сьогодні переважно долаються), які певним чином гальмують розвиток партнерських відносин між державами, психологічну неготовність громадськості до співпраці, невисокий рівень зацікавленості широкого загалу в результатах прикордонного та міждержавного співробітництва.

З огляду на сучасні політичні й суспільні зміни, котрі відбуваються в Центрально-Східній Європі, глобальну переорієнтацію зовнішньоекономічних інтересів і зв'язків, усе більше утверджується розуміння важливості регіонального співробітництва між Україною та Польщею. Серед чинників, котрі забезпечують процес ступеневої, поетапної та узгодженої інтеграції, особлива увага звертається на транскордонне співробітництво. Нині воно охоплює всі сфери суспільного життя: політику, економіку, культуру, військову сфери та ін.

У сучасному суспільно-економічному розвитку України та Польщі теж існує суттєва різниця, спричинена переважно різними темпами економічного розвитку, що негативно позначається на змісті й масштабах регіональної співпраці і в якій Україна поки що має трохи менші напрацювання, ніж Польща, яка вже розв'язала всі проблеми, пов'язані зі вступом до ЄС та інших міжнародних організацій. Із цього погляду важливим є використання Україною позитивного досвіду Польщі для трансформації своєї суспільно-економічної системи в інтегрований європейський простір.

Позитивним моментом сусідства України з Польщею є членство останньої в ЄС. Для України цей факт відкриває нові можливості у сфері політичних та економічних перетворень. На практиці це свідчить про істотну активність України у справах модернізації держави та економіки, реалізацію демократичних інститутів, підтримку ідеї громадянського суспільства, розширення сфери діяльності неурядових організацій.

Оскільки Україна починає розбудовуватися як європейська держава, а східний кордон Польщі став кордоном Європейського Союзу, це сприятиме покращенню обігу між Україною та Польщею, а також посиленню боротьби з нелегальною міграцією.

Отже, Потрібно зазначити, що мета міжнародного співробітництва на двосторонньому рівні – знайти компромісний варіант, взаємовигідний для двох сторін із погляду реалізації національних інтересів і стратегічних пріоритетів. Для забезпечення ефективного двостороннього співробітництва обом країнам слід здійснити низку зовнішньополітичних заходів. Зі сторони Польщі такі, зокрема, як організація на прикордонних територіях мережі малого та середнього бізнесу разом із залученням інвестицій; підтримка економічного та політичного діалогу з Україною на всіх рівнях; уведення пільгового візового режиму; пільги для обміну товарами і послугами; координування спільних заходів проти корупції та організованої злочинності; лобювання інтересів України в структурах ЄС та НАТО. Із боку України, відповідно, потрібно здійснювати такі заходи, як продовження політичного діалогу в рамках реалізації стратегії України щодо європейської інтеграції; підтримка бізнесових проєктів та співпраці ділових кіл. Розвиток міждержавного співробітництва

між Україною і Республікою Польща, так само як транскордонної співпраці, на сучасному етапі має стратегічне значення не лише для Центрально-Східної Європи, а й для всього континенту. Стратегія розвитку українсько-польських відносин має охопити важливі напрями міжнародного співробітництва, а головне ті, які будуть сприяти їх максимальному зближенню між собою та з Європейським Союзом і дадуть їй змогу стати органічним складником європейської спільноти.

Список використаних джерел:

1. *Макаренко Є. А. Українсько-польське міжнародне співробітництво: реалії і динаміка XXI століття / Є. А. Макаренко // Актуальні проблеми міжнародних відносин : зб. наук. пр. – Вип. 48, у 2 ч. Ч. I. – К. : Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т міжнар. відносин, 2004. – С. 3–9.*

2. *Міжрегіональне співробітництво між Україною та Польщею / Україна та Польща. Міжрегіональне співробітництво // Посольство України в Республіці Польща [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://poland.mfa.gov.ua/ua/ukraine-pl/regions>*

Глона ПАНАСЮК

слухачка магістратури Західноукраїнського національного університету

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КЛАСТЕРІВ НА ОСНОВІ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В ІТАЛІЇ

В сучасних умовах зростаючої міжнародної конкуренції стабільність національної економіки залежить від здатності кожного регіону успішно конкурувати на світовому ринку. Глобальні зміни, викликані політичною і економічною ситуацією, а також стрімким науково-технічним прогресом, потребують нових підходів до соціально-економічного розвитку національних регіонів.

Підвищення конкурентоспроможності стає економічним пріоритетом для регіонів багатьох країн. Світовий досвід показує, що підвищення конкурентоспроможності територій і виробничих потужностей відбувається завдяки реалізації кластерної регіональної політики. В багатьох країнах світу галузеві кластери стали звичною формою організації бізнес-угруповань.

Великий інтерес до регіональних кластерів та ініціативам з розвитку кластерів в ЄС викликаний досвідом і дослідженнями промислових районів Італії. Ці області відрізняються високою концентрацією дуже маленьких (в основному традиційних) підприємств в переробній промисловості, добре розвиненим поділом праці між місцевими компаніями і високим рівнем підприємництва.

Відомим феноменом успішного регіонального економічного розвитку кластерів на північному сході Італії, який існував в 1970-х і 1980-х є «третя Італія». Швидке зростання «третьої Італії», особливо галузей, заснованих на малих і середніх підприємствах, було обумовлено концентрацією фірм (кластеризацією) в певних секторах і сферах. Кластери змогли зайняти міцні позиції на світових ринках ряду традиційних товарів, таких як взуття, меблі, музичні інструменти, продукти харчування та багато іншого.

Особливістю італійської кластерної моделі є то, що вона включає в основному малі і середні моделі, значну роль відіграє і держава, хоча кластери в Італії дуже рідко виникають з ініціативи великого капіталу або держави.

Італійські малі фірми можуть бути настільки конкурентоспроможними, оскільки малі фірми не як окремі суб'єкти господарювання, а як частини груп фірм, які, об'єднавшись, здатні створити те, що вони не змогли б створити як окремі фірми.

«Кластери малого та середнього бізнесу» стосуються груп малих та середніх підприємств, розташованих у відносно обмеженому географічному районі, що займаються виробництвом одного і того ж виду продукції. Хоча між фірмами існує сильна конкуренція, часто існує також високий ступінь співпраці між фірмами, оскільки виробничі процеси поділяються на окремі фази з окремими фірмами, відповідальними за різні фази. Тому спеціалізовані невеликі фірми розподіляють трудовий процес і можуть групуватися або перегрупуватися залежно від вимог ринку. Ця модель забезпечує гнучкість та короткий час реагування, які великі фірми з фіксованими складальними лініями часто не можуть забезпечити. Важливо зазначити, що фірми взаємозалежні, але не обов'язково мають спільні відносини.

Конкурентні переваги МСП, згрупованих у кластери, базуються на трьох аспектах: спеціалізації, співпраці та гнучкості.

Спеціалізація фірми має вирішальне значення для успіху районів або кластерів, оскільки вона дозволяє невеликим фірмам зосередити свої ресурси (які часто вкрай обмежені) на тому, що вони роблять найкраще (основні компетенції). Спеціалізація також може допомогти подолати проблеми контролю якості - якщо фірма спеціалізується в чомусь одному, вона повинна робити це добре. Однак спеціалізація не відбувається автоматично. Звичайно, малі фірми скрізь намагаються зосередити свої зусилля у сферах, в яких вони

найкращі, але спеціалізація з точки зору процесу призводить до розподілу праці між фірмами. Одна фірма може спеціалізуватися на певній фазі виробничого процесу, якщо вона працює поблизу інших фірм, що спеціалізуються на додаткових фазах виробництва.

Розвиток кластерів супроводжується збільшенням спеціалізації технічних та ринкових компетенцій місцевих людських ресурсів. Місцеві робітники, інженери, менеджери та консультанти часто переходять від фірми до фірми; таким чином, перевага спеціалізації належить локальній системі, а не єдиній фірмі. Крім того, місцева інфраструктура та навчальні заклади дедалі більше спеціалізуються на кластерній діяльності. Накопичені в місцевому контексті ноу-хау стають основним фактором розміщення виробничої діяльності навіть зовнішніми інвесторами.

Скупчення фірм, що працюють разом у виробничій системі, що характеризується розподілом праці між членами, очевидно, базується на високому рівні міжфірмової співпраці. Завдяки співпраці з іншими фірмами малі фірми можуть підкреслити свою спеціалізацію та заховати свої будь-які слабкі місця.

Міжфірмова співпраця важлива не лише з точки зору наявності ресурсів, але й з точки зору гнучкості фірми. Кооперативні міжфірмові відносини допомагають фірмам бути більш гнучкими з точки зору обсягу виробництва, оскільки фірми можуть передавати більше робіт, коли збільшується попит, і менше, коли спостерігається його зменшення. Співпраця між фірмами також допомагає фірмам бути гнучкими з точки зору виду виробництва, оскільки продукція може виготовлятися на замовлення, групуючи різних підрядників відповідно до необхідної спеціалізації.

За останнє десятиліття в країнах ЄС зріс інтерес до розвитку регіональних кластерів, оскільки регіональні кластери вважаються інструментом, який може сприяти інноваціям та підвищенню конкурентоспроможності підприємств. Зокрема, дослідження показало, що кластерні підприємства є одними з найбільш конкурентоспроможних у національній економіці, а також досить ефективні в створенні нових робочих місць. Італійська промислова модель відома у всьому світі як успішний приклад ендогенного розвитку, заснованого на малому та середньому бізнесі, коріння яких глибоко вкорінене в їх громадах.

Італія особливо цікава тим, що вона є унікальною в Європейському Союзі завдяки своїй великій економіці, що характеризується відносно високими витратами на робочу силу та високим ВВП на душу населення, що супроводжується високим рівнем концентрованості мікро- та малих фірм. У виробничих секторах Італія реєструє найвищий відсоток малих та середніх підприємств у ЄС. Отже, Італія показала, що для того, щоб мати

високорозвинену економіку, не обов'язково вона повинна базуватися на великих фірмах.

Список використаних джерел:

1. Ланіна О.М. Кластери в Італії як домінуюча форма організації виробництва товарів та послуг. 12.12.2018. URL: <https://vseosvita.ua/library/klasteri-v-italii-ak-dominuUCA-forma-organizacii-virobnictva-tovariv-ta-poslug-96039.html>
2. Волковська Г. Г., Яновський П. О.. Теоретичні основи кластероутворення: закордонний та вітчизняний досвід. 2013. URL: <http://www.icit.nau.edu.ua/files/sbt/19/14.pdf>
3. Patrizio Bianchi, Lee M. Miller, Silvano Bertini. *The Italian SME Experience and possible lessons for emerging countries.* March, 1997. URL: https://www.unido.org/sites/default/files/2008-05/the_italian_SME_experience_and_possible_LL_0.pdf

Тетяна ДРАПАК

слухачка магістратури Західноукраїнського національного університету

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ І САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНИХ РЕФОРМ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ ЄС

Децентралізація вважається однією з найуспішніших реформ, здійснених в Україні після її "Революції гідності" 2013-14. На думку українських зацікавлених сторін, ця реформа досягла критичного рівня, близько 50% основних показників були зустрінуті або навіть перевершені.

44,2% території України охоплено об'єднані територіальні громади з менш ніж 30% українців, які все ще живуть у не об'єднаних територіальних громадах (за винятком територій, на які в даний час немає державного контролю).

Децентралізація та антикорупційні реформи в Україну залучили значну увагу західних урядів, особливо держав-членів ЄС. Децентралізація зокрема, продемонструвала реформи стабільний прогрес і породила численні приємні сюрпризи.

У 2019 році відбулися дискусії щодо прискорення цих реформ в Україні. Залишалося питання, чи рухатися від добровільного до обов'язкового процесу об'єднання. Поки реформатори в Україні відстоювали цей підхід деякі спостерігачі з ЄС не погодилися, попереджаючи про можливі конфлікти в країні реакція на адміністративний тиск з боку вище.

На цьому критичному етапі процесу реформ, Центр Нової Європи (Україна) з допомогою ZOiS (Німеччина) виконала великі дослідження по всій Україні з метою оцінити результати децентралізації реформувати на сьогоднішній день і досягти кращого розуміння решти проблем.

На цій підставі стає зрозуміліше, де і як зовнішня влада може допомогти в процесі.

Перший етап проекту складався з регіонального аналізу, проведеного різними експертами у Донецьку, Харкові, Сумах, Полтаві, Львові, та Одеській області.

У другій стадії, аналітики з Центру "Нова Європа" і ZOiS підготували порівняльний аналіз, включаючи інтерв'ю з ключовими регіональними суб'єктами участь у процесі децентралізації в Україні брали (регіональні політики, НУО, ЗМІ експерти). Загалом понад 70 зацікавлених сторін в рамках цього проекту були задіяні, були проведені співбесіди дослідження.

Більшість опитаних ключових зацікавлених сторін в рамках цього проекту підкреслили прямий зв'язок між процесами децентралізації та європейської інтеграції. Поки значення децентралізації реформ широко визнані в Україні, їх властиві зв'язки з процесом Європейська інтеграція не завжди бувають добре зрозумілі. Інтерв'ю це показали, ті хто бере участь у реалізації реформи розглядають їх як важливу частину процесу прийняття стандартів ЄС. Вони також підкреслили, що реформи зміцнять демократію з нуля, оскільки місцеві жителі отримують додаткові важелі у процесах прийняття рішень.

Українці, як правило, асоціюються з успішними людьми, Європейська інтеграція з практичними та відчутними вдосконалення, наприклад, покращення лікарень, відремонтовані дороги або створення нових робочих місць.

Наприклад, згідно до опитування, проведеного Новою Європою у травні 2018 року українці асоціювали наступні показники з успішною європейською інтеграцією:

- покращений сервісу у соціальній інфраструктурі заклади (лікарні, ясла або школи);
- покращена транспортна інфраструктура (наприклад, відбудовані дороги або ефективні, комфортні та безпечний громадський транспорт);
- нові робочі місця;

- більш активна громадськість, яка вирішує проблеми місцевого самоврядування, не чекаючи рішення влади робити це;
- місцева влада, яка слухає громадськість.

Ці відповіді показують ці практичні вдосконалення (наприклад, пов'язані з інфраструктурою) йдуть поруч із ціннісними асоціаціями, для прикладу більшої ідеї відповідальної і активної громади (громади) у вирішенні локальних проблем, не чекаючи рішення влади зробити це. Згідно з цим опитуванням, один із чотирьох українців вважають, що врахування місцевою владою громадської думки є ознакою успішної європейської інтеграції. По суті, децентралізація є ініціативою внутрішніх реформ. ЄС має зробити децентралізацію більш тісною умовою відносин України з ЄС, але вони регулярно заохочують і хвалять його як свою "Найуспішнішу реформу".

В Україні Уряд також підкреслює, що успіх децентралізації є частиною європейської інтеграції і позначає вихід з пострадянської спадщини до централізованого державного управління.

Представники громади підтвердили, що чітка і прозора позиція центральної влади з точки зору реформи, часові рамки та всі його етапи є ключовими етапом для успішного завершення реформи.

Наприклад, під час президентства Петра Порошенка, Закарпаття було областю, яка не прийняла «перспективний план». На думку незалежних експертів колишній голова обласної адміністрації, Геннадій Москаль, підкосив процес децентралізації, за допомогою виклику об'єднання територіальних громад основа сепаратизму. Він навіть звертався до Верховний Суд України про скасування деяких положень закону «Про добровільне об'єднання територій Громади», яка започаткувала процес децентралізації в країні.

Станом на 10 січня 2020 року більше 90% від територій України була покрита „Перспективними планами” (за винятком територій, які в даний час не перебувають під контролем уряду), але деякі області значно відставали в порівнянні з іншими. В Одеській області "Перспективний план" охоплював менше 40% територіальних громад, тоді як у Києві область охопила 57,8% .

Об'єднані територіальні громади, крім зростання власних фінансових можливостей, у результаті децентралізації мають й інші інструменти забезпечення економічного розвитку – здійснення зовнішніх запозичень, самостійне обрання установ з обслуговування коштів місцевих бюджетів відносно розвитку та власних надходжень бюджетних установ. Децентралізовано повноваження у сфері архітектурно-будівельного контролю та удосконалення містобудівного законодавства, органам місцевого самоврядування надано право самостійно визначати містобудівну політику.

Після прийняття низки законів щодо децентралізації повноважень і регулювання земельних відносин громади дістануть право розпоряджатися

землями за межами населених пунктів. Верховною Радою України прийнято закони, які надають можливість децентралізувати частину повноважень ЦОВВ щодо надання базових адміністративних послуг: реєстрацію нерухомості, бізнесу, місця проживання особи – передавши їх на рівень громад.

Напрацьовані законопроекти, покликані чітко розмежувати повноваження у сфері освіти, охорони здоров'я, дозвілля, соціально-економічного розвитку, інфраструктури між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади на кожному з територіальних рівнів адміністративно-територіального устрою держави.

Віра ПУПЕНКО

слухачка магістратури Західноукраїнського національного університету

КРЕАТИВНИЙ КЛАС УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Людина зі своїми інтелектуальними здібностями та можливістю креативно мислити постає центральним елементом змін у розвитку всього світового господарства. Завдяки своїм можливостям впливати на перебіг світових подій, саме людський фактор посідає перше місце та витісняє усі інші фактори виробництва, які давно стали традиційними. На сьогоднішній день індустрії пов'язані з творчістю стають все вагомішими та цікавішими для розгляду науковцями з усього світу. Про це свідчить величина нагромадженого капіталу у даному секторі, кількість сформованих креативних хабів, зростання експорту креативних товарів та послуг та загального зростання креативного класу населення. Що ж являє собою креативна економіка?

Креативна економіка - це особливий сектор економіки, до складу якого входять різні ринки. Однак усі вони мають спільну рису – базуються на використанні людських знань та умінь у створенні нових, креативних продуктів. Продукти креативної економіки – товари та послуги, поява яких неможлива без активного залучення їх творця. Україна ще на початкових етапах розвитку сектору креативної економіки, тому актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю оцінювання та прогнозів щодо становлення та розвитку креативної економіки в Україні в умовах євроінтеграційних процесів.

На сьогоднішній день Україна знаходиться на шляху реформування соціально-економічної політики. Наша держава багата на природні ресурси і корисні копалини, а також має потужний людський капітал (інтелект нації). Втім, ускладнена внутрішня ситуація і постійний зовнішній тиск стимулюють пошуки нових джерел економічного зростання і продуктивності.

Україна – це відносно ізольований та невеликий ринок порівняно з ринками Європи, Північної Америки чи Австралії, а тому економічний вплив креативних індустрій є дуже незначним. В Україні всього 17.38 млн. економічно активних громадян. У 2019 році у сфері креативної економіки, за оцінкою експертів, працювало приблизно 486 тисяч, це 2,8 % працюючого населення. Вони принесли країні близько 125 млрд. гривень, це приблизно 4,4% ВВП [3]. Для порівняння, у Великобританії станом на 201 рік у сфері креативної економіки працювало приблизно 7 % від усіх працевлаштованих. А заробили вони в 2019 році приблизно 94 млрд. фунтів.

Необхідно відзначити, що в Україні все ж робляться перші кроки на державному рівні з метою покращення середовища для розвитку креативних індустрій. До таких можемо віднести ухвалення Верховною Радою України законопроект № 4496 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо усунення адміністративних бар'єрів для експорту послуг)» з метою сприяння українським ІТ-фахівцям, креативним індустріям і всім, хто надає інтелектуальні послуги, щоб ліквідувати штучний валютний контроль, який сьогодні не працює, а створює штучні регуляторні бар'єри. [2]

Внутрішні позитивні тенденції вплинули і на окреслення сприятливого зовнішнього іміджу: позиція України на міжнародній арені доволі стійка і висока. Відповідно до Глобального індексу креативності (Global Creativity Index) Україна у 2019 р. посіла 42 місце у рейтингу зі 139 держав світу, з індексом 0.518. Технології забезпечили їй 43 позицію, талант – 24 і толерантність – аж 105. Варто наголосити, що достатньо високій позиції за індексом таланту, Україна розташувалась завдяки високому рівню освіти населення і відносно великій частці креативного класу (29,75%). [1]

Отже, Україна має багато талановитих людей, підприємств і громад з культурним бекграундом, які є носіями творчих ідей, а, оскільки креативна економіка будується на індивідуальній творчості, то потенціал для розвитку у країни є.

Натомість важлива слабка сторона – це невміння себе презентувати, продавати та невміння будувати великі екосистеми. У нас переважно можна зробити щось у маленькій групі. Звідси і бум третіх місць, коворкінгів, які, фактично, вже є в кожному обласному місті.

Отже, все вищезазначене означає, що сектор креативної економіки в Україні перебуває ще в стані розвитку, та показує незначні результати, в

порівнянні з країнами Європейського Союзу. Але потенціал у нашої країни дуже великий, з кожним роком ми бачимо тенденції зростання креативних галузей, проте вони потребують державних стимулів в тому числі. Насамперед, необхідно удосконалити перелік статистичних даних, враховуючі усі ринки сектору креативної економіки, та постійно працювати над їх удосконаленням. Є важливим формування взаємодії усіх секторів економіки з креативною індустрією, впровадження дослідження у сфері культури, скорочення бар'єрів в комунікаціях між представниками креативних індустрій та органами влади. Таким чином, в Україні зможемо побудувати майбутнє, де інновації та творчий підхід стануть вирішальними компонентами економічного розвитку.

Список використаних джерел:

1. *The Global Creativity Index 2019* // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://martinprosperity.org/media/Global-Creativity-Index-2019.pdf>
2. Скавронська І., Гончарук А.: *Тенденції розвитку креативних індустрій в країнах Європейського союзу.* // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/4/48.pdf>
3. Чуль О. М *Система креативних індустрій як основа формування креативної економіки в регіоні.* // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.irbis-nbuv.gov.ua/

Олеся ДОРОГА

слухачка магістратури Західноукраїнського національного університету

ТОРГІВЛЯ ВІДХОДАМИ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Часто відходів, особливо небезпечних, намагаються позбутися окремі компанії і навіть держави. Країни, що мають розроблені технології переробки та утилізації небезпечних відходів, можуть отримати велику економічну вигоду від їх придбання, оскільки після переробки вони отримують цінні матеріали. Технологічно відсталі країни часто приймають небезпечні відходи на своїй території, але не для переробки, а з метою отримання коштів.

ЄС є найбільшим у світі експортером небезпечних відходів, призначених для утилізації (переробки), і експортує більше таких відходів, ніж США та Китай. ЄС також є основним імпортером небезпечних відходів. У 2014 році показник торгівлі відходами ЄС склав:

- 34,0% світового експорту небезпечних відходів, призначених для переробки (Китай: 30,7%, США: 6,6%) та
- 20,3% світового імпорту небезпечних відходів, призначених для переробки (США: 23,7%, Китай: 1,3%).

Перетворення відходів на ресурс є одним із ключів до кругової економіки. Цілі та завдання, встановлені європейським законодавством, були ключовими рушіями для вдосконалення поводження з відходами, стимулювання інновацій у переробці відходів, обмеження використання сміттєзвалищ та створення стимулів для зміни поведінки споживачів. Якщо повторно виготовляти, повторно використовувати та переробляти, і якщо відходи однієї галузі стануть сировиною іншої, можна перейти до більш кругової економіки, де відходи усуваються, а ресурси використовуються ефективно та стійко.

Покращене поводження з відходами також допомагає зменшити проблеми зі здоров'ям та навколишнім середовищем, зменшити викиди парникових газів (безпосередньо шляхом скорочення викидів із звалищ та опосередковано шляхом переробки матеріалів, які інакше видобували б та переробляли), а також уникнути негативних наслідків на місцевому рівні, таких як погіршення ландшафту звалища, місцеве забруднення води та повітря.

Підхід Європейського Союзу до поводження з відходами базується на "ієрархії відходів", яка встановлює такий пріоритетний порядок при формуванні політики щодо відходів та поводженні з відходами на оперативному рівні: запобігання, (підготовка до) повторного використання, переробка та утилізація (що включає звалище та спалення без рекуперації енергії).

Більшість експортованих небезпечних відходів підлягають операціям з утилізації - це означає, що вони переробляються або використовуються як паливо, а не утилізуються шляхом звалища або спалення. За період 2001–2009 рр. Обсяг експорту відновився більш ніж удвічі з 2,4 млн. т до 5,2 млн. т. Це сталося, незважаючи на зменшення в 2009 році - можливо, результат економічного спаду, який, можливо, зробив більш дешеві операції з утилізації більш привабливими, ніж операції з відновлення.

Європейська комісія прийняла амбіційний пакет циркулярної економіки, який включає переглянуті законодавчі пропозиції щодо відходів, щоб стимулювати перехід Європи до циркулярної економіки, що сприятиме глобальній конкурентоспроможності, сприятиме стабільному економічному зростанню та створюватиме нові робочі місця.

Перегляд законодавчої пропозиції щодо відходів встановлює чіткі цілі щодо скорочення відходів і встановлює амбітний і надійний довгостроковий шлях для управління і переробки відходів. Для забезпечення ефективного впровадження цілей зменшення відходів у новій пропозиції супроводжуються

конкретними заходами щодо усунення перешкод на місцях та різних ситуацій у країнах-членах ЄС.

Ключові елементи переглянутої пропозиції щодо відходів включають:

- Загальну мету ЄС щодо переробки 65% комунальних відходів до 2030 року;
- Загальну мету ЄС щодо переробки 75% відходів упаковки до 2030 року;
- Обов'язкова мета – зменшити сміттєві звалища комунальних відходів до 2030 року до максимум на 10%;

Конкретні заходи щодо стимулювання повторного використання та стимулювання промислового симбіозу - перетворення побічного продукту однієї галузі в сировину іншої галузі;

Економічні стимули для виробників розміщувати на ринку екологічно чисті продукти та підтримувати схеми відновлення та переробки (наприклад, для упаковки, батарей, електричного та електронного обладнання, транспортних засобів).

Desiree Eugenie KPUKUMU

Master student of West Ukrainian National University

PLACE-BRANDING STRATEGY FOR LYON

Place-branding strategy helps a country or place compete in the global marketplace. It is the idea that cities and regions can be branded, for this to be possible, branding techniques and other marketing strategies which can be applied to the political, cultural and economic development of cities, regions and countries.

Cities often strive to develop a brand which differentiates their own city from other cities. By capturing the spirit of the city and its characteristics, branding allows a city to show its distinctive strengths, to communicate a clear message, and to attract investors, firms, tourists and events at both a local and international level.

An example of place-branding in Europe would be Lyon in France – ONLYLYON.

The development of the ONLYLYON brand in Lyon is the result of a partnership involving key economic and institutional stakeholders from the Lyon metropolitan region. The original reason for developing the ONLYLYON brand was to streamline the city's international marketing activities. These were previously undertaken by numerous local stakeholders in an un-coordinated way, resulting in a

multitude of brands and logos that blurred the city's message. To create a coherent approach to international marketing, 12 economic and institutional stakeholders from the Lyon region decided to develop ONLYLYON.

Slogan ONLYLYON is an interesting pun with the city name (LYON) and the exclusivity of it (ONLY). This brand name is also evocative of the lion – the symbol of this region with the meaning of strength and majesty. With such meanings, Lyon has conducted many activities to promote and share its brand image.

The ONLYLYON ambassador program is original from the idea that each resident of Lyon is the city's most valuable representative and asset. Therefore, the cooperation of many people in sharing photos and experiences about Lyon will make a difference in enhancing the position and spreading the image of Lyon to the world. ONLYLYON ambassadors can be inhabitants of Lyon, people who visit the city to study, travel or work, love Lyon and able to promote the unique and exclusive image of the city.

Marketing mix of ONLYLYON:

1. Competitive Job Opportunities – Lyon's thriving economic activity revolves mainly around competitive industry clusters in biotech, cleantech, urban transport, digital entertainment and technical textiles. Lyon is home to internationally recognised brands such as Sanofi Pasteur, Lafarge, Atari, Renault Trucks, Rhodia and Group Seb. The Lyon area is also home to the nation's second largest digital hub with over 4,000 digital companies providing 34,000 jobs and 3.5 billion euros in sales.

Lyon is also a hub of entrepreneurship, with the city's entrepreneurial roots dating back to the silk trade in the early 19th century. With 10,000 new businesses started in 2006, local policies providing support to 20,000 new business projects every year, as well as leading business incubators in the region such as Crealys, Novacité and The Entrepreneurship Centre located at EMLYON & Ecole Centrale's campuses, Lyon is France's most enterprising city.

2. Optimum location with strong transportation links- Located on the main north-south and east-west axes of Europe, close to both the Mediterranean and the Alps, Lyon has developed strong transportation links to support its strategic European location. 1,101 European and international locations are accessible from Lyon St Exupery airport, with the TGV high-speed train taking 1hr 55 from Paris and 1 hr 40 from Marseille.

3. Quality of life – As the second largest urban site on the UNESCO World Heritage list, 2000 years of history with Gallo-Roman heritage and the sensational annual “Fête des Lumières”, the city of Lyon attracts up to 6 million visitors per year.

Lyon also boasts a reputation as France’s gastronomic capital, with over 2,000 restaurants to choose from, including 14 Michelin starred restaurants – the highest in Europe according to the Michelin Guide.

The success of the ONLYLYON brand is created by a partnership between 12 institutions in the public and private sectors of the city with a commitment to making Lyon one of the most influential cities in France and in the world. Now, all of these partners continue to promote ONLYLYON brand in their international communication activities and marketing strategies.

Wubi Meekly NNENDA

Master student of West Ukrainian National University

FUNDING THE TRANSPORTATION SYSTEM IN NIGERIA

Transportation system in Nigeria is predominately uni-modal. Moving goods from one place to another is critical to maintain strong economic and political ties between regions in the same state. With a land area of 910,768sq.km, population estimate of 150 million and GDP growth rate of 6% per annum (2006 est), the regularity of effectual public transportation system in Nigeria is readily seen. Nigeria's transportation system is a gloomy state and falls short of the countries it would like to be compared with. It is inadequate to meet the transformation agenda of the current administration, as a tool for achieving rapid economic growth and development. Globally, Nigeria ranks low in the quality of its infrastructure which impacts the ease of doing business. Low investment in transportation has resulted in the current infrastructural deficit. Key challenges includes inadequate investment and poor management of transportation system which in turn has created a huge infrastructural deficit. In Nigeria today, the transportation system includes road transport, railway, air and sea. Of all these mode of transportation, the most used by

Nigerians is the road transport system, which is also applicable in most countries. Nigeria is the most populous and heterogeneous country in Africa. This diversity has offered her the advantage of a diversified economic resources base, this has exercised strong transport demand in the country. Transportation remains one of the most important keys to the economic development and growth of Nigeria. This is because transportation connects people and places as well as help in the movement of goods and services. It enhances cultural, economic and social interactions.

There are various transportation companies operating in Nigeria today. They provide both passengers and luggage transport services within Nigeria. Some of these transport companies operates passengers transport service to cities in neighbouring West African countries such as Ghana, Benin republic, cote d'Ivoire, Togo, etc. Due to the fact that we now have many transport companies in Nigeria, the competition among these companies has grown so much so that it is no longer business as usual.

The value added by transportation to the economy for many growing economies accounts for 3 to 8 percent of GDP (gross domestic product), while employment in transport sector ranges between 2.5 and 11.5 per cent of total paid employment. However, transport cost alone in Nigeria can be as high as 15 per cent of the goods or services, due to poor infrastructure. Hence, the logistic costs for goods and services are typically more than 20 per cent of sales from the global average of 2 per cent (El-Rufai, 2012). For a struggling economy like Nigeria, intensified investment in transport will not only increase disposal incomes for millions of Nigerians, but also create millions of jobs and stimulate critical sectors of the economy.

The Nigeria constitution over the years has made varying responsibilities for the tiers of government on road transportation and it's infrastructure. At present, Nigeria has a total of 193,300km of roads, comprising of 34,123km federal roads, 30,500km state roads and 129,572km local roads. The draft national transport policy (2018) gives the statistical assessment of roads that 23 per cent are in bad condition in 2016, 30 per cent in 2017and 50 per cent in 2018. In 2016 also, 300 billion was estimated to be required over the next 10years to bring national roads network to fairly good condition and after recovery, #24 billion would be required yearly for subsequent maintenance, while #32 billion per year will be for rehabilitation. However, further neglect of roads implies a loss network value at #80 billion per year and additional #53billion yearly operating costs.

GDP From Transport in Nigeria decreased to 233705.81 NGN Millions in the second quarter of 2019 from 288637 NGN Millions in the first quarter of 2019. GDP From Transport in Nigeria averaged 199572.23 NGN Millions from 2010 until 2019, reaching an all time high of 288637 NGN Millions in the first quarter of 2019 and a record low of 144848.60 NGN Millions in the first quarter of 2010.

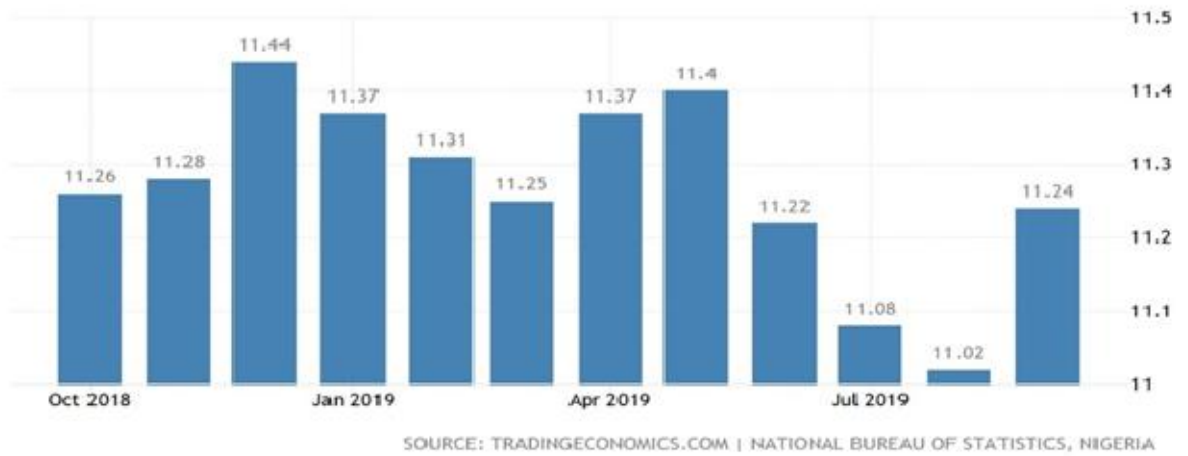

Fig. 1. GDP From Transport in Nigeria d

The transportation sub-index of the CPL basket in Nigeria increased to 272.60 index in September of 2019 from 270.50 index points in August of 2019. CPL Transportation in Nigeria average 148.06 points from 2016 until 2019, reaching an all high of 272.60 index points in September of 2019 and a record low of 68.50 index points in February of 2006.

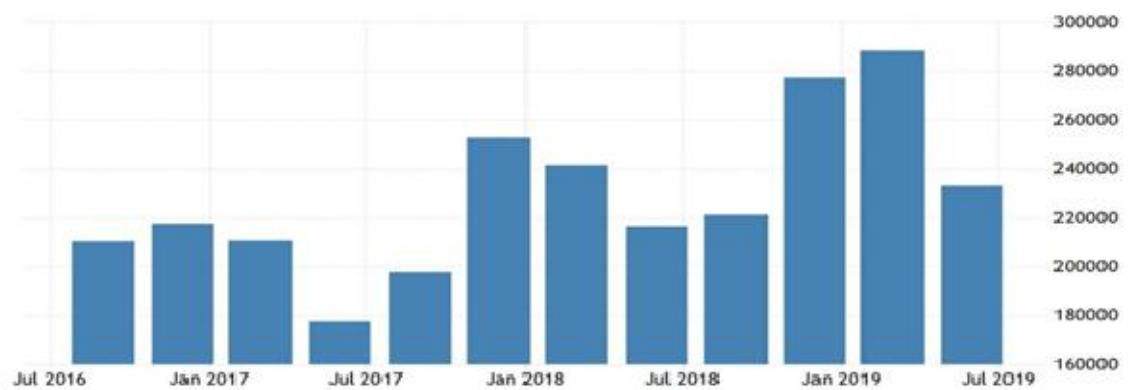

Fig. 2 Nigeria inflation rate for 2019

Table 1

Expenditure on Transportation for 2015- 2017

Year	Road sector	Rail sector
2015	18.1 bn	565.1 bn
2016	260.08 bn	149.25 bn
2017	182.08 bn	150.03 bn
Total	460.26 bn	864.38 bn

Government: every year, some billions of Naira is been released by the Nigerian government into the transportation infrastructure solely for the maintenance and day to day running of the system.

Personal funds: the system sometimes uses their personal money realized over the years for the running the industry, especially in a situation where there is delay on

the side of the government to release the necessary fund needed for the running of the industry.

Bank loans: The transportation system sometimes take loans from the bank for the procurement of things that will be required for the successful running of the sector.

Table 2

Transportation Income for 2015 – 2017

Year	Road sector (In billions)	Rail sector (In billions)
2015	1,156,293.33	282.10
2016	1,358,682.97	309.7
2017 Q1	3,96,619.77	37.8
2017 Q2	330,356.64	105.5

Table 3

Profit 2015-2017

Total expenditure 2015-2017	1,324.64 bn
Total income 2015-2017	3,242,687.91 bn
Total profit	3,241,368.27 bn

Private sectors: private sector, organizations and individuals also contributes towards the funding of transportation system in Nigeria.

The following are various ways through which transportation system can be improved in Nigeria:

- Loans should be made available to the transport industry
- Improving the state of the roads in Nigeria
- Reducing the stress of vehicle importation
- Safety on the highways
- Government mass transit schemes
- Make air travel functional
- Develop the inland water ways
- More trains should be made available
- Make financial resources more acceptable for all companies in the transportation sector in Nigeria.
- Create appropriate financial system for transport in Nigeria

While the effort and money being put into maintaining and expanding transportation systems stagnated or decreased, the demand for transportation services increased with the growing population. The problems in modern Nigerian

transportation system are a product of the past both colonial and post colonial mismanagement of road, rail, water and air Infrastructure which has contributed to the economic and social problems within Nigeria. Nigeria government should encourage competition by relaxing fiscal measures to power Nigerian transport entrepreneurs and encourage private sectors participation in ownership, funding and operations. This will help intensify the effort to modernise transport infrastructure and services.

First, Nigeria's transportation model focused on paying for physical infrastructure such as roads, bridges, rail lines, rather than procuring service availability. I hereby recommend institute service procurement approach to annual transport capital expenditure budget, issuing service purchase guarantees not construction contracts.

Secondly, risk allocation tends to be too heavily skewed towards government in Nigerian transportation infrastructure procurement (contract-to build versus pay for service). In regard to this, government must begin to implement changes to payment model for transport capex projects, require private operators to raise funding backed by government off take contracts. Finally, relevant government agencies must begin to incorporate additional planning.

References

1. *Bankers's Committee National Retreat (BCNR), 2010, The Role of Financial System in Nigeria's Economic Development: Transport Sector. December, 2010.*
2. *Drummond-Thompson, Phillip, 1990, —The Rise of Entrepreneurs in Nigerian Motor Transport. The Journal of Transport History. 1990. pp. 46 63.*
3. *Falola, Toyin; Olanrewaju S.A., 1986, Transport Systems in Nigeria. Maxwell School of Citizenship and Public Affairs, Syracuse University, Syracuse. 1986.*
4. *Gumel, H.A., 2010, Maintenance: A yet to be Defined Agenda in Nigeria. Nigerian Society of Engineers' October Lecture, National Engineering Centre, Lagos.*
5. *Igwe, C.N., 2009, Entrepreneurship: Tool for National Economic Advancement. Lagos Engineer, September, 2009. Lagos, Nigeria.*

TACKLING REGIONAL UNEMPLOYMENT IN GHANA

Ghana is a country along the Gulf of Guinea and the Atlantic Ocean, in the subregion of West Africa. Ghana was colonized by the British and we gain our independence on 6th of March, 1957. From there, Ghana became sovereign State and has sixteen Region with specified populations.

The estimated population from 2016 to 2020 on the table is a simplified statistic. We can see the population of 2016 was 28481945, in 2017 with a population of 29121465, in 2018 with 29767102 then 2019 was 30417856 and lastly 2020 with the population of 30,955,200, meaning population increases in every year due to high birth rate and low death rate.

One of the problems facing Ghana is the unemployment situation. It has become a heartbroken issue on Ghana economy. And it is based on regions by regions. Every region has its unemployment rate summing up gives the total unemployment rate in Ghana.

In simple terms, Unemployment can be defined as a person who is actively searching for employment and is unable to find. Let look at the occupation the unemployed people want to do.

On the table, it shows that more than a third (64.1%) of the unemployed would want to be Service/sales workers, 46.1% would like to be Professional workers while 36.4 percent prefer to go into craft and related trade work. Even though people are being encouraged to get into agricultural activities, only 17.7 percent of the unemployed persons indicated that they would want to become agricultural/fishery workers. Higher proportions of females than males gave the indication that ideally, they would want to do Service/sales work (31.5% and 96.7% respectively) and Professional work (47.4% and 44.7% respectively). On the other hand, higher proportions of males than females indicated their preference in the remaining occupational groups. Let look at the unemployment rate from 2016-2020 (Table 1).

The table shows that, number of people who were unemployed in 2016 were more as compared to the rest of the years on the table. During the pandemic in 2020, the number went up again given us 9.46%. Because, business collapsed and some also laid employees off due to the lockdown.

There cannot just be increased ratio in unemployment unless there are several causes and effects which may affect the economy negatively. Below are some of the causes and effects that play a vital role in the unemployment situation in Ghana.

Unemployment Rate in Ghana

	2016	2017	2018	2019	2020
Unemployment rate	11.4%	8.84%	8.7%	9.16%	9.46%

So I will start with the causes of unemployment:

1. Poor Education: As we all know education is the most important thing in life, because it shapes our future. Most employed people say their education is the main reason they have their job and those who think otherwise are mistaken. Those lacking a proper education tend to become unemployed because no one will employ anyone with poor education background or skills. The education system should include curriculum that will teach students to know how to choose their future career. In Ghana, the education system from kindergarten to senior high are free so students don't take it seriously to learn. I propose, they set a certain standard to follow even if it is free

2. Increase in Population Growth: Population growth is the increase in the number of individuals in a country. Some of the factors that led to high population growth are, high birth rate, migration, . The rapidly increasing population puts pressure on the labour force and has been identified as the main reason for the high incidence of youth unemployment in the country.

Therefore, a clear policy should be outlined that will allow for a good population growth and economic growth that could lead to sustainable development for the creation of job opportunities for the youth. Overpopulation causes more competition for employment. Not only does increased competition for work make it tougher to find a job, employers can hire employees for a lower wage because there are more applicants than jobs to go around

3. Corrupt Leadership: here, I am talking about political leadership who use powers given to them for illegitimate private gain that is money embezzlement, the funds needed for the development of a sector would be diverted for personal use. Because of their embezzlement of funds, jobs are not created in the country so the government should set up a committee that will see to it that monies given to political leaders should be used for the right purpose.

Now some of the effects of unemployment:

1. High level of poverty in Ghana: unemployment creates poverty which is as a result of the loss of income. Because individuals are not working, you will not earn income and many families are left without sufficient incomes to meet living expenses

2. The high rate of crimes: Youth are vulnerable in times of economic challenges, when they are idle and without a job, they become restless and will do anything to occupy themselves especially if those activities tend out to be

economically rewarding. They could also be easily lured by friends or groups to cause violence or engage in violence, criminal activities, Assault, verbal abuse and even sexual abuse. Some of them may even end up becoming armed robbers. Death or disability and mental illness become the end result and those affected by these violent activities.

Reformation of educational system: The educational system needs to be reformed in order to produce skilled graduates, innovators, and entrepreneurs. Practice and research should be priority, not just the theoretical learning. Also, the government needs to create schools, good amenities, infrastructure and job opportunities in rural areas. This will cut the level of migration to cities, thus reducing high population and unemployment in the cities.

Education on family planning. People all over the world should be aware of what it means to provide for a family and of the costs relating to it. People should ask themselves if it may be better to limit the number of children they want. It is in our all interest to limit the number of people on our planet in order to keep it intact and viable.

The government to set a committee who will see to it that, the monies given to political leader examples the members of parliament for developing the country, should be used for its right purpose not for their personal or illegitimate gains. Anyone catches for embezzlement should serve the consequence

How COVID -19 has influence unemployment. 'CO' stands for corona, 'VI' for virus, and 'D' for disease. The COVID-19 virus is a new virus linked to the same family of viruses as Severe Acute Respiratory Syndrome (SARS) and some types of common cold. The First outbreak of the disease was in Wuhan, China. Ghana realize the virus has entered the country when the detect two cases.

The two cases were people who returned to the country from Norway and Turkey. Making them imported cases of COVID-19 in Ghana. Of the first two cases reported in Ghana, one case was a senior officer at the Norwegian Embassy in Ghana who had returned from Norway, while the other was a staff member at the United Nation (UN) offices in Ghana who had returned from Turkey. When it got to six people, it brought fear to the Ghanaian government. On 15 March, at 10 pm, the president banned all public gatherings including conferences, workshops, funerals, festivals, political rallies, church activities and other related events to reduce the spread of COVID-19. Basic schools, senior high schools and universities, both public and private, have also been closed. Only those who were writing exams were permitted to remain in school under social distancing protocols. But he lifted the banned-on Monday, April 20, 2020. But still the social distance and protection measures was in place the virus spreading was controlled

It is considered as a shock that has impact on Ghana business, forcing many firms to cut costs by reducing staff hours, cutting wages, and in some cases laying off

workers. According to Ghana Statistical Service (GSS), about 770,000 workers had their wages reduced and about 42,000 employees were laid off during the country's COVID-19 partial lockdown. The pandemic also led to reduction in working hours, and during the partial lockdown, businesses received shocks in supply and demand for goods and services. Some firms started adjusting their business models by relying more on digital solutions, such as mobile money and internet for sales. Firms within the agriculture sector and other industries used relatively more digital solutions with establishments in the accommodation and food sector being the least that adopted digital solutions.

Government has already put in place diverse supports for businesses including the establishment of a Coronavirus Alleviation Programme to protect jobs, livelihoods and support small businesses by given them capital to invest in their companies.

Андрій КУДЕРНИЦЬКИЙ

слухач магістратури Західноукраїнського
національного університету

МОДЕЛІ СТИМУЛЮВАННЯ ДЕПРЕСИВНИХ РЕГІОНІВ В ЄС

Одним з головних інструментів згладжування диспропорцій розвитку регіонів є комплекс обґрунтованих заходів, які мають здійснюватися державою в контексті регіональної політики. Державна політика в сфері розвитку проблемних, і, зокрема, депресивних регіонів має бути спрямована на ліквідацію причин виникнення проблемності та депресивності й сприяння їх всебічного соціально-економічного розвитку.

У зв'язку з вищевикладеним доцільним є дослідження досвіду економічно розвинених країн світу в сфері державної політики подолання диспропорцій розвитку регіонів.

Світова практика свідчить, що існує багато видів державної підтримки депресивних територій [1 с.3]. Згідно з класифікацією можна дати характеристику ряду видів державної підтримки депресивних територій, а саме:

1. Нормативно-законодавча та адміністративна державна підтримка. Її суть полягає в розробці спеціальної нормативно-законодавчої бази, основною метою якої є подолання проблемності та депресивності територій та стимулювання соціально-економічного розвитку.

В ЄС, де нерівномірність регіонального розвитку залишається гострою проблемою, створена вагома нормативно-правова база підтримки депресивних територій. Законодавство ЄС спрямоване на зменшення розриву між соціально-економічними показниками розвитку різних країн та їх регіонів, насамперед підтримку та стимулювання депресивних територій. Так, наприклад, Італія, не дивлячись, на загальну «індустріальну зрілість», характеризується значними регіональними диспропорціями. Країна складається з 20 регіонів, 95 провінцій та 8066 комун. Основна проблема Італії – відсталість Півдня, що зберігається і досі.[1 с.12]

Цільова фінансова допомога. Реалізується у вигляді цільових програм, субсидій, субвенцій, трансфертів та дотацій широко використовується в практиці різних країн світу. Так в Німеччині інвестування галузей економіки у депресивних територіях заохочується за допомогою державних субсидій. В Японії для підтримки депресивних територій використовуються субсидії центрального уряду місцевій владі для побудови об'єктів інфраструктури. У Франції застосовуються бюджетні субсидії у вигляді премій промислового розвитку, премій промислової адаптації тощо.

Фіскально-кредитна підтримка [2]. Базується на застосуванні низки економічних інструментів задля поліпшення стану депресивних територій. Наприклад в Японії використовують такі інструменти:

- безпосередні стимули (податкові пільги і спеціальні норми амортизації) промисловим фірмам, що здійснюють інвестиції у депресивних територіях;
- позики державних фінансових закладів і виплати процентів за позиками місцевих органів влади фінансування будівництва виробничої інфраструктури.

Франції застосовуються: позики громадських фондів; податкові пільги (звільнення від плати за патент, прискорена амортизація).

Великобританії впроваджені: гранти в розмірі щорічної ренти для приватних осіб, що орендують будівлі промислового (або комерційного) призначення в депресивних територіях, розмір цих фантів може бути збільшено в два рази; гранти (до 12% кредиту) на виплату відсотків за будь-якою позикою, що надана малим підприємствам [3].

4. Структурна підтримка. Забезпечує депресивним територіям збалансований розвиток галузевої структури економіки, створення оптимальних пропорцій між сільським та промисловим виробництвом, галузями різних технологічних укладів. Поряд з існуючими в світі тенденціями до утворення транснаціональних корпорацій, особлива увага має приділятися розвитку малого підприємництва.

Так у Великобританії в кінці 1980-х років з метою інтенсифікації розвитку депресивних територій була прийнята програма розвитку малих фірм.

6. Науково-методична підтримка [5]. Реалізується в науковому обґрунтуванні регіональної інноваційної, промислової, соціальної політики на довгострокову перспективу; розробці методологій моделювання і прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів на основі міжгалузевого балансу за системою національних рахунків; визначеній пріоритетної сфери господарювання за критеріями соціально-економічної ефективності; надання науково-методичної допомоги органам місцевого самоврядування, налагодження системи навчання їх працівників, поліпшення системи інформаційного забезпечення.

7. Митна допомога. Передбачає створення умов для активізації зовнішньоекономічної діяльності на депресивних територіях. Проте її головною метою є знаходження оптимальних шляхів та методів інтеграції економічної системи депресивної території у економічну систему країни та в світову систему. Особливо актуальною ця проблема є для депресивних прикордонних територій. Поділяється на тарифні та нетарифні методи.

Розвиток регіональної політики ЄС можна характеризувати наступними подіями [4, с. 13-46]:

1. В 1958 р. для виконання одного з положень Римського договору про гармонізацію і зниження розходжень у розвитку регіонів були створені два галузевих фонди: Європейський соціальний фонд і Європейський фонд аграрної допомоги й гарантій.

2. В 1975 р. був створений один з основних інструментів регіональної політики – Європейський фонд регіонального розвитку, що займається розподілом внесків членів ЄС у загальний бюджет між проектами, реалізованими в найбільш відсталих регіонах.

3. Маастрихтський договір 1992 р. задекларував політику вирівнювання стану регіонів у країнах ЄС як один з головних пріоритетів Європейського Союзу поряд із загальним ринком і Валютним союзом. З 1994 по 1999 р. більше 200 млрд. ЕКЮ (одна третина бюджету ЄС) було спрямовано на реалізацію цієї політики. Крім того, у цей період були остаточно сформовані фінансові інструменти для політики регіонів, які містили в собі структурні фонди та спеціалізовані програми (*ISPA*, *SAPARD*, *PHARE* та інші). 4. З 1994 р. активна участь у формуванні політики на європейському рівні приймає спеціально створений орган ЄС – Комітет регіонів (*Committee of Regions, COR*), куди входять представники всіх регіонів Європи. Комітет є дорадчим органом, що бере участь у процесі прийняття рішень у різних областях: економічна і соціальна взаємодія, транс'європейські інфраструктурні мережі, охорона здоров'я, освіта, культура, соціальна політика і політика зайнятості, професійний тренінг, охорона навколишнього середовища, транспорт.

Список використаних джерел:

1. Cini M. *European Union politics* / M. Cini - Oxford University Press, 2017 - 496 p.
2. Гейман О. А. *Нелинейность экономики и неравномерность развития регионов: Монография.* – Х.: ФЛП Либуркина Л.М.; ИД «ИНЖЭК», 2019. – 428 с.
3. *Інновації: проблеми науки та практики Монографія.* – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2017. – 208 с.
4. Шевчук Я. В. *Депресивні територіальні суспільні системи : критерії визначення та напрямки санації / Я. В. Шевчук.* – Львів, 2018. – 133 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).
5. *Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: Монографія / за ред. З.С. Варналія.* – К.: НІСД, 2017. – 820 с.

Софія КОЦУР

слухачка магістратури Західноукраїнського
національного університету

ЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРИЙ ЄС

Креативні індустрії стають все більш важливими для економічного благополуччя. Припускається, що творчість людини є кінцевим економічним ресурсом і що промисловість в двадцять першому столітті буде залежати від створення знань через творчість та інновації. Здійснено аналіз функціонування креативних індустрій в цілому і креативних кластерів зокрема у Європейському Союзі, виявлено та охарактеризовано основні тенденції їх розвитку, а також можливість адаптації досвіду ЄС в українських реаліях. Науковою новизною даної теми дослідження є обґрунтування доцільності стратегії зростання економіки України через розвиток креативних індустрій, а також можливість прискорення процесу євроінтеграції України.

Існує багато визначень і підходів до класифікації креативних індустрій. Різняться навіть сама назва. Проте узагальнюючи, можна сказати, що креативні індустрії — це індустрії, в основі діяльності яких лежить індивідуальне творче начало, навик або талант, і які несуть в собі потенціал для створення доданої вартості і робочих місць шляхом виробництва та експлуатації інтелектуальної

власності. Виділяють два основних механізми підтримки креативних індустрій: кластеризація індустрій, тобто утворення креативних кластерів, і загальноєвропейські програми розвитку.

Культура відіграє важливу роль в економіці ЄС–28. Дослідження показали, що на культурні і креативні індустрії Євросоюзу припадає близько 4,5 % ВВП і 3,8 % робочих місць (8,5 мільйона робочих місць і більше, якщо врахувати побічне співробітництво в інших секторах). За класифікацією ЮНКТАД, у ЄС існує майже мільйон компаній, що належать до креативних індустрій. Існує близько 1784 кластерів у 15 творчих індустріях. Креативні індустрії в Європі є сильно кластеризованими. Близько 61 % фірм знаходяться в кластерах. Найбільш кластеризованими є кіно, відео і музика, програмне забезпечення, культурна торгівля, проектування, відеоігри, дизайн та архітектура, де більше 60 % фірм об'єднані у кластери. Виняток становлять фотоіндустрія, індустрія дослідження і розвитку та індустрія культурної спадщини, де більше 50 % фірм не кластеризовані.

Креативні кластери розподілені по всій території Європи. Найбільші кластери розташовані в центральній частині великих міст Європи, які до того ж є культурними центрами. Так, вражаюча концентрація кластерів спостерігається у Південній Англії, Іль де Франс, і Бенілюксі. ЄС дуже уважно ставиться до розвитку креативних індустрій і підвищення їх конкурентоспроможності. «Культура Програма ЄС» (2018—2019) має бюджет в розмірі 400 млн євро для проектів та ініціатив, щоб відзначити культурне розмаїття Європи та збільшувати загальну культурну спадщину через розвиток транскордонного співробітництва між культурними діячами та установами. В межах стратегії «Креативна Європа» бюджет складатиме 1,8 млрд євро.

Розвиток креативних індустрій у сучасних європейських країнах нерозривно пов'язаний з економікою знань. У даний час, коли більшість міст Європи є постіндустріальними, українські міста зберігають статус індустріальних через свої специфічні історико-культурні і гео економічні чинники розвитку. Особлива роль розвитку креативної економіки для України пов'язана з необхідністю усунення значної диференціації соціально-економічного розвитку регіонів, причиною якої є насамперед нерівномірність розподілу виробничих ресурсів та відсутність у більшості регіонів потужних виробничих баз. Крім того в Україні склалася ситуація, коли імпорт не тільки споживчих, а й креативних товарів та послуг значно перевищує їх експорт.

При формуванні стратегії розвитку креативної економіки необхідно враховувати низку проблем, що перешкоджають її ефективному впровадженню: значний рівень втручання держави у справи бізнесу; невисока, слабо розвинена потреба у результатах творчої діяльності і відповідно низький

рівень попиту на креативні послуги; молодість ринків; відсутність освітніх програм, дефіцит кадрових ресурсів; питання захисту авторських прав.

Можна виділити основні ресурси, які можуть бути задіяні у формуванні креативних індустрій: організаційно-фінансові (включення креативних індустрій у програми по підтримці малого і середнього бізнесу, створення системи додаткових податкових пільг і зон вільної економічної діяльності, державні і муніципальні субсидії, гранти), кадрові (формування сприятливого освітнього середовища, сприяючого становленню креативного класу), технологічні ресурси, тощо.

Зарубіжні спеціалісти у сфері креативної економіки наголошують, що кожна країна повинна мати свою специфіку розвитку і підтримки малого та середнього бізнесу в сфері культури, тому в жодному разі не можна копіювати західні моделі розвитку та управління креативною економікою. Проте основні засади можна взяти саме у програмах ЄС. Адже в ЄС креативні індустрії є одними з тих, що дістають найбільшу державну підтримку. В Україні вже наявне достатнє число ініціатив і дрібних, малих і середніх бізнесів, що розвиваються, які з кожним роком звертають на себе всю більшу увагу. У Києві, Львові, Харкові, Донецьку, Запоріжжі, Одесі і в інших крупних містах України створюються творчі кластери, реалізуються спеціальні арт-проекти у області актуальних видів мистецтв та в області традиційної художньої культури, створюються нові інституції, такі як агентства креативних індустрій, творчі резиденції, приватні галереї тощо.

Список використаних джерел

1. *Caves, Richard E. (2000), Creative Industries: Contracts between Art and Commerce, Harvard Univ.*
2. *European Cluster Observatory, <http://www.clusterobservatory.eu/index.html>*
3. *European Commission, Cultural and creative industries and the Europe 2020 Strategy, http://ec.europa.eu/culture/news/cultural-and-creative-industries-and-the-europe-2020-strategy_en.htm*
4. *Eurostat, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/>*
5. *UNCTAD, Creative Economy Report 2010, UNCTAD, http://unctad.org/en/docs/ditctab20103_en.pdf.*
6. *UNESCO, Creative Industries — UNESCO Culture, UNESCO, http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php-URL_ID=35024&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=*

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**«ВИКЛИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ
В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19»**

**(Збірник матеріалів міжнародного
наукового круглого столу)**

Підписано до друку 25.12.2020 р.
Формат 60x84 1/16. Гарнітура Times.
Обл. -вид. арк. 8,39 Умовн. друк. арк. 9,7.
Зам. 20-199. Тираж 200 прим.

Віддруковано СПД-ФО Шпак В. Б.
Свідоцтво про державну реєстрацію B02 № 924434 від 11.12.2006 р.
тел. 8 097 299 38 99,
E-mail: tooums@ukr.net